LINGVÆ LATINÆ
EXERCITATIO,

Joanne Lodovico Vive,

Valentino Auctore.

Diſce puer, linguæ quæ ſunt abſtruſa Latinæ,
Hic liber, aut nullus, quæ dabit apta tibi.



ABERDONIÆ,
Excudebat Eduardus Rabanus,
Impenſis Davidis Melvill. 1622.

VIVES PHILIPPO CAROLI CÆS. AVGVSTI FILIO HÆREDI, OPTIMAM MENTEM.

LAtinæ Linguæ permagnæ ſunt, & ad loquendum, & ad rectè ſentiendum utilitates: Eſt enim ea velut theſaurus quidam omnis eruditionis, quoniam magna & præſtantia ingenia Latino ſermone diſciplinas omnes conſcripſerũt, ad quas nemo poteſt pervenire, niſi per Linguæ illius cognitionem. Quam ob cauſam non gravabor, inter majorum ſtudiorum occupationes, hac quoque parte pueritiæ rudimenta adjuvare. Conſcripſi in uſum Latinæ Linguæ primam loquendi exercitationem: quam Pueris, ut ſpero, conducibilem, tibi principi puero viſum eſt dicare: quum propter patris tui benevolentiam erga me ſummam, tum quod in animo tuo ad rectos mores formandos, optimè de HISPANIA, hoc eſt, Patria mea merebor, cujus ſalus ſita eſt in tua probitate ac ſapientia. Sed hæc à IOANNE MARTINIO SILICEO inſtitutore tuo & copioſius audis, & crebrius.

SVRRECTIO MATVTINA.

Beatrix puella, Emanuel, Euſebius. 1

IESVS CHRISTVS *exuſcitet vos à ſomno vitiorum. Heus pueri, eſtisne hodie evigilaturi?* Euſ. *Neſcio quid incidit mihi in oculos, ita videor eos habere plenos arenæ.* Beat. *Hæc eſt tua prima cautio matutina, & benè vetus: aperiam feneſtras haſce ambas, ligneam & vitream, ut fereat clarum mane veſtros amborum oculos. Surgite, ſurgite.* Euſ. *Tam multo mane?* Beat. *Propior eſt meridies quam aurora. Vis tu Emanuel recentem ſubuculam?* Em. *Nihil nunc eſt neceſſe, hæc eſt ſatis munda, cras ſumam alterã. Cedo mihi thoracem.* Beat. *Quem? ſimplũ, an diploidẽ?* Em. *Quem voles, mea nihil refert. Porrige huc ſimplum, ut ſi ſimi hodie luſurus pila, minus graver.* Beat. *Hic eſt ſemper tuus mos. Priùs de luſu cogitas, quam de ſchola.* Em. *Quid tu dicis inepta? & ſchola ipſa vocatur ludus.* Beat. *Ego non intelligo veſtras grammaticationes & ſophiſmata.* Em. *Da ligulas aſtrictorias coriaceas.* Beat. *Fractæ ſunt: accipe ſericas: & ſic juſſit tuus pædagogus. Quid jam? vin' femoralia, & tibialia, quoniam eſt æſtas?* Em. *Minimè vero, dato feminicrural. a: quæſo cõſtringe me.* Beat. *Quid? tu habes brachia fœnea, aut butyracea.* Em. *Non, ſed filo tenui conſuta. Hui, qualia dediſti mihi aſtrigmenta exarmata, & lacera?* Beat. *Memine-*

ris te heri alea perdidiſſe integra. E. Qui ſcis? B. Ego per rimulam oſtii obſervabam te cum Guzmanulo ludentem. E. Amabo, ne id Pædagogus reſciſcat. Bc. Imo ego narrabo quum primum appellaris me deformem, ut ſoles. E. Quid ſi rapacem? Be. Quidvis, modo ne deformem. E. Cedo calceos. BE. Vtros? longo obſtragulo, an brevi? EM. Tectos propter lutum. BE. Propter lutum aridum, quod alio nomine vocatur pulvis. Sed bene facis: nam in apertis cingulum eſt fractum, & fibula amiſſa. EM. Indue rogo. BE. Tu ipſe facito. EM. Non poſſum me flectere. BE. Tu quidem facile te curvares, deſidia vero tua difficile: an deglutiſti enſem, ut circulator ille nudiuſquartus? adeone es jam delicatus? quid facies grandior? EM. Aſtringe nodo laxo gemino, quod eſt elegantius. BE. Nihil minus ſolveretur nodus ilico, & decideret tibi calceus è pedibus, præſtat vel gemino aſtricto, vel aſtricto & laxo. Sume tunicam manicatam & ſingulum textile. E. Minimè id quidem, ſed coriaceum venatorium. B. Mater vetat, vis tu omnia arbitratu tuo facere? Et tu heri fregiſti aciculam fibulæ. E. Non poteram alioqui exfibulare. Da ergo illud puniceum ex lino. B. Cape, cinge te cinctu GALLICO, pecte caput prius radiis rarioribus, tum denſioribus, apta pileum vertici, ne in occipitium rejicias more tuo, aut in frontem & oculos. E. Prodeamus jam tandem. B. Quid? Illotis manibus & facie? E. Iſtâ tuâ tam moleſtâ curioſitate taurum jam enecaſſes, nedum hominem, videris mihi non puerum veſtire, ſed ſponſam. B. Euſebi, adfer pollubrum cum urceolo, funde altiùs: ſtilla potiùs ex epiſtomio, quàm profundas: elue ſordes iſtas ex nodis digitorum: ablue os & gargariza: frica bene cilia, & palpebras, tum glandulas ſub auriculis duriter: cape linteum, exterge te, DEVM immortalem de omnibus

es ſigillatim admonendus: nihilne ipſe tua ſponte faceres? EM. Vah, nimium es importuna, & odioſa. BE. Et tu nimium ſcitus puer, ac formoſulus: deoſculare me: flecte jam genua, & recita precationem dominicam, & preces alias, ut eſt tibi in more, antequam pedem ponas extra cubiculum. Vide, mi Emanuel, uti de re nulla alia cogites, dum oras. Mane paulisper, appende ſudariolum hoc de zona, ad nares emungendas & purgandas. EM. Summe ſatis ad arbitrium tuum compoſitus? BE. Es. EM. Ad meum minimè, quoniam jam tandem ad tuum. Auſim facere ſponſionem, me horam unam veſtiendo conſumpſiſſe. BE. Quid ſi vel duas? quo eras alioqui iturus? quid acturus? foſſurus credo, aut araturus. EM. Quaſi deſit quod agam. BE. O magnum virum, vehementer in nihil agendo occupatum. EM. Non hinc abis cavillatrix? abi, aut ego te abigam hoc calceo, aut calanticam tibi detraham de capite.

PRIMA SALVTATIO.

Puer, Pater, Mater.

2

SAlvus ſis, mi Pater: ſalve mea Matercula: precor vobis felicem hunc diem germanuli: propitium vobis opto CHRISTVM, Sororculæ. PA. Mi Fili, ſoſpitet te DEVS, evehat ad ingentes virtutes. MA. Servet te CHRISTVS, mea lux: quid agis, mea dulcedo? Quid vales? Quomodo nocte hâc quieviſti? PV. Rectè valeo, & placidè dormivi. MA. CHRISTO gratia: proprium hoc velit tibi eſſe. PV. Ad mediam tamẽ noctem excitatus ſum è dolore capitis. MA. Me perditam & miſer-

miſerrimam, quid narras! qua parte capitis? Pu. *Ad brechma.* M. *Quandiu?* Pu. *Vix octava parte horæ, poſtea redormii, nec ſenſi amplius.* M. *Reſpiravi, nam exanimâras me.* Pu. *Benè ſit tibi Iſabellula, para mihi jentaculum, Ruſcio Ruſcio, huc canicule feſtiviſſime: en ut cauda adulatur, ut ſe in poſteriores pedes erigit: quomodo habes? quomodo vales? Heus tu, adfer panis bucceam unã aut alteram, quam ei demus: videbis luſus ſcitiſſimos. Non eſuris? nihilne edi-ſti hodie? profectò plus eſt in cane iſto intelligentiæ, quam in illo mulione craſſo.* Pat. *Tulliole mi, lubet mihi tecum pauliſper confabulari.* Pu. *Quid, mi pater? nam nihil poteſt accidere ſuavius, quam te audire.* Pat. *Hic tuus Ruſcio eſt bellua, an homo?* Pu. *Bellua, ut credo.* Pat. *Quid tu habes, cur ſis homo, non ille? tu edis, bibis, dormis, ambulas, curſitas, luſitas: hæc ille omnia.* Pu. *Atqui ego ſum homo.* Pat. *Quomodo id cognoſcis? quid tu nunc habes plus quam canis? ſed hoc intereſt, quod ille non poteſt homo fieri: tu potes, ſi vis.* Pu. *Obſecro, mi pater, effice id primo quoque tempore.* Pat. *Fiet, ſi eas quo eunt belluæ, redeunt homines.* Pu. *Ibo pater multo libentiſſimè, ſed ubi id eſt?* Pat. *In ludo literario.* Pu. *Nulla eſt in me ad rem tantam mora.* Pat. *Nec in me. Iſabellula, audin'? da huic jentaculum in ciſtella.* Iſab. *Ecquidnam?* Pat. *Fruſtum panis butyro illitum, vel ficus aridas, aut uvas paſſas pro opſonio, ſed inſolatas: nam alteræ illæ viſcoſæ inficiunt puerorum digitos, & veſtes: niſi malis ceraſa aliquot, vel pruna aurea, & oblonga: inſere brachiolum ciſtellæ, ne excidat.*

DE-

DEDVCTIO AD LVDVM.

Pater, Puer, Propinquus, Philoponus, Ludimagiſter.

3

COmmenda te CHRISTO. *Duc nos* IESV CHRISTE *ſapientiſſime dementes, potentiſſime imbecilles. Quæſo mi propinque, tu qui es verſatus in ſtudiis literarum, ecquis eſt in hoc gymnaſio optimus inſtitutor puerorum?* Propinq. *Doctiſſimus quidem Varro: ſed diligentiſſimus, & vir probiſſimus, Philoponus, nec eruditionis aſpernendæ. Habet Varro ſcholam frequentiſſimam, & domi numeroſum gregem contubernalium: Philoponus non videtur delectari turba, paucioribus eſt contentus.* Pater. *Hunc malo. Ellum in porticu gymnaſii inambulantem. Fili, hoc eſt formatorium, & quaſi officina hominum, & hic artifex formandi. Adſit tibi* CHRISTVS, *Magiſter.* Mag. *Aperi caput puer, & flecte poplitem dextrum, ſicuti es edoctus: ſta jam rectus.* Phil. *Proſperus ſit nobis omnibus tuus adventus, ecquid rei eſt?* Pater. *Hunc filiolum meum ad te adduco, ut ex bellua hominem facias.* Phil. *Dabo in eam rem operam ſedulam: fiet, revertetur ex pecude homo, ex nequam frugi & bonus, id verò ne dubitaveris.* pater. *Quanti doces?* phil. *Si puer bene proficiat, vili: ſin parum, carè.* pater. *Acutè hoc dicis, & ſapienter, ut omnia. Partiamur inter nos igitur hanc curam: tu ut ſedulò inſtituas, ego ut benignè compenſem tuam operam.*

EVNTES AD LVDVM LITERARIVM.

Cirratus, Prætextatus, Vetula, Teresula, Oluſcularia.

4

VIdetur tibi tempus eundi ad ludum? PR. Planè tempus eſt ut eamus. CIR. Non ſatis teneo viam, credo eſſe in illo vico proximo. P. Quoties illuc itaſti? C. Ter aut quater. P. Quando cœpiſti eo itare? C. Nudiuſtertius, ut puto, aut quartus. P. Quid igitur, an non id ſatis eſt ad noſcendam viam? C. Non, etiam ſi eam centies. P. Ego vero vel ſi ſemel, nunquam deinceps aberravem. Sed tu vadis invitus, & ambulas luſitans, nec viam aſpicis, nec domos, nec ulla ſigna, quæ te poſtea admoneant, qua ſit flectendum, quæ via tenenda: ego hæc omnia obſervo diligenter, quia lubens eo. C. Puer hic habitat in proxima ſchola. Heus tu, Titivillitium, qua itur ad ædes tuas? TIT. Quid vis? venis à Matre tua? Mater mea non eſt domi, ac ne ſoror quidem, ambæ ſunt profectæ ad divæ Annæ. CIRR. Quid illic agitur? TIT. Heri fuerunt encænia, hodie invitavit eas mulier quædam caſearia, ad edendum lac coagulatum. CIRR. Et tu cur non es unà profectus? TIT. Relictus ſum hic ut ſervem domum: frater meus puerulus abductus eſt ab eis illuc, ſed pollicitæ ſunt mihi, ſe de reliquiis allaturas partes in quaſillo. CIRR. Quin tu igitur manes domi? T. Continuo revertar, nunc prodeo luſum talis cum filio hujus cerdonis: vultis & vos venire? CIRR. Eamus ſodes. PR. Minimè vero id quidem. CIR. Quidni? PR. Ne vapulemus. CIRR. Ah, non memineram. TIT. Non vapulabitis. CIRR. Qui ſcis? TIT. Quia Magiſter veſter perdidit heri ferulam. CIRR. Hem,

Hem, quomodo noſti? TIT. Hodie de domo noſtra audiebamus ejus vociferationem quærentis ferulam. CIRR. Amabo, ludamus parumper. PR. Tu ludito ſi vis: ego ibo ſolus. CIRR. Ne me apud præceptorem, quæſo, deferas, dic me detineri domi à patre. PR. Vis mentiri me? CIRR. Quidni? propter ſodalem. PR. Quia in Templo audivi concionatorem affirmantem, mendaces eſſe filios Diaboli, veraces DEI. *CIRR. Diaboli vero? apage. Per ſignum ſanctæ Crucis, ab inimicis noſtris libera nos* DEVS *noſter. PR. Non potes liberari, ſi ludas quum eſt diſcendum. CIRR. Eamus, tu valeto. TIT. Hui, pueri iſti non audent pauliſper ludere, alioqui cædendi. PR. Ille eſt puer perditus, & evadet ſceleroſus vir. Sed quomodo elapſus eſt nobis? nec rogavimus quæ eſſet via ad ludum, revocemus. CIR. Abeat in malam rem, nolo ſit mihi rurſum incitamento ad luſum: percontabimur ab hac vetula: mater, noſtine quà itur ad ſcholam Philoponi? VET. Iuxta eam ſcholam habitavi ego ſex annis, è regione peperi filium natu maximum, & filias duas, tranſite plateam hanc villæ raſæ: inde eſt angiportus, tum platea* DOMINI *Veterani: hinc flectite ad dextram, tum ad ſiniſtram: ibi percontamini, non procul abeſt ſchola. CIRR. Vah, non poterimus omnia retinere. VET. Tereſula, deduc iſtos ad ludum Philoponi: nam mater hujus eſt quæ dabat nobis linum pectendum & nendum. TIT. Quid malum Philoponi? quid hominis eſt hic Philoponus? quaſi ego norim, loqueriſne de illo qui reſuit calceos juxta cauponam viridem? an de præcone in vico Gigantis, qui alit equos meritorios? V. Sat ſcio, nunquam tu noſti ea quæ ſunt opus, ſed ea quæ ad rem nihil faciunt. Ineptiſſima. Philoponus eſt ludimagiſter ille ſenex, procerus, luſcioſus, è cõſpectu ædium quas olim habitavimus. TE. Ah,*

jam redit in memoriam. V. In reditu transi per macellum, & eme acetarium, & raphanum, & cerasa: cape fiscellam. C. Duc nos etiam per forum olitorium. T. Hac ibitis brevius. C. Nolumus isthac ire. T. Quî sic? C. Quia momordit me illic canis ex domo pistoris, quin & volumus te comitari ad forum. T. Revertens faciam iter per macellum: nam procul adhuc absumus, & emam quæ sum jussa, postquam reliquero vos in ludo. C. Nos cupimus videre, quanti emes cerasa. T. Numis senis emimus in libras singulas: sed quid ad te? C. Quia soror jussit me hodie sciscitari, & est illic vetula quædam oluscularia, de qua si emeris, scio eam, & vendituram minoris quam alias: & daturam nobis vel cerasa aliqua, vel thyrsum lactucæ: nam filia ejus ministravit aliquando matri & sorori meæ. T. Ne dispendium hoc viæ constet vobis flagris aliquot. C. Minime verò, nam satis veniemus tempori. T. Eamus, tantulum deambulavero, quæ misera consumor sedendo domi totos dies. Pr. Quid facis? an tantum sedes otiosa? T. Otiosa vero? minimè certè id quidem: neo, conglobo, glomero, texo: putas vetulam nostram passuram, ut ocier? festos dies execratur, in quibus est cessandum. P. Festi dies num non sunt sacri? quomodo ergo execratur illa rem sacram? vultne ipsa execrari quod est sacrum constitutum? T. Censen me didicisse Geometriam, ut hæc possim vobis edisserere? C. Quid rei est Geometria? T. Ego nescio, nos habebamus vicinam, quæ vocabatur Geometra: hæc semper vel erat ipsa in Templo cum Presbyteris, vel Presbyteri domi ejus cum illa: itaque erat, ut ferebant, sapientissima. Sed ventum est in forum olitorium, ubi est tandem vestra vetula? C. Id ego circumspiciebam: sed eme ab hac ea lege, ut aliquid nobis det corollarii. Heus amita, puella hæc emet de te cerasa, si aliquot nobis donaveris.

Olus.

Oluſ. *Nihil mihi donatur, omnia venduntur.* C. *Nec ſordes iſtæ donantur tibi, quas habes in manibus & collo.* Ol. *Niſi procul hinc abis impudenticule, has ſordes ſentient genæ tuæ.* C. *Quomodo ſentient meæ genæ, quum tu habeas in tuis manibus?* O. *Redde ceraſa furuncule.* C. *Sumo exemplum: nam volo emere.* O. *Eme igitur.* C. *Si placuerint, quanti?* O. *Numo libram.* C. *Ah, acerba ſunt: tu anus venefica, vendis hic populo ceraſa ſtrangulatoria.* T. *Abeamus hinc ad ludum, nam vos argutiis veſtris intricaretis me, & detineretis diu; jam, ut puto, mea vetula furit domi, ob moram meam. Hoc eſt oſtium, pulſate.*

LECTIO.

Præceptor, Luſius & Æſchines Pueri.

5

PRÆC. *Cape tabulam abecedariam manu ſiniſtrâ, & radium hunc dextrâ, quo indices ſingula elementa: ſta rectus, pileum pone ſub axilla, audi attentiſſime, quemadmodum ego has literas nominabo: ſpecta diligenter, quo geſtu oris: vide ut eodē prorſum modo reddas, quum repoſcam. Sis mecum. Iam audiſti. Sequere nunc me ſigillatim præeuntē. Tenes probe.* Luſ. *Videor mihi ſic ſatis.* pr. *Vnaquæque iſtarum vocatur litera, ex his quinque ſunt vocales,* a, e, i, o, u, *quæ ſunt in Vocabulo* HISPANO, oueia, *quæ eſt ovis: memineris hujus verbi. Hæc cum unaqualibet, vel pluribus aliarum ſyllabam efficit: ſine vocali nō fit ſyllaba, & vocalis ipſa non raro eſt ſyllaba. Itaque aliæ omnes conſonantes nominantur, quia per ſe nihil ſonant, niſi adhibitâ vocali: habent enim ſonum quendam imperfectum, & mancum,* b, c, d, g, *quæ ſive* e, *parum ſonant. Iam ex*

ſyllabis

ſyllabis fiunt voces, ſeu verba: ex his ſermo, quo belluæ omnes carent, nec tu à bellua differes, ni probè ſermonem diſcas. E vigila, & nava ſedulam operam. Ito, ſede cum tuis Condiſcipulis, & ediſce quæ præſcripſi. LV S. Non ludimus hodie? ÆSCH. Non: nam dies eſt operarius. Eho tu veniſſe te huc arbitraris luſum? non eſt hic ludendi locus, ſed ſtudendi. LVS. Cur ergo ludus nominatur? ÆSCH. Nominatur quidem ludus, ſed literarius: quia literis eſt hic ludendum, alibi pila, trocho, talis: & Græcè audivi appellari ſcholam, quaſi otium: quod verum ſit otium & animi quies, ætatem in ſtudiis agere. Sed ediſcamus, quæ injunxit inſtitutor ſummiſſo murmure, ne alii aliis ſimus impedimento. LVS. Avunculus meus, qui aliquando dedit operam literis Bononiæ, docuit me, melius memoriæ infigi, quæ velis, ſi altius pronuncies, idq; confirmari autoritate neſcio cujus Plinii. ÆSCH. Si quis ita velit ediſcere ſuas formulas, in hortos ſecedat, aut in cœmiterium templi: ibi clamet licet, quoad excitet mortuos. CO. Pueri, hoccine eſt ediſcere? garrire, jurgari: agite, convenite ad præceptorem omnes juſſu ejus.

REDITVS DOMVM, ET LVSVS PVERILES.

Tulliolus, Corneliola, Mater, Scipio, Lentulus, Puer, Puella.

6

COR. Proſpere redieris Tulliole, libet pauliſper luſitare? T. Nondum ſtatim. CO. Quid habes negotii? T. Recolere quæ magiſter ut memoriæ commendarem, mandavit. CO. Quæ tandem? TV. Aſpice. COR. Hui, quæ notæ ſunt iſtæ? credo eſſe formicas depictas: mea mater, quot

quot formicas & culices adfert Tulliolus pictos in tabella? TV. Tace insana, sunt literæ. CO. Quî vocatur hæc prima? T. A. C. Cur prima est magis A, quam hæc altera? M. Cur tu es magis Corneliola, quam Tulliola? CO. Quia sic vocor. M. Et illæ literæ ad eundem modum. Sed ito jam lusum, mi fili. T. Hic pono tabellam meam & radium: si quis attigerit, vapulabit à matre, nonne mea matercula? M. Etiam, mi fili. T. Scipio, Lentule, adeste lusuri. SCI. Quam lusionem? T. Nucibus ludemus ad conjectum scrobiculi. LEN. Non habeo nuces nisi paucas, & eas quassas ac putres. S. Ludamus putaminibus nucum. T. Quid mihi ea proderunt, etiamsi lucrer viginti? nullus est intus nucleus quem edam. S. Ego vero dum ludo non comedo: si quid volo comedere, matrem adeo. Ista nucum putamina sunt apta ad extruendas formicis ædiculas. L. Ludamus par impar aciculis. T. Adfer potius talos. S. Adfer Lentule. L. Ecce vobis tali. T. Quam sunt pulverulenti & immundi, nec satis purgati à carne, & politi: jaceas. S. Pro primatu ludendi? T. Ego sum primus: quid ludimus? S. Astragalizonta. L. Ego nolo mea perdere: nam domi cæderer à Pædagogo. T. Quid vis ergo perdere, si vincaris? S. Talitra. M. Quæ est ista humi abjectio? deteritis vestes omnes & calceos: tum loco immundissimo, quin verritis prius pavimentum, & sedetis? adfer scopas. T. Quæ erit igitur sponsio? S. Aciculæ in singula puncta. T. Imo binæ. L. Ego non habeo aciculas, deponam si vultis, pedunculos ceraſorum pro aciculis. T. Apage, ludamus ego & tu, Scipio. S. Ego ausim sorti meas aciculas credere. T. Da mihi talos in manum, ut jaciam primus: en vici sponsionem. S. Minime verò: nam non ludebas serio. TVL. Quis unquam ludit seriò, seu dicas album nigrum? SCIPIO. Cavillare quantum voles, non auferes

modò aciculas. T. *Age, remitto tibi hanc manum: ludamus jam pro præmio, adsit dextra sors.* S. *Victus es.* T. *Auferto.* L. *Cedo talos.* T. *In hunc jactum omnia.* L. *Non recuso.* M. *Ad cœnam, pueri: nunquamne facturi estis ludendi finem.* T. *Nunc incipimus, ista jam de fine loquitur.* C. *Ludi hujus jam tædet, ludamus calculis discoloribus.* T. *Pinge tu nobis orbes in hoc latere, carbone aut gypso.* S. *Ego malo cœnare quam ludere, & discedo aciculis meis omnibus exutus fraude vestra.* T. *Memineris te heri Cethegum spoliasse. Nullus ubique potest felici ludere dextra.* C. *Adfer quæso, folia lusoria, quæ invenies sub abaco ad sinistram.* S. *Alias id quidem, nunc non vacat: nam si diutiùs morer, timeo ne Pædagogus meus iratus: incœnem me mittat cubitum.* T. *Corneliola, habe nobis parata folia istæc in crastinũ sub horam vesperam.* C. *Si licebit nobis per matrem, satiùs est nunc ludere, dum sinimur.* S. *Satiùs est nunc cœnare, dum accersimur.* puer. *Et mihi nihil datis, quæ vos spectavi?* C. *Daremus, si judicasses: da tu nobis potiùs, quæ nostris lusionibus te delectasti.* puel. *Heus pueri, quando estis venturi? cœna est semicomesa, propè est, ut sublatis carnibus, apponamus casium & poma.*

REFECTIO SCHOLASTICA.

Nepotulus, Piso, Magister, Hypodidascalus.

7

VIvitisne hic lautè? Pis. *Quid isthuc verbi est an lavamur? quotidie manus ac faciem, & quidem crebrò: mundicies enim corporis & sanitati & ingenio confert.* Nep. *Non id quæro: sed an edatis, & bibatis ex*

animi

animi vestri sententia? P. Nos non edimus ex animi sententia, sed ex palati sententia. H. Dico, an ut vultis? Pis. Maximè, nempe cum fame, & qui vult, edit: qui non vult, abstinet. Ne. Surgitis à mensa famelici? Pi. Non omnino saturi: nec expedit, beluarum est enim expleri, non hominum, Regem quendam sapientissimum narrant nunquam sine appetitu accubuisse, nunquam surrexisse saturum. Ne. Quid editis? Pi. Quæ habemus. Ne. Putabam vos esse, quæ non habeatis. Sed quæ sunt ista tandem, quæ habetis. pi. Molestum percontatorem, quæ dantur. Ne. At quæ dantur? pi. Tentamus de manè sesquihora posteaquam surreximus. Nep. Quando surgitis? pi. Ferè cùm sole, qui est dux Musarum, & aurora gratissima Musis. Silatum nostrum est, frustum panis autopyri: & paulum butyri, aut fructuum aliquid, quales anni tempus suppeditat. Prandium, olus coctivum, vel pultes in pultariis, aliquid pulmentarii carnium. Rapæ modò, modò brassicæ, amylum, simulago, oriza: tum diebus pisculentis lac serosum in gabbatis, è quo sit butyrum expressum, injectis aliquot turundis panis, piscis recens aliquis, si sit in foro piscario precii tolerabilis: sin secus, salsamentum probè maceratum, hinc pisa, aut cicera, aut lentes, aut fabæ, aut lupini. N. Quantum cuique ex his? pi. Panis quantum avemus, obsoniorum quantum est satis, non ad explendum, sed ad alendum. Ampliſsimas epulas alibi quærito, non in schola, ubi ad virtutem formantur animi. Ne. Quid bibitis? pi. Alii frigidam, & liquidam: alii cervisiam tenuem: pauci & ravè vinum, & bene dilutum. Merenda est, seu (si id mavis) antecœnium, aliquid panis, & amygdalarum, seu avellanarũ, ficuum aridarum, uvarũ passarum: aut si sit æstas, pyrorum, aut malorum, cerasorum, aut prunorum: quum verò animi gratia rus proficiscimur, tum edimus lac, vel liquidum, vel

coactum, caseum recentem, cremorem, lupinos lixivio maceratos, pampinos & alia quæ villa suggerit, Cœnæ caput est, acetarium concisum, sale aspersum, irroratum oleo olivarum ex gutto, aceto etiam infuso. Ne. Quid? oleo nucum, aut raparum? pi. Apagerem insuavem, & insalubrem: tum in lata paropside aulicoctia vervecina, jusculenta cum prunis passis, aut radiculis, aut herbulis, quæ sint pro intrito. Interdum tucetum, saporis scitissimi. Ne. Quo condimento? pi. Fame, omnium optimo & sapidissimo: hinc certis dieb⁹ hebdomadis aliquid assi potissimũ vitulinæ & hœdinæ, interdum in vere pro secunda mensa, raphani per pusillum: & casei non putris nec veteris, sed recentis, qui est quam vetus alibilior: pyra, mala persica, cydonia. Diebus, queis carne fas non est vesci, habemus pro carnibus ova assa, aut frixa, aut elixa singula per se, aut in libum commista in sartagine, aceto, aut omphacio, non tam infuso quàm instillato: paululum interdum piscium, & caseo succedunt nuces. Ne. Quantum cuique? pi. Bina ova singulis, & binæ nuces. Ne. Quid? à cœna nunquamne comessamini? pi. Sæpius. Ne. Quid quæso? nam id est suavissimum. pi. Convivium Syri apud Terentium, aut aliquod aliud ex illis lautissimis Athenæi, aut similium quorum meminerunt historiæ. Vtrũ censes nos porcos esse an homines? qui ventriculi, quæ valetudo sufficeret, post quaternas refectiones comessari? Heus tu, schola hæc est, non saginariũ: Dicunt etiam nihil esse perniciosius valetudini, quàm bibere, quum statim sis iturus cubitum. Ne. Licebitne cœnæ vestræ interesse? pi. Facile, modo venia petita à præceptore, quam scio illum daturum non gravatè: nam solet alioqui pravæ esse educationis ingerere te convivio, magistro inscio: & qui te adduceret, nihil aliud quam probrum & pudorem contraheret apud condiscipulos: mane paulisper. Magister, licebitne

bitne cum bona tua venia, puerum quendam mihi notum, adhibere noſtræ cœnæ? M. *Maximè, non erit moleſtus.* p. *Habeo gratiam. Hic quem vides geſtantem mantile pro focali, eſt architriclinus hujus hebdomadæ: nam hebdomadarios habemus hic architriclinos, ut Reges.* A. *Lamia, quota eſt hora?* La. *Horas non audivi à tertia, intentus compoſitioni epiſtolæ. Florus melius id norit, qui toto hoc pomeridiano tempore librum non vidit, neq; chartam.* Fl. *Amicum teſtimonium, & apud Magiſtrum iratum valdè utile. Sed quî potuiſti tu id animadvertere, immerſus (ut ais) compoſitioni epiſtolari? planè malevolentia te coegit mentiri. Gaudeo profectò, inimicum meum pro mendaci haberi. Si quid me poſt hac voluerit calumniari, carebit fide.* Ar. *Non poteram aliundè cognoſcere de hora? Anthrax tranſcurre ad Divi Petri, & inſpice horas.* AN. *Index ſignat jam ſextam.* A. *Sextam vero? Eia pueri agite, cia conjurgite, abjicite libros: vel quo cervi cornua. Parate menſas, inſternite, apponite ſedilia, mantilia, orbes, quadras, panem, dicio citiùs volate, ne tarditati noſtræ inſtitutor ſuccenſeat. Prome tu cerviſiam, tu hauri aquam de ciſterna, appone ſcyphos, quid iſthuc rei eſt? tam obnubilatos adfers? refer in culinam ut famula eos fricet, & extergat probe, quo ſint nitidi & fulgentes.* p. *Nunquam tu hoc perfeceris, quamdiu ſimiam hanc habebimus miniſtram culinariam: nunquam audet fortiter confricare, quæ mundat, ita timet ſuis digitis: nec abluit, niſi ſemel, & tepida.* A. *Quin admones de eo præceptorem?* p. *Satius eſt queri apud famulam atrienſem, nam in ejus manu eſt mutare famulas culinarias. Sed eccum præceptorem. Tu ipſe perluito hos calices, frica folio fici, vel urticæ, arena, aqua, ne quid hodie habeat Magiſter jure reprehendendum.* M. *Sunt parata omnia? eſt aliquid quod nos remoretur?* AR. *Nihil*

omninò. *M.* Ne poſtea facturi ſimus intervalla magna inter miſſus. *A.* Miſſus vero? miſſum potius dixeris, & eum exiguum. *M.* Quid tu muſitas? *A.* Dico, ut aſſideas eſſe tempus, & propemodum corrumpi cœnam. *M.* Pueri abluite omnes manus & os. Vah, quod mantile! qui hic ſe extergunt, ubi mundantur? curre, adfer aliud purius. Sedeamus more ſolito. Eſt is puer conviva noſter? PIS. Eſt here. MAG. Cujas eſt? PIS. Flander. MAG. Ex qua urbe illius provinciæ? PIS. Brugis. MAG. Recipe illum ſupra te. Expediat quiſque cultellum ſuum, & purget quiſque ſuum panem, ſi quid hæret vel cineris, vel carbonum in cruſta: ſacret menſam, cujus eſt munus hac hebdomade. FLOR. Paſce animos noſtros CHRISTE charitate tua, qui benignitate tua alis vitas omnium animantium: ſancta ſint DOMINE hæc tua munera nobis ſumentibus, ut tu, qui ea largiris, ſanctus es, Amen. MAG. Sedete quantum licet laxe: ne comprimatis mutuo: quandoquidem eſt ſatis loci. Et tu habes cultellum Brugenſis? PIS. Prodigium! Flander ſine cultello, & quidem Brugenſis, ubi cudantur optimi. NEPOT. Mihi verò cultello nihil eſt opus, dentibus frangam mordendo; vel digitis buccellatim comminuam. HYPOD. Ferunt illud de morſibus tum gingivis, tum candori gentium eſſe perutile. MAG. Vbi feciſti Latinæ Linguæ tyrocinium? nam non videris mihi prave inſtitutus. NEPOT. Brugis ſub Ioanne Theodoro Nervio. MAG. Viro diligenti, docto, probo. Brugæ elegantiſſimæ, niſi quod pereunt indies vitio plebis profuſiſſimæ, dolendum eſt: quàm pridie illinc veniſti? NEPOT. Nudiuſſextus. MAG. Quàm nuper cœpiſti ſtudere? NEPOT. Ab hinc annos tres. MAG. Non poteſt te profectus pœnitere. NEPOT. Merito:

vito: nam & habui magiſtrum non pœnitendum. MAG. Sed quid agit Vives noſter? NE. Dicunt eum agere athletam, non tamen athletice. MA. Quid iſthuc rei eſt? NE. Quia luctatur ſemper, ſed parum fortiter. M. Cum quo? N. Cum ſuo morbo articulari. M. O luctatorem doloſum, qui primum omnium invadit pedes? HY. Immò lictorem ſævum, qui totum corpus conſtringit? Sed tu quid agis? quid ceſſas? vederis huc ſpectatum veniſſe, non cœnatum. Nemo veſtrum attingat pileum inter cœnandum, ne quis capillus involet in patinas: cur non tractatis hoſpitem comiter? H. Nepotule, præbibo tibi. N. Præceptor, excipio animo libentiſſimo. H. Exinanias caliccm tuum, quandoquidem exiguus hauſtus reſtat. N. Hoc eſſet mihi novum. M. Quid? non exinanire? ſed tu, Hypodidaſcale, quid dicis? quid adfers novi ſuper cœna? H. Ego vero nihil dico, ſed hiſce duabus horis multa cogitavi de arte Grammatica. M. Quæ tandem? H. Recondita ſanè, & ex penetralibus diſciplinæ illius: primum, cur Grãmatici poſuerunt tria genera in arte, quum ſint tantum duo in natura? aut cur natura non producit res neutrius generis, ſicut maſculini & fœminini? non poſſum cauſam exculpere tanti myſterii. Deinde Philoſophi dicunt eſſe tantum tria tempora, ars noſtra ponit quinque: ergo ars noſtra eſt extra rerum naturam. M. Immo tu ipſe es extra rerum naturam: nam ars in rerum natura eſt. H. Si ego ſum extra rerum naturam, quomodo poſſum comedere hunc panem, & has carnes quæ ſunt in rerum natura? M. Tanto tu deterior, qui venis ab altera rerum natura, ut comedas quæ ſunt in hac noſtra. HY. Παραφθέγμα ἀπροσδιονύσιον. Aliam ego vellem ſolutionem mearum quæſtionum. Vtinam haberemus nunc Platonem aliquem, aut Varronem, qui has quæſtiones

poßit profligare. M. Quin potius Ariſtotelem, aut Platonem? Habes aliquid aliud? H. Heri vidi ſcelus capitale admitti. Ludimagiſter vîci recĕti, capro olidior, qui in phrontiſterio ſuo in pædore & fœtore docet auditores diobolarios, ter aut quater pronunciavit volûcres accĕtu in penultima: ego verò miratus ſum, terram illi nõ debiſcere. M. Quid aliud decebat talem ludi magiſtrum dicere? & eſt alioqui in formulis Grammaticis valde detritus. Sed tu in re levi nimiùm tumultuaris, & facis tragædiam ex comœdia, ſeu mimo veriùs. H. Equidem abſolvi penſum meum: nunc tuæ ſunt partes, dic tu viciſſim aliquid inter cœnam. M. Nolo, ne tu mihi viciſſim παραφθέγγῃς: juſculenta hæc jam conglaciant, adfer foculum menſarium, excalfacite aliquantum, priuſquam panem intingatis: Raphanus hic non eſt eſui, adeò eſt lentus, nec minùs ſunt radiculæ juſculentæ. H. Lentorem profectò non à macello attulerunt: ſed hic contraxerunt in noſtro penore, qua cella nihil eſt penui incommodius. Neſcio quid iſthuc rei eſt, ſemper adferuntur huc oſſa emedullata. M. Parum habent oſſa medullarũ ſub lunam ſilentem. H. Quid quum eſt plena? M. Plurimum. H. Tum verò oſſa noſtra habent minimum ſeu nihil veriùs. M. Non exſorbet nobis medullas luna, ſed noſter Lamia, nimis hic indidit piperis & Zinziberis: & in jure hoc, & in toto acetario, nimium menthæ, petroſelini, ſalviæ, erucæ, naſturcii, hyſſopi: nihil puerorum & adoleſcentum corporibus æquè damnoſum, ut cibi qui interiora ferveſaciunt. A. Quibus igitur ex herbis velles confici? M. Lactucis, bugloſſa hortenſi, & portulaca, & petroſelini aliquid admiſceri. Heus tu, Gangolfe, ne extergas labra manu aut manica, ſed ſimul ipſa, ſimul manum mantili: nam ideò tibi datur. Carnes ne attingas, niſi ab ea parte, quam tibi es ſumpturus. Tu

Dromo,

Dromo, non animadvertis te manicas tuas inficere pingui carnium? reduc eas, si sint apertæ, ad humeros: si non sunt, corruga, vel complica ad cubitum, quæ si relabantur, affige acicula, seu quod magis te decet spina. Tu dominaster dedicatule, in mensam incumbis? ubi id didicisti? in hara quapiam: heus subjicite ejus cubito pulvillum. Architricline, vide ne analecta hæc percant, reconde in promptuarium, tolle primùm omnium salinum, hinc panem, tum lances, discos, mantilia, postremò mappam, mundet quisque suum cultellum, & reponat in vaginam. Heus tu Cinciole, ne scalpas dentes scalpello, nam est noxium: conficito tibi dentiscalpium pennula, vel bacillo tenui acuminato: & scalpe modice, ne gingivas scarifices, & sanguinem elicias. Conjurgite, & abluite manus, priusquam recitetur gratiarum actio. Amove mensam, voca ministram ut pavimentum hoc scopis verrat. Agamus CHRISTO *gratias: præeat verba, qui sacravit mensam. FL. Pro cibo temporario gratias agimus,* CHRISTE *Domine, temporarias, fac ut pro immortalitate agamus æternas: Amen. M. Ite lujum, & confabulatum, & deambulatum, quo libuerit, dum licet per lucem.*

GARRIENTES.

Nugo, Graculus, Turdus, Bambalio.

NVG. Assidiamus in hac trabe: tu Gracule è conspectu in saxo illo, modo ne impedimento sis, quo minus cernamus prætereuntes, apricemur nos ad hunc parietem, egregie soli ostentum. Quã grandis truncus: et cui usui? I. Vt nos hic sedeamus. N. Oportet fuisse procerissimam & latam arborem, unde est sumptus. T. Quales sunt in India. G. Qui

ſcis? fuiſti tu in India cum Hiſpanis? T. Quaſi ſcire aliquid de regione quapiam non poſsis, niſi in ea fueris, ſed dabo tibi auctorẽ meum: Plinius ſcribit arbores in India creſcere ad eam altitudinem, quæ non poſsit jaculo ſuperari, & gens illa quidem ſumptis non tarda pharetris, ut ait Virgilius. N. Scribit etiam Plinius, turmam equitum condi ſub ramis. T. Nemo id miretur, qui ſcirpos illius regionis conſideret, quibus infirmi fulciunt gradum: divites duntaxat. G. Heus, quota eſt hora? N. Nulla, nam horarum tintinabulum nunc funditur, adfuiſti? G. Non ſum auſus, nam aiunt rem eſſe periculoſam. N. Ego interfui, & vidi innumeras mulieres prægnantes tranſire canalem fuſionis, qui eſt ſub terram conditus. T. Audivi hoc illius eſſe ſalutare. G. Ea eſt colus Philoſophia, ut dicunt: ſed de hora quærebam. N. Quid tibi opus eſt hora, ſi quid vis agere? Dum eſt opportunitas, eſt hora: ſed ubi eſt horologium tuum viatorium? G. Excidit mihi nuper, quum fugerem canem olitoris poſt decerpta pruna. T. Ego te currentem vidi de fenestra: ſed quo te recepiſſes, ſpectare non potui, quia impedimento mihi erat hortus penſilis, quem ibi mater affixit patre invito, & multum reclamante: mater vero in propoſito conſtans, obtinuit ne tolleretur. N. Quid tu? tacebas? T. Flebam tacitus, quid enim aliud agerem diſſentientibus mihi chariſsimis capitibus? tametſi mater jubebat me ab ſe ſtare, & clamare ſtrenuè: ſed mihi non erat cordi quicquam adverſus patrem mutire. Ergo miſſus ſum ad ſcholam, quatuor continuis diebus, injentatus à matre irata, & dejerante, me non eſſe ex ſe natum: ſed commutatum à nutrice, de quo ait dicturam ſe nutrici diem apud Prætorem capitalem. N. Quid rei eſt præter capitalis? an non præter omnis habet caput? T. Quid ego ſcio? ſic illa di-

la dixit. G. Hem, qui ſunt iſti penulati & ocreati? N. Galli ſunt. GRA. Quid? Eſtne pax? T. Bellum narrabant futurum, & quidem atrox. G. Quid adferunt? T. Vinum. N. Exhilarabunt multos. G. Scilicet, non ſolum vinum exhilarat, ſed vini mentio & recordatio. N. Vinoſos utique, mea nihil refert, qui aquam bibo. G. Nunquam facies bonum carmen. T. Noſti illam mulierum? G. Non, quænam eſt? T. Aures habet goſſipio obturatas. G. Quid ita? T. Ne quid audiat, quia malè audit. N. Quam multæ peſſimè audiunt auribus patentibus, & benè perforatis. T Credo huc pertinere, quod eſt apud Ciceronem in Tuſculanis quæſtionib⁹: Surdaſter erat Marcus Craſſus, ſed illud pejus, quod male audiebat. N. Non dubium eſt, quin hoc ad infamiam ſit referendum. Sed heus tu, Bambalio, inveniſti tuas Tuſculanas quæſtiones? B. Etiam, apud propolam: adeo interpolatas, ut non agnoſcerem. NI G. Quis ſurripuerat? BAMB. Vatinius, quod illi male ſit. GRACC. Vah hominem manibus aduncis & picatiſsimis: ne admittas eum unquam ad tuas capſas, nec ad ſcrinia, ſi vis omnia eſſe ſalva. Neſcis illum crumeniſccam exiſtimari ab omnibus, & de crumeniſecio accuſatum apud gymnaſiarcham? N. Soror puellæ illius enixa eſt heri gemellos. G. Quid mirum? mulier quædam via ſalaria ad leonem galeatum, peperit nudiuſſextus tergeminos. N. Plinius dicit, ad ſeptimum poſſe procedi. T. Quis veſtrum audivit de uxore Comitis Bataviæ? quam ferunt, uno partu tot edidiſſe, quot ſunt in anno dies, ex imprecatione mendicæ cujuſdam. GR. Quid iſtud fuit de mendica? TVRD. Mendica hæc liberis onuſta, petiit ab hac Comite ſtipem: illa ubi conſpexit tot pueros, convicio illam abegit, ſcortum vocitans: negabat enim poſſe fieri, ut ex uno viro tantam ſobolem

ſuſcepiſſet. Innocens mendica precata eſt divos, ut ſi ſe caſtam & puram ſcirent, darent Comiti ex marito ſuo tot fœtus uno conceptu, quot ſunt in anno dies: & ita contigit, oſtenditurque propago numeroſa illa in oppido quodam illius inſulæ. GRA. Malo credere quàm exquirere. NV. Omnia ſunt DEO poſsibilia. O, Imò verò facillima. NV. Non noſti illum onuſtum retibus, comitatum canibus, cum cauſia & peronibus, vehentem cantherio ſtrigoſiſſimo? TVR. Eſtne Mannius verſificator? NV. Eſt planè? TVR. Quænam tanta metamorphoſis? NV. Ex Minerva tranſiit ad Dianam. i. ab honeſtiſſima occupatione, ad inanem & ſtultum laborem: pater ejus mercimoniis faciendis auxerat rem: hic paternam artem dedecori ſibi eſſe ducit, vertit ſe ad alendos equos & venationem, non aliter ratus poſſe nobilitatem generis venari. Nam ſi quid ageret utile, non haberetur pro nobili. Sequitur eum venantem talis Curius, pereruditus homo, alcator famoſiſſimus, & qui probè novit taxillos mittere compoſitos, domi habet ſodalem Tricongium. TVR. Imò amphoram. GRA. Imò ſpongiam. NV. Imo arenam Africæ aridiſſimam. BAM. Aiunt illum ſemper ſitire. NV. An ſitiat neſcio, ſemper certè paratus eſt potare. BAM. Auſculta luſciniolam illam. GRA. Vbinam eſt? S. Non vides eam in ramo illo ſedentem? Vide ut canit ardenter, nec intermittit. NV. Flet philomela nefas. GRA. Quid mirum dulciter eam garrire, quæ ſit Attica? Vbi etiam fluctus maris non ſine numero alliduntur littori. N. Plinius ſcribit, eam præſentibus hominibus diutiùs & accuratius cantare. TVR. Quid cauſæ eſt? N. Ego tibi cauſam aperiam. Cúculus, & philomela eodem cantant tempore, verno ſcilicet, ab Aprili medio ad Maium exactum, aut eò circiter. Hæ duæ aves in contentionem venerunt de ſuavitate concentus, quæſitus eſt

judex,

judex, & quia de ſono erat certamen, aptiſſimus viſus eſt ad eam cognitionem aſinus, qui præter cæteras animantes grandes haberet auriculas. Aſinus repudiata luſcinia, cujus ſe harmoniam negaret intelligere, victoriam cuculo adjudicavit; Philomela ad hominem appellavit, quem ubi videt, agit ſtatim cauſam ſuam, canit diligenter, ut ſe illi approbet ad vindicandam injuriam ab aſino acceptam. GRA. Habeo cauſam Poeta dignam. NV. Quid ergo expectabas philoſopho dignam? poſce id à novis illis magiſtris Pariſienſibus. G. Pleriq; illorum veſtib⁹ ſunt Philoſophi, non cerebro. NV. Quid ita veſtibus? nam coquos potiùs dixeris, aut muliones. GRA. Quia geſtant eas craſſas, detritas, laceras, lutulentas, immundas, pediculoſas. N. Erunt ergo Philoſophi Cynici. G. Immo cimici: non, quod videri affectant, peripatetici: quippe Ariſtoteles, ſectæ princeps, cultiſſimus fuit. Ego vere longum valedico jam nunc Philoſophiæ, ſi aliter non poſſum eſſe Philoſophus. Quid enim pulchrius, & homine dignius quam mundicies, & civilis quidam cultus in victu & veſtitu? ea in re anteſtant, mea ſententia. Lovanienſes Pariſienſibus. TVR. Quid tu? non putas eſſe impedimento ſtudiis, nimiam curam mundicici, atq; elegantiarum? G. Ego quidem mundiciem probo, anxiam & moroſam illius curam improbo. N. Damnas tu elegantias? de quibus ſcripſit Valla tam diffuſe, quaſque adeo diligenter commendant nobis noſtri præceptores. GRA. Alia eſt verborum in loquendo elegantia, alia rerum in veſtiendo. T. Scitis quid eſt mihi narratum à tabellario Lovanienſi? N. Quid tandem? T. Clodium ardere perdite in puellam quandam, & Luſconem tranſtuliſſe ſe ad mercaturam à literis, hoc eſt, ab equis ad aſinos. NVGO. Quid audio? TVR. Clodium noratis omnes ſucci plenum, rubicundum, benè habitum, hilarem,

vultu renidenti, comem, festivam confabulatorem: nunc refert ille, esse exsuccum, exanguem, pallido colore, atque adeo lurido, imbecillum, horridum, trucem, taciturnum, fugitantem lucis & humani consortii: nemo qui illum vidisset prius jam agnosceret. N. O miserum adolescentem! unde id mali? T. Ex amore. N. At unde amor? T. Quantum ex oratione tabellarii potui colligere, reliquerat seria & solida studia, dediderat sese cunctum poetis lascivis, Latinis, & linguæ vulgaris: inde prima animi præparatio, ut siqua ignis scintilla in illum incideret fomitem, quantumlibet exigua, subito inflammaretur velut stuppa: tradiderat se somno & otio. N. Quid necesse habes plures aut majores causas amandi commemorare? P. Nunc insanit, ambulat plerumque solus: semper autem vel tacitus, vel cantillans aliquid & modulans, scribit versus sermone vernaculo, N. Scilicet quos legat ipsa Lycoris. G. O CHRISTE, averte ab animis nostris tam pernicioſum morbū. T. Nisi me ingenium Clodii fallit, recipiet se aliquando ille ad frugem meliorē, peregrinatur animus ejus in nequitia, non habitat. G. Et ille alter quas mercaturas exercet? T. Misit ad patrem epistolam flebiliter conscriptā de misera conditione studiorum, quā, quod esset apertilis, legit ipse tabellarius: pater homo crassæ minervæ, transdidit eum a chartis ad lanas, pannos, glastum, piper, zinziber, cinamomū. Nunc ille succinctus bracca, mirè diligens & sedulus in aromataria taberna, vocat adventores, excipit blandus, scādit, descēdit per scalas infestissimas, profert suas merces, vertit, invertit, mētitur, pejerat: omnia illi leviora quam studere. N. A puero novi illum attentum ad rem, & delectari nummulis, itaq; potiorem habuit nūmationem, quam literaturam, & vile lucrum antepositi excellentiæ eruditionis, aliquando pœnitebit eum. T. Sed serò. N. Indubie,

provi-

prouideat, ne accidat ſibi, quod ſuo conſobrino. T. *Cui?* N. *Antonio in angiportu pomorum, ad tres graculos. Non audiſti illum ſuperiore anno decoxiſſe?* G. *Quid decoxit, quæſo? eſt ne hoc tantum malum? an non quotidiè id fit in culinis omnibus?* T. *Decoxit rem.* G. *Quam rem?* T. *Alienam, & conturbavit.* G. *Nihilne reddidit creditoribus?* T. *Ex compactione (nam receperat ſe in aſylum) uncias ternas ex libris ſingulis.* O. *Hoc vocas tu decoquere? quum nihil ſit crudius, ſed quomodo amiſit?* T. *Audivi equidem nuper de patre, non ſatis tamen intellexi: narrabat pater eum fecisſe verſuras damnoſiſſimas, quæ degluberant eum, & devorarant uſque ad oſſa.* G. *Quid rei eſt verſura? quid deglubere?* T. *Ne ego quidem novi, credo eſſe aliquid de furibus.* N. *Vides illum obeſum: quem putes vix ſe poſſe commovere, petauriſta eſt, & funambulus.* G. *Ah, tace, rem narras incredibilem.* T. *Non ipſe quidem ſuo corpore, ſed calcibus.* GR. *Adferebat aliquid aliud novi tabellarius de noſtris ſodalibus?* TV. *Etiam de Hermogene, qui in omni noſtro certamine ſemper ferebat primas: is admirabili mutatione ex ingenioſiſſimo, & (ut ætas illius ferebat) doctiſſimo, repentè factus eſt tardiſſimus & rudiſſimus.* NI. *Tale quiddam ſæpè vidi accidere in quibuſdam acutulis.* BAM. *Aiunt id fieri, quum ingenii acumen non eſt ſolidum: ut in ſcalpellis, quorum acies facile retunditur, præſertim ſi quid ſecent paulo durius.* GR. *Quid? eſt ne acies in ingenio, ſicut in ferro?* BA. *Neſcio, ferrum ſæpè vidi: ingenium nunquam vidi.* N. *Quid factum eſt adoleſcenti illi pagano, qui ſuperiori menſe exhibuit nobis prandium adventorium, refertum deliciis ruſticis, ad quem è fuga retrahendum præceptor miſerat quatuor fugitivarios? & erat formoſulus.* T. *Venuſtus aſinus. Puella amanuenſis amitæ meæ, quæ puella*

eſt

eſt illi ſoror patruelis, convenit illum nuper in pago ſuo, nudo capite, impexum, horridum, ſentum, cum caligis, & tunica villoſa levidenſa, vendentem in trivio quædam chartaceas imagines, & tabellas elementarias, cantantem cantiones novas in circulis. GRACC. *Oportet illum eſſe ortum claro ſanguine.* TVR. *Quî iſthuc?* GRACC. *Quoniam pater ejus eſt de genere Coclitum.* NVG *Non tam id arguit nobilem virum, quàm bonum jaculatorem: collimabit facile.* TVRR. *Aut fabrum tignarium, qui oculo rubricam dirigit uno.* NVG. *Nunquam placuit mihi ille puer, nec dederat mihi ſignificationem aliquam virtutis.* GRACC. *Quid ita?* NVG. *Quia nec amabat ſtudia, nec præceptorem reverebatur, quod eſt perditi animi argumentum evidentiſſimum: & ſenes irridebat, & calamitoſos ſubſannabat. Sed quis eſt iſte ſericatus, torquatus, bracteatus auro?* GRACC. *Ex genere clariſſimo, matrem habet nobiliſſimam, & fœcundiſſimam.* NVG. *Quam?* GRACC. *Terram & vix credas, quas ſemper faciat delicias, dicas puerulum, in cunis adhuc & crepundiis vagientem.* NVG. *Atqui lanugo illi incipit jam per malas ſerpere.* BAMB. *Hem, obſervator venit, expedite libros, explicate, incipite evolvere.* GRACC. *Nec fuit his multis hebdomadibus obſervator magis curioſus, & qui tam gauderet deferendis ad magiſtrum criminibus.* BAMB. *Vtinam ſaltem nos veræ culpæ reos ageret, ſed calumniatur plerumque.* NVG. *Hic murus aheneus eſto, Nil conſcire ſibi, nulla palleſcere culpa. Sed quieſcite, ego illum ſtatim hinc fugabo.* OBSER. *Quid tu dicis vacia?* NVG. *Quid tu vatrax?* OBSER. *Quid tu Vatbrachomyomachia? ſed joco amoto quid hic agitur?* NVG. *Quid ageretur? quod inter bonos ſcholaſticos, & ſtudioſos: legitur, ediſcitur, diſputatur. Dic ſodes capitulum*

lepi-

lepidiſſimum, quod eſt apud Virgilium, Tranſverſa tuentibus hirquis? OBSER. Bene facitis: pergite ſtudere, ut bonæ indolis adoleſcentes decet: mihi aliud nunc eſt negotii, vos valebitis. NVG. Satis negatum eſt, revertamur ad ludum: ſed prius relegamus, quæ præceptor explicavit, tum ut diſcamus, tum ut illi placeamus, & nos approbemus: quod cuique noſtrum debet eſſe in votis, non minus quàm patri.

ITER ET EQVVS.

Philippus, Miſippus, Miſoſpudus, Planetes.

PHIL. Vultiſne proficiſcamur animi gratia Boneniam, quæ eſt ad Sequanam? MISIP. & MISOS. Nihil malumus, die præſertim ſereno, & à ventis ſilenti, tum etiam in noſtro pædagogio feriato. PHIL. Cur non eſt vobis operarius? MISOS. Quia Pandulfus madefacturus eſt hodie ingenti prandio magiſtros omnes, in honorem laureæ ſuæ magiſtralis. PLAN. Vah, quantum potabitur? MISOS. Multo plus ſitietur. MISIP Ego habeo aſturconem. PHIL. Et ego equum mercorium, conductum de luſco impoſtore. MISO. Ego & Planetes vehemur rheda: reliqui, ſi videtur, vel pedeſtres ſequentur nos, vel vi brachiorum agent cymbam contra curſum amnis. PHIL. Immo equis trahetur. MISOS. Vt erit cordi, nam nobis pedeſtre iter magis placet. PHIL. Eia puer, fræna equum meum, & inſterne. Quid malum, manno indis lupatum? orna potius frænulo illo levi cum bullis. PVER. Hui, nec oream habes, nec aureas. PHIL.

Si

Si ſcirem quis fregiſſet, ego illi frangerem. MISI. *Quid tu nunc dicis cōcitatus?* PH. *Panem in cœnam. Accipe, undè poteris, accōmodato.* PV. *Scilicet in mediis pædagogiis quæris tu vel equos vel equorum ornamenta.* PH. *Supple igitur quæ deſunt ex hoc fune.* PV. *Erit deforme.* PH. *Abi inſane, quis videbit extra urbem?* PV. *Antilena eſt diſſuta.* PH. *Sarcias ligula aſtrictoria aliqua.* PV. *Non habet poſtilenam.* PH. *Nec eſt opus.* PL. *Magnum equitem & exercitatum: delabetur ephippium ad collum, & effundet te equus ſupra caput.* PH. *Quid ad me? Lutoſa eſt magis via, quam lapidoſa, inficiar cœno, non cruentabor: Sed ſi hæc omnia apparanda, non hinc diſcedemus ante veſperum: adduc equum qualicunque ornatu.* PV. *Paratus eſt, conſcende: ah, quid agis? pedem dextrum ponis priorem in ſtapeda?* PH. *Verum ergo?* PV. *Sinistrum, & habenas ſiniſtra manu rege: dextra cape hanc virgulam, quæ erit pro calcaribus.* PH. *Non indigeo, calcanei erunt mihi vice calcarium.* PV. *Iubellium Tauream videtis, aut qui cum hoc eſt congreſſus, Aſellam.* PH. *Apage hiſtorias in procinctu, ubi reliqui.* PV. *Ite, ego comitabor vos pedeſter.* MISI. *O equum moleſtiſſimum ſuccuſſatorem, oſſa mihi omnia contuderit priuſquam perveniamus in oppidum.* PH. *Quid malum eſt ſtratum iſtud tuum? clitella eſt, ut puto.* MISI. *Paulo minus.* PH. *Quanti, quanti?* MISI. *Nummis Turonenſibus quatuordecim.* PH. *Equum ipſum cum ſuo victu & veſtitu tanti non emerem, nec videtur mihi equus vector, nec ephippiarius, ſed jumentum clitellarium & jugale, aut dorſuale. Animadverte quæſo, ut. ceſpitat: vel in chartam aut latum culmum impingeret.* MISI. *Quid tu de eo dicis? pullus eſt adhuc. Sed garrias quæ voles, vides tu hūc equum? is qualis qualis eſt, me vehet, aut ego illum.* PV. *Vngu-*

lam

Iam habet tenerrimam miſer. PH. *Quid admonuit te tam accuratè unoculus, quum tibi eum inſterneret?* MISI. *Rogavit verbis amantiſſimis, ne duo inſideremus equo, alter in ſtrato, alter ſuper clunes, & ut in equili diligenter ei ſubſternerem.* PV. *Niminum eget miſellus, qui latera habet adeo nudata carne.* PH. *Quid agitis vos: non aſcenditis in rhedam?* PL. *Probe mones: rhedarius petit nunc altero tanto plus quàm quanti eramus pacti.* PHIL. *Cum rhedariis eſt vobis res, & cum naviculatoribus, facile conficietis omnia, & ex animi ſententia: genus hominum eſt id mite, manſuetum, come, urbanum, pium. Rhedarii ſunt fæx terræ, naviculatores fæx maris, date illi dimidium ejus, quod plus poſcit.* PV. *Quotam eſſe jam horam cenſetis?* PHIL. *Ex ſole conjicio eſſe ultra decimam.* PV. *Appetit jam meridies.* PHIL. *Itane? heus Miſippe, eamus: ſequatur qui poterit. Invenient nos ad galerum purpureum: ea eſt taberna diverſoria, ſita contra regiam pyramidem, non procul à domo Curionis.* MISI. *Qua egrediemur?* PH. *Per portam Marcellinam, ad dextram, ſimplici via & directa.* MISI. *Imò teneamus hanc ſemitam, via jucunda, & placida.* PH. *Minimè vero, nihil commodius aut tutius quam via regia, nam tranſverſis itineribus amittemus comites: præſertim quod trames ille, niſi me fallit memoria, eſt valdè ſinuoſus & ambagioſus.* MISI. *Qui ſunt iſti haſtati? videntur milites ex iſtis mercenariis.* PH. *Quid agendū?* MISI. *Revertamur, ne nos ſpolient.* ph. *Progrediamur, nam facile evademus eos curſu equorum per campos.* Miſi. *Quid ſi geſtent tormenta manuaria?* ph. *Nihil tale cerno, ſed ſolas ſariſſas.* Miſ. *Accede propius puer.* PV. *Quid rei eſt?* Miſi. *Non tu vides illos Germanos?* PV. *Quos?* Miſi. *Illos huc venientes ad-*

verſum nos. PV. Planè nõ ſunt Germani: ſed Pariſienſes ruſtici duo cum ſuis baculis. MISI. Profectò ita eſt? bene ſit tibi, animam mihi & vitam reddidiſti. Sed ubi Miſ[illegible]ſpudus & Planetes? PV. Rhedarius iratus, quòd non quantum poſtulaverat acceperit, duxit eos via ſalebroſa: equi dum magna enituntur vi, rotas in alio cœno hærentes extrahere, temonem & helcia confregerunt, tum canthi revulſi ſunt cum clavis, & ipſe rotam ſufflaminaverat imprudens, bili excæcatus: nunc ea reficit ſtomachabundus, & convicians divis omnibus, vectores quoque diris devovens atrociſſimis. PHIL. Quæ capiti illius ſint. PVER. Puto eos rheda relicta tranſituros in ſarracum, quod ſine onere habet iter Bononiam. Glaucus & Diomedes ingreſſi erant in ſcaphã quandam, ſed nautæ negant ſe hoc vento poſſe remis aut contis agere navigium, equos helciarios narrant omnes eſſe occupatos, neſcio qua materia vehenda: ita nondum religarant prymneſium. PHIL. De naulo nihil novi? PLAN. Nihil prorſum. PHIL. Mirum eſt, ſed conjicio quid futurum ſit: non pervenient illi Bononiam ante ſerum diei. MISI. Quid tum? ſumemus diem craſtinum totum ad reficiendum animum. Aſpice ut fluviolus ille leniter labitur, aquæ planè cryſtallinæ inter ſcrupos aureos, quàm jucundum murmur! Audis luſciniolam, & carduelem? profectò territorium hoc Pariſienſe amœniſſimũ eſt. PHIL. Quod ſpectaculum poteſt eſſe huic par? quàm placido agmine fluit Sequana? ut fertur navicula illa plenis ſinibus, & ſecundo vento? mirificè his omnibus redintegrantur animi: O pratum miro artificio veſtitum! MISI. Nempe ab admirabili artifice. PHIL. Quam ſuavem odorem eructat? MISI. Hac hàc ad ſiniſtram flectito, ut vites cœnum tenaciſſimum, in quo gradarius tuus ſtatim unguem amitte-

amitteret. Quam contrarius hic campus ſuo vicino, obſitus ſitu, ſqualidus, cariojus, horrens petris, & ſpinis armatus? PV. Non vides eſſe agrum ruderatum ex villæ ruinis? & alioqui frumentarius eſt. Hyberno pulvere, verno luto, magna farra, Camille metes. PH. Quæſo cantillo verſus aliquot, ut ſoles. MISI. Placet.

Felix ille animi, diviſque ſimillimus ipſis,
Quem non mendaci reſplendens gloria fuco
Sollicitat: non faſtoſi mala gaudia luxus:
Sed tacitos ſinit ire dies, & paupere cultu
Exigit innocuæ tranquilla ſilentia vitæ.

PHIL. Verſus facetiſſimos, & graviſſimos, cujus quaſo ſunt? MISI. Non agnoſti? PH. Non. MISI. Angeli Politiani. PH. Vetuſtiores putavi, & habent gratiam antiquitatis. Suſpicor nos deerraſſe. MISI. Heus bone vir, quà itur Bononiam? RVSTICVS. Aberraſtis, obvertite cantheria veſtra ad bivium illud, & tenete viam quam radit flumen, ea vos non ſinet falli, recta eſt, & ſimplex uſque ad vetuſtam quercum: inde ad manum hanc vos præcipitate. MISIP. Habemus gratiam. RVSTIC. Ducat vos DEVS. *MISI. Mallem currere quam ſic ab equo iſto concuti. PHIL. Tanto cœnabis avidius. MISI. Imò non potero cœnare delaſſatus, & confractus toto corpore, citius quæram de lecto, quam de menſa. PH. Sede conjunctis cruribus, non divaricatis: minus ſenties laborem. MISI. Hoc eſt fœminarum, & facerem niſi metuerem deriſus & ſannas prætereuntium. PV. Siſte parumper Philippe, dum hic faber ferrarius calcearit aſturconẽ tuum cui excuſſa eſt ſolea dextri pedis.*

MISI. Quin potius moremur hic ut clauſo diverſorio, ſub dio dormiamus. PHIL. Quid tum? in aperto mundo, an non id præſtabilius, quam in clauſo? gravius eſſet, quod incœnes.

SCRIPTIO.

Manricus, Mendoſa, & Magiſter.

10

MAN. Adfuiſti hodie, quum ille haberet orationem de utilitatibus ſcribendi? MEN. Vbinam? MAN. In auditorio Antonii Nebriſſenſis. MEN. Minimè verò, ſed tu recenſe, ſi qua hæſerunt memoriæ. MAN. Quid ego recenſeam? dixit tam multa, ut omnia propè exciderint. MEN. Ergo contigit tibi quod de vaſis anguſti orificii Quintilianus dicit, quæ ſuperfuſam humoris copiam reſpuunt? ſenſim ſi inſtilles, recipiunt. Sed nihil retinuiſti penitus? MAN. Propemodùm nihil. MEND. Aliquid igitur. MAN. Perpuſillum. MEN. Iſthuc ipſum perpuſillum, fac mihi etiam commune. MAN. Primum omnium aiebat eſſe per quam admirabile, tantam varietatem humanarum vocum paucis potuiſſe literis comprehendi: deinde amicos abſentes poſſe inter ſe beneficio literarum colloqui. Addebat, nihil eſſe viſum mirabilius apud inſulas iſtas à regibus noſtris recens inventas, unde aurum adfertur, quam poſſe inter ſe homines aperire quæ ſentiant, tanto intervallo regionum, miſſa chartula aliqua maculis nigris diſtincta. Rogabant enim an papyrus ſciret loqui, hæc ille & alia permulta, quæ ſum oblitus. MEN. Quamdiu dixit? MAN. Horas duas. MEN. Ex tam longa oratione tam

paucula

paucula mandaſti memoriæ? MAN. Mandavi quidem memoriæ, ſed ea noluit retinere. MEN. Planè dolium habes filiarum Danai. MAN. Imò excepi cribro, non dolio. MEN. Accerſamus aliquem, qui tibi ea quæ ille dixit, redigat in memoriam. MAN. Mane tamen, nam aliud quiddam cogitatione quæro: teneo. MEN. Eloquere tandem, cur non excipiebas penna? MAN. Non erat ad manum. MEN. Ne pugillares quidem. MAN. Ne pugillares quidem. MEN. Exprime hoc tandem. MAN. Aufugit jam, tu excuſſiſti menti, tam odioſè interpellando. MEN. Hui tam citò? MAN. Rediit in memoriã. Ex authoritate neſcio cujus Scriptoris, affirmabat nihil eſſe ad magnam eruditionem cõpendioſius, quam probe ac celeriter pingere. MEN. Quis eſt auctor? MAN. Nomen ſæpè audivi, ſed memoria effluxit. MEN. Vt alia, ſed huic præcepto non paret vulgus noſtræ nobilitatis, quæ pulchrum & decorum ſibi eſſe ducit neſcire literas formare: dicas ſcarificationem eſſe gallinarum, & niſi præmonitus ſis cujus ſit manus, nunquam divinaris. MAN. Et ea de cauſa, vides quam craſſi ſint homines quam amentes, & opinionibus corruptiſſimis. MEN. Quomodo ſunt vulgus, ſi nobiles? an non hæc multum inter ſe diſtant. MAN. Quia vulgus non veſtibus & poſſeſſionibus diſtinguitur, ſed vita, & judicio de rebus integro. MEN. Vin' ergo ut nos à vulgari iſta inſcientia vindicemus? tradamus nos huic exercitamento. Man. Neſcio quo pacto naturale eſt mihi, diſforte, inequaliter, perturbate exarare literas. MEN. Hoc habes nobilitatis, exerceas te: nam aſſuefactio mutabit, quod naturale eſſe ducis. MAN. Sed ubi is habitat? Ex me tu id quæris? qui nec audivi hominem, nec vidi, quum ipſe eum audieris, tu quantum intelligo,

velles omnia ingeri tibi præmanſa in os. MAN. Nunc memini: aiebat ſibi domum conductam juxta ædem divorum, Iuſti et Paſtoris. MEN. Eſt ergo vicinus veſter, eamus. MAN. Heus puer, ubi eſt Magiſter? PV. In illo conclavi. MAN. Quid agit? PV. Docet quoſdam. MAN. Significa illi, aſtare hic pro foribus, qui huc etiam veniunt, ut ab eo doceantur. MAG. Qui pueri ſunt iſti? quid petunt? PV. Te cupiunt conventum. MAG. Admitte eos ad me rectâ. MAN. & MEN. Optamus tibi ſalutem, et omnia proſpera magiſter. MAG. Et ego viciſſim vobis felicem huc ingreſſum: ſoſpitet vos CHRISTVS, quid eſt? quid vultis? MAN. Doceri abs te artem iſtam quam profitere, ſi modo vacat, et ſi vis. MAG. Profecto oportet vos eſſe pueros honeſtiſſime educatos, qui et ſic loquamini, et tam modeſto ſitis ore. Nunc vero magis, quum tota facie ſuffuderit ſe vobis rubor: confidite filii, nam iſte eſt color virtutis, qui vocamini? MAN. Mauricus et Mendoza. MAG. Nomina ipſa teſtantur ingenuam educationem, et generoſos animos. Ita demum eritis vere nobiles, ſi iis artibus excolatis animos, quæ maxime ſunt dignißima claris natalibus: quanto magis ſapitis vos, quam multitudo iſta nobilitatis, qui eo ſe habitum iri generoſiores ſperant, quo imperitiùs pingant literas. Sed minime eſt hoc mirandum, quandoquidem perſuaſio hæc dementiam nobilitatis jampridem invaſit, nihil eſſe abjectius, aut vilius, quam aliquid ſcire. Ergo videre eſt, illos Epiſtolis à Librariis ſuis compoſitis ſubſcribentes, id quod nullo pacto legi poteſt, nec ſcias à quo tibi Epiſtola mittatur, niſi ſit à tabellario prædictum, aut ſignum agnoſcas. MAN. Id modo ego et Mendoza querebamur.

MAG.

MAG. Sed venitis huc armati? MAN. Minimè verò, bone Præceptor, vapularemus à noſtris Pædagogis, ſi auſi eſſemus arma hac ætate vel aſpicere: nedum tangere. MAG. Ah, ah, non loquor de armis crudelitatis: ſed de iſtis ſcriptoriis, quæ ad præſentem rem faciunt. Habetis thecam pennariam, cum pennis? MEN. Quid rei eſt theca pennaria? an ea quam nos calamarium nominamus? MAG. Ea ipſa, nam antiquiſſimi homines ſolebant ſtylis ſcribere, quibus ſucceſſerunt calami, & potiſſimum Nilotici. Hagareni, ſi quos vidiſtis, arundinibus ſcribunt à dextra ad ſiniſtram, ſicut omnes penè ad Orientem nationes. Europa Græcos ſecuta, contra à ſiniſtra in dextram. MAN. Etiam Latinis? MAG. Latini quoque, filii, ſed hi à Græcis habent originem, & olim veteres Latini ſcribebant in membrana deleti, quæ vocabatur palimpſeſtos, tum una tantùm facie: nam qui utrinque erant libri conſcripti, opiſtographi dicebantur: qualis fuit Oreſtes ille Iuvenalis, Scriptus & in tergo nec dum finitus Oreſtes. Sed hæc aliàs, nunc ea quæ inſtant. Anſerinis pennis ſcribimus, aliqui gallinaceis. Veſtræ iſtæ ſunt egregiè habiles, nam ſunt caule amplo, & nitido, & firmo: detrahite plumulas ſcalpello, & detruncate aliquid è cauda: tum eradite, ſi quam habent ſcabriciem, nam lævigatæ ſiunt aptiores. MAN. Nunquam ego gero niſi deplumatas & nitidas, ſed Inſtitutor meus docuit me eas læves facere ſaliva, et affricatione ad adverſam tunicam, vel feminicruralia. MAGIST. Præſens conſilium. MEN. Doce nos aptare pennas. MAG. Primum omnium reſcindetis utrinque caput, ut fiat bifurcata: tum in ſuperiore parte inciſuram facite ſcalpello ſenſim ducto, quæ crena vocatur:

binc æquate duos illos pedunculos, ſeu mavultis nominare, cruſcula: ita tamen, ut altiùs ſit dextrum, in quod penna ſcribendo incumbit, id tamen diſcrimen vix perceptibile oportet eſſe. Pennam ſi firmiùs vis chartæ imprimere, tribus digitis teneto: ſin celeriùs, duobus, pollice & indice, more Italico, nam medius inhibet magis curſum, & moderatur, ne ſe immodicè effundat, quam adjuvat. Man. *Profer atramentarium.* Men. *Hem, cornu atramentarium elapſum eſt mihi venienti huc.* Mag. *Profer ampullam illam atramentariam, ex ea effundemus in hoc mortariolum plumbeum.* Men. *Sine periculo?* Man. *Ita haurias penna liquidius, & commodius: nam in goſſipio, vel filo bombycini, aut lini, quum pennam imingis, adhæret ſemper crenæ fibra aliqua, vel flocculus, in quo detrahendo fit mora ſcriptioni: aut ſi non detrahas, lituras verius effingas, quam literas.* MEN. *Ego ex ſodalium conſilio linteolum Melitenſe indo, aut bombycinum leve ac tenue.* MANR. *Iſtud verò eſt ſatius. Cæterum multò præſtat ſolum atramentum infundere in mortariolo quidem fixo, nam quod circumgeſtandum eſt, huic omninò opus eſt periculo. Cæterum habetis chartam.* Men. *Hanc.* Mān. *Aſperam admodum, & quæ pennam remoretur, ne inoffenſè decurrat, quod eſt ſtudiis noxium. Nam dum luctaris cum ſcabricie chartæ, elabuntur multa ex iis, quæ ſcribenda cogitaveras. Hoc genus chartæ, amplæ, denſæ, duræ, ſcabræ, librariis relinquite: quæ ideò libraria nuncupatur, quod ex ea fiunt ad diuturnitatem libri: nec illam quotidiano vſui paraveritis grandem, auguſtam, ſive imperialem, quæ de rebus ſacris hieratica nominatur: quales videtis in libris ſacrarum ædium: acquirite vobis chartam epiſtolarem,*

rem, quæ ex Italia adfertur optima, tenuiſſima & firma: vel vulgarem illam, quam ex Gallia important, quam paſſim invenietis venalem in ſingulos codices numis octonis plus minus: dabitur vobis pro corollario philura una aut altera chartæ emporeticæ, quam bibulam dicimus. MEN. Quæ eſt horum nominum ratio: nam ſæpe dubitavi. MAG. Emporetica de Græco venit, ab involvendis mercibus: & bibula, quod atramentum abſorbeat: ita non erit vobis opus furfuribus, aut ſabulo, vel pulvere, de pariete eraſo. Sed omnium optimum eſt, quum per ſe literæ exſiccantur, eò enim modo diuturniores fiunt. Proderit tamen emporetica, quam ſub manum extendatis, ne ſudore aut ſordibus, maculetis papyri candorem. MAN. Cedo jam nobis, ſi videtur, exemplar. MAG. Primum abecedarium, deinde ſyllabatim, tum verba conjuncta, ad hunc modum: Diſce puer, quibus fias ſapientior, & proinde melior. Voces ſunt animorum ſigna inter præſentes, literæ inter abſentes. Hæc effingite, & redite huc à prandio, vel cras, ut ſcripturam veſtram emendem. MAN. Faciemus, interea commendamus te CHRISTO. MAG. Et ego vos eidem. MEN. Secedamus, ut abſque interventu ſodalium, & interpellatione meditemur, quæ à Magiſtro hoc accepimus. MAN. Placet mihi, ita fiat. MEN. Ventum eſt, quo volebamus, aſſideamus in his ſaxis. MAN. Etiam, ſed averſi à ſole. MEN. Mutua mihi dimidium chartæ folium, quod reddam cras. MAN. Sufficiet tibi hoc fruſtulum. MEN. Hui, non capiet ſex verſus, ex meis præſertim. MAN. Scribe in utraque facie, & duc verſus denſiores: quid neceſſe habes tam magna interſtitia relinquere? MEN. Egóne? vix intervallum eſt ullum:

nam literæ ſeſe utrinque attingunt, præſertim quæ longos habent apices, aut pedes, ut b, et p. Sed quid tu? jamne duos verſus exaraſti? et quidem eleganter, niſi quod ſunt pravi. MAN. Scribe tu ſeorſum, et tace. ME. Enimverò pennâ et atramento hoc ſcribi nullo pacto poteſt. MA. Quidita? ME. Non cernis ut penna reſpergit chartam atramento extra literas? MA. Atramentum meum adeò eſt craſſum, ut limum eſſe credas: aſpice amabo ut hæret in ſumma crena, nec ad characteres formandos defluit. Quin igitur utrique incommodo medemur? tu de cuſpidibus pennæ reſcinde ſcalpello, quoad atramentum commodè colligat in literas: ego in atramentarium, quò ſit atramentum liquidius, inſtillabo guttas aquæ aliquot. MEN. Immeiito potiùs. MAN. Oh, ne lotium, fœtebit atramentum ipſum, et quicquid ſcripſeris: nec facile deinceps odorem hunc elucris è peniculo; optimum eſſet acetum ſi haberes ad manum: nam hoc vi ſua ſtatim diſrarat denſum atramentum. MEN. Verùm, ſed periculum eſt, ne acrimonia ſua chartam penetret. MA. Nihil tale metuas: hæc charta maximè omnium continet atramentum, ne effluat. ME. Extremæ hujus tuæ chartæ oræ inequales ſunt, rugatæ, et aſperæ. MA. Demarginato chartam aliquantum forficibus: nam hoc eſt etiam elegantius, aut citra eam aſperitatem ſcribendo ſubſiſte: Tibi ſemper leviſſimæ offenſiones ſatis magno impedimento ſunt, ne pergas, ſed quicquid eſt in manibus abjicias illicò. ME. Redeamus jam ad Præceptorem. MA. Videtur tibi tempus? ME. Metuo, ne præterierit jam tempus, nam ſolet maturè cœnare. MA. Eamus, ingredere tu prior, qui habes minus cordis. ME. Imo tu potius, qui minus

minus frontis. MAN. Vide ne quis ab illo exeat, qui deprehendat hîc nos jocantes, et laſcivientes. Pulſemus fores annulo, etſi patentes, nam hoc fuerit urbanius. Atat. PV. Quis iſthic? recta introeas quiſquis es. MA. Nos ſumus, ubi eſt inſtitutor? PV. In conclavi. ME. Omnia ſint tibi fauſta Præceptor. MAG. Feliciter veneritis. ME. Effinximus quinquies aut ſexies tuum exemplar in eadem charta, referimus hoc opus noſtrum ad te emendandum. MAG. Recte facitis. Oſtendite: poſt hac relinquite majorem intercapedinem verſuum, ut ſit ubi ego poſſim corrigere veſtra errata ad emendationem. Hæ literæ ſunt admodum inæquales, quod eſt in ſcribendo fœdum. Animadvertite, quanto n, majus eſt quam e, & o, quam orbis hujus p, nam literarum corpora omnia oportet eſſe æqualia. MEN. Quid quæſo vocas corpora? MAG. Media in literis præter apiculos, et pedunculos, ſi quos habent: apices habent b, & l, pedes p, et q: jam in eodem n, crura ſunt imparia: primum brevius eſt medio, et nimis magnam caudam trahit, ſicuti et illud a, nec ſatis imprimitis pennam chartæ, vix hæret atramentum, nec dignoſcas quæ ſint elementa. Quod literas has transformare tentaris in alias, eraſis particulis cuſpide ſcalpelli, magis deturpaſti ſcripturam: ſatius fuiſſet lituram inducere, tum et quod ſupereſt verbi in fine verſus, transferre in caput ſequentis, modò integræ ſint ſemper ſyllabæ, quas ſectari non patitur lex Latinæ ſcriptionis. Auguſtum Cæſarem produnt memoriæ, non ſolitum verba dividere, nec ab extrema parte verſuum abundantes literas in alteram transferre: ſed ibidem ſtatim ſubjicere, et circumducere. MANRIC. Nos id libenter imitabimur,

quoniam exemplum eſt regis. MAG. Rectè facitis, quomodo enim aliter approbaretis vos ex illius eſſe ſatos ſanguine? Sed ne conjungatis omnes literas, nec omnes ſeparetis. Sunt quæ uniri inter ſe poſtulant, ut caudatæ, cum aliis: velut a, l, u: *item haſtatæ, ut* ſ, *&* t. *Sunt quæ recuſant, nempe orbiculatæ,* p, o, b. *Quantum poteritis recto capite ſcribite, nam inflexo atque incumbenti defluunt humores ad frontem & oculos, unde morbi naſcuntur multi, & videndi imbecillitas. Accipite alterum exemplar, quod exprimatis cras,* DEO *propitio.* *Ovid.*

Sed propera, nec te venturas differ in horas:
Qui non eſt hodie, cras minus aptus erit.

Et aliud Martialis, de Notario.

Currant verba licet, manus eſt velocior illis,
Nondum lingua ſuum, dextra peregit opus.

MEN. Viſne etiam ut lituram hanc reddamus? MA. Lituram ſanè, modò & alia probè exarata. ME. Interea optamus te belliſſimè valere.

VESTITVS ET DEAMBVLATIO MATVTINA.

Malvenda, Bellinus, Ioannius, Gomezulus.

MAL.

LI

MAL. Nempè hoc aßiduè? jam clarum mane feneſtras intrat. Stertimus, indomitum quod deſpumare falernum ſufficiat. BEL. Apparet profectò inſanire te, nam alioqui nec tam multo mane eſſes experrectus, nec verſus funderes, et quidem ſatyricos, quo manifeſtius rabiem tuam patefacias. MAL. Accipe ergo epigrammatarios, edentulos et ſalſos: Surgite, jam pueris vendit jentacula piſtor, Criſtatæque ſonant undique lucis aves. BELLIN. Iſtud de jentaculo citius mihi ſomnum excuteret, quam clamores tui. MA. Feſtiviſsime nugator, precor tibi felicem hunc diem. BEL. Et ego tibi fauſtam noctem, & bonum cerebrum, ut ſimul & dormire poßis, & ſoluta oratione loqui. MAL. Quæſo te ſeriò reſponde, ſi modo ſeriò potes unquam loqui: quam horam cenſes nunc eſſe? BEL. Medium noctis, vel plus paululum. MAL. In quo horologio? BEL. In meo domeſtico. MAL. Vbi tandem eſt tuum horologium domeſticum? tu horoligium unquam habueris, aut inſpexeris, cui omnis hora eſt ſemper dormiendi, edendi, ludendi, ſtudendi verò nunquam. BEL. Atqui hic ego habeo horologium mecum. MAL. Vbi? oſtende. BEL. In meis oculis, vide, ut nulla vi aperiri poßint, obdormi rurſus obſecro, aut certè tace. MAL. Quid malum eſt caroſis hæc, ſeu verius lethargus, & mors quædam? quandiu putas nos jam dormiiſſe? BE. Horas duas vel ad ſummum tres. MAL. Ter ternas. BEL. Qui fieri iſthuc poteſt? MAL. Gomezule, i curriculo ad ſolarium Franciſcanorum, & contemplare quota ſit hora. BEL. Apage ſolarium, quum ſol nondum ſit ortus. MAL. Ortus verò? aperi feneſtram iſtam vitream, heus tu puer, ut verberet ſol

huius

hujus oculos ſuis radiis: plena ſunt jam ſole omnia, & umbræ minores. BEL. Quid tibi eſt rei cum ortu ſolis, & occaſu? ſine illum priorem te ſurgere, cui majus eſt conficiendum iter diurnum. Gomezale, curſum contendito ad Divi Petri, ibi aſpicito, & in horologio machinali quæ ſit hora, & in gnomone. GOM. Vtrumque ſum intuitus, in ſolario parum abeſt umbra a ſecunda linea, in horologio digitus indicat horam paulo plus quintam. BEL. Quid narras? aliud ergo agendum reſtat tibi, at hic ſiſtas mihi fabrum ferrarium ex vico lapideo, qui forcipe disjungat has palpebras tam affixas: dic ei, revellendam eſſe è foribus ſeram aliquam cujus ſit amiſſa clavis. GOM. Vbinam habitat? MAL. Iſte vero ſerio accerſeret. Deſine jam nugari, & ſurge. BEL. Surgamus tandem, quando ita obſtinaſti animo. Vah, quam es odioſus ſodalis. Exſuſcita me CHRISTE ex ſomno peccati, ad vigiliam juſtitiæ, transfer me ex nocte mortis ad lucem vitæ: Amen. MAL. Feliciter tibi procedat hæc lux. BEL. Et tibi hæc eadem, & aliæ quamplurimæ lætæ ac fauſtæ: hoc eſt, vt eam ita tranſigas, ne cujus virtutem lædas, neu quis tuam. Puer adſerto ſubuculam mundam: nam hanc jam totos ſex dies geſtavi: hem, arripe pulicem illum ſaltitantem? BEL. Omitte nunc venationem pulicum, quantulum erit, pulicem unum in cubiculo hoc extinxiſſe? MAL. Quantum guttam unam aquæ Diliæ huic adimere. BEL. Imò verò mari ipſi Oceano. Nolo hanc ſubuculam collari rugato, ſed alteram illam plano: nam rugæ hæ quid aliud ſunt hoc tempore, quam nidi aut receptacula pediculorum et pulicum? MAL. Ineptè, exiſtes repentè dives, habebis pecus album, et pecus nigrum. BEL. Peculium numeroſum magis,

gis, et quæſtuoſum: et comites, quos malim ſemper videre in vicinia, quam domi meæ. Iube famulam reſuere latera hujus ſubuculæ, et quidem filo ſerico. G. Non habet. B. Lineo igitur aut laneo, aut etiam ſi ita lubet ei, ſparteo: nunquam famula hæc habet, quod eſt opus: quod vero non eſt opus affatim. Te verò Gomezule nolo ego eſſe divinatorem, exequere mandatum meum, et renuncia: ne arioleris quid ſit futurum. Excute pulverem e feminicruralibus concuſſu, hinc purga diligenter muſcario illo ſetaceo. Vbi dones dato itidem mundos, nam hi ſunt jam exſudati, et pædore olidi, φεῦ, amove eos iſthinc, continuò offendit me fœtor graviſſime. G. Vis interulam? B. Non, nam ex luce ſolis colligo diem fore calidam: ſed cedo mihi thoracem illum dimidiis manicis ſerici gauſapini, et tunicam ſimplicem fuſtaneam, cum vinculis veſtiariis oblongis. M. Imo fuſtanicam. Quid iſthuc rei eſt? quonam ire cogitas, ut tam ornate te præter morem tuum, præſertim quum ſit dies profeſtus? et poſcis ligulas devinctorias caſtrenſes. BE. Et tu cur induiſti bombycinam levem, recentem ab officina, quum habes capripilium, et damaſcenam detritam? MAL. Dedi hæc reſarcienda. BE. Ego vero in hiſce meis magis commoditatem ſpecto veſtitus, quam ornatum: uncinuli iſti et orbiculi ſunt laxati: tu improbe, inconſiderate ſemper diſſolvis. MAL. Ego potius utor globulis et ocellis, quod eſt decentius, et minus in induendo, et exuendo moleſtum. BEL. Non eſt idem omnium judicium in his, ut in reliquis omnibus. Pectorale hoc tunicæ condito in arcam, nec proferas tota æſtate, aſtrigmenta hæc ſtrenue ſunt exarmata ſuis ferreis: limbus hic eſt diſſutus et diſcerptus, cura reſarciendum, ſed vide, ne aſſuantur deformes commiſſuræ.

GOM. Non poterit id perfici ante ſeſquihoram. BELL. Affige ergo acicula, ne pendeat: dato periſcelides. G. Adſunt, calceolos cum crepidis longi obſtraguli paravi tibi, pulvere bene excuſſo. B. Calceos potiùs exterge ſitu, ac nitida. M. Quid eſt ligula in calceo? de quo inter Grammaticos fuit controverſia peracerba, ut ſolet de omnibus dicendum ne eſſet ligula, an lingula. B. Illa aſſuitur calceis Hiſpanicis in ſumma planta, hic non habent. M. Et in Hiſpania jam diſſuescunt apponere, calceatu Gallico. B. Accommoda mihi tuum pectinem eburneum. M. Vbi eſt tuus ligneus, & quidem Pariſienſis? BE. Non audiſti me heri objurgantem Gomezulum? MAL. Objurgare vocas tu ferire: BEL. Hoc illud erat: fregerat quinque aut ſex radios pectinis ex denſis, ex raris pene omnes. MAL. Legi ſciptorem quendam præcipere, ut eburneo pectine pectamus caput quadragies ducto à brechmate ad verticem, & inde ad occipitium. Quid agis? Hoc non eſt pectere, ſed mulcere: cedo pectinem. BELL. Neque iſthuc eſt pectere, ſed radere aut verrere: credo habere te caput teſtaceum. MAL. Et ego te butyraceum, adeo non audes attingere. BEL. Vin' tu igitur ut mutuo arietemus capita? MAL. Nolo tecum contendere inſania, nec committam bonam mentem meam cum tua dementia. Ablue jam tandem manus & faciem: ſed os potiſſimum, ut mundiùs loquaris. BEL. Vtinam adeo cito animum perpurgarem, ut manus: dato malluvium. MAL. Confrica paulò diligentius nodos iſtos manus, quibus hærent ſordes denſiſſimæ. BEL. Falleris, nam puto eſſe potiùs decoloratam pellem, & rugatam. Abjice has malluvias Gomezule in cloacam illam, & cedo mihi reticulum, & pileum clavatum, aſ-

fer

fer jam ocreas. GOM. Itinerariaſne? BELL. Non, ſed urbanas. GOM. Vis cuculionem, an pallam? BEL. Sumus foras prodituri? MAL. Quidni? BEL. Adfer igitur lacernam. MAL. Prodeamus jam tandem, ne amittamus è manibus deambulandi tempus. BEL. Duc nos CHRISTE per vias tibi gratas, In Nomine PATRIS, & FILII, & SPIRITVS Sancti, Amen. O quàm formoſa aurora vere roſea, & (ut Poetæ vocant) aurea! quam gaudeo me ſurrexiſſe: exeamus urbem. MAL. Exeamus, nam ego hac totâ hebdomade pedem porta non extuli: ſed quo ibimus primum, inde aua? BEL. Ad arcem, an ad mœnia Carthuſiana? MAL. An potius ad prata divi Iacobi? BAL. Minimè illuc de mane, ad ſerum potiùs. MAL. Ad Carthuſianos ergo per Franciſcanos & Biſtum, indè per portam Bruxelenſem, tum redibimus per Carthuſianos ad rem divinam. Ecce tibi, Ioannium. Sis ſalvus Ioanni. IOANNIVS. Et vos plurimum. Quid iſthuc eſt inſolitum? Tam bene mane ſurrexiſtis? BALLINVS. Ego verò arctiſſimo ſomno eram conſopitus: ſed Malvenda hic clamando & tundendo, avellit me è lectulo. IOAN. Rectè fecit: nam totum te reficiet, ac recreabit hæc deambulatio. Eamus ad pomœrium: O admirabilem & adorandum artificem tantæ pulchritudinis! non immeritò vocatur opus hoc Mundus, & à Græcis κόσμος, quaſi ornatus & elegans. MAL. Ne contentè deambulemus, ſed lentè ac molliter. Conſiſtamus, quæſo, in hac mœniali ambulatione duo aut tria ſpatia, ut otioſius & liberius tam decoram ſpeciem contemplemur. IOANN. Attende, nullus eſt ſenſus, qui non egregia aliqua vo-

luptate perfundatur: oculi primum. Quæ varietas colorum, qui veſtitus terræ & arborum, qui tapetes, quæ picturæ comparari huic poſſunt? hæc ſunt naturalia & vera, illa altera ficta & falſa. Non injuria vates ille Hiſpanus, Maium appellavit pictorem mundi. Jam aures, qui concentus avium, potiſſimum luſciniæ? auſculta eam e ſalice, a qua (ut Plinius inquit) perfectæ Muſicæ Scientiæ modulatus editur ſonus. Animadverte accuratè, & annotabis varietates omnium ſonorum, nunc non interquieſcit, ſed continuò ſpiritu in longum æquabiliter, ſine mutatione: nunc inflectitur: jam minutius, & conciſius canit: nunc intorquet, & quaſi criſpat vocem: nunc extendit, jam revocat: alias longos concinit verſus, quaſi Hercicos: aliàs breves, ut Sapphicos: interdum breviſſimos, ut Adonicos. Quinetiam quaſi Muſicæ ludos & Scholas habent: meditantur aliæ juniores, verſuſque quos imitentur, accipiunt. Audit diſcipula intentique magna, utinam nos præceptores noſtros pari, & reddit, vicibuſque reticet. Intelligitur emendata correctio, & in docente quædam reprehenſio. Sed illas ducit natura recta, nos voluntas prava. Adde his, qui odor ſpirans undiq; ſive ex pratis, ſive ex jegetibus, ſive ex arboribꝰ, etiã ex ipſis agris ceſſantibus & ſqualidis. Sapor, quicquid ori admoveas, vel ex ipſo aere, qualis primi & tenerrimi meſſis. MAL. Hoc puto eſſe, quod à nonnullis audivi, apes conſueſſe mel ſuum colligere menſe Maio ex cœleſti rore. IOAN. Ea fuit multorum opinio. Si aliquid vis dari tactui, quid molliùs aut ſalubriùs hac aura ubique ſpirante? quæ ſalutari ſpiritu per venas & univerſum corpus ſeſe inſinuat. Venit mihi nunc in mentem verſuum aliquot Virgilii de Vere, quos utique cantillabo, ſi

me

me poteſt is ferre voce mea non olorina, ſed anſerina: tametſi hanc malo, ſi non alias cygnus canit dulce, niſi fato ſuo proximus. BEL. Ego quidem, ut pro me reſpondeam, vehementer eos verſus aveo audire, qualicunque voce, modo etiam exponas eos nobis. MAL. Nec ego ab hoc diſſentio. IOANN.

Non alios prima creſcentis origine mundi
Illuxiſſe dies, aliumve habuiſſe tenorem
Crediderim: ver illud erat, ver magnus agebat
Orbis, & hybernis parcebant flatibus Euri
Quum primū lucem pecudes hauſere, virumq́;
Ferrea progenies duris caput extulit arvis,
Immiſſæque feræ ſylvis, & ſydera cœlo.
Nec res hunc teneræ poſſent perferre laborem.
Si non tanta quies iret, friguſque caloremque
Inter, & exciperet cœli indulgentia terras.

BEL. Non ſatis intellexi. MAL. Ego, ut reor, multo minus. IO. Ediſcite nunc eos, alias intelligetis: ſunt enim deſumpti ex intima Philoſophia, ut alia vatis illius permulta. MAL. Quæramus ab Orbilio literatore, quem habemus obvium. IO. Imò eſt homo non admodum obvius: ſalutemus modo, & ſinamus abire hominem rabioſum, & plagoſum, ingentis ſupercilii, imbutum magis literis, quam eruditum, tametſi perſuaſit ſibi ſerio ſe eſſe literatorum alpha. Cæterum diximus de corpore, quid porrò animum & mentem quantopere exhilarat, & excitat hujuſmodi aurora: nullum eſt tempus ad ediſcendum æquè idoneum, nullum ad percipiendum, continendumque quæ audias, quæque legas, nec aliud ad meditandum, & excogitandum,

quocunque applicaris animum: non immeritò quidam dixit: Aurora gratißima Muſis. BEL. Sed ego jam extimulor appetentia, redeamus jentatum. MAL. Quid tandem? BEL. Panem, butyrum, ceraſa, pruna cereola, quæ tantopere videntur noſtris Hiſpanis placuiſſe, ut illorum nomine pruna omnia nuncupent: vel ſi hæc non ſint domi, decerpemus folia aliquot bugloſſæ, & ſalviæ, quæ addamus butyro. MAL. Bibemus vinum? BEL. Minimè verò, ſed Cerviſiam, & quidem tenuiſſimam ex flava iſta Lovanienſi: vel Aquam puram & liquidam, hauſtam è fonte Latino, aut Græco. MAL. Quem tu fontem Latinum vocas, quem Græcum? B. Illum qui juxta portam eſt, Græcum ſolet nominare Vives, ulteriorem illum Latinum: cauſas ipſe reddet tibi, quum illum conveneris.

DOMVS.

Iocundus, Leo, Vitruvius.

12

IOCVND. Eſt tibi notitia cum inſulario amplæ atque elegantis hujus inſulæ? LEO. Imprimis & eſt aſſeclæ patris mei admodum propinquus. IOC. Rogemus eum ut nobis eam omnem patefaciat: nam ferunt nihil fieri poſſe amœniùs, nec delectabilius. LEO. Adeamus, pulſemus fores tintinabulo, ne irrumpamus inexpectati. Atat. Vitruvius Inſularius. *Quis iſthic? LEO. Ego ſum. VIT. O ſalve multum, puſio dulciſſime, unde tu nunc? LEO. E ludo. VIT. Qua igitur gratia huc? LEO. Sodalis hic meus & ego vehementer cupimus haſce ædes viſere. VIT. Nunquam ſpectaſti? LEO.*

LEO. Non totas. VIT. Ingredimini. Heus puer, adfer mihi claves ostiorum domus. Primum hoc est vestibulum: patet semper interdiu, absque janitore, quod nec intra domum est, nec tamen extra, noctu clauditur. Contemplamini portam magnificam, valvas è robore, munitas ære, utrumque limen & infernum & supernum ex marmore alabastrite. Olim, Hercules solebat præfigi ostio Domus ille ἀλεξίκακος, hic est CHRISTVS *verus* DEVS: *nam Hercules erat crudelis homo, & maleficus: hoc custode, nihil mali ingredietur in ædes. IOC.* ᾠδὲ ἔν ὁ δεσπότης αὐτος. *VIT. Quid dixit Græcè? IOC. Cur tam multi ingrediuntur mali? VIT. Etiamsi mali ingrediantur, nihil tamen inferunt mali. LEO. Non utimini cardinibus? VIT. Desiit esse mos apud quasdam nationes. Sequitur ostium atrii, quod atriensis servus custodit, præcipuus in familia, ut mediastinus extremus. Tum atrium spacioſum ad deambulandum, multæque ac variæ in eo picturæ. IOC. Quænam quæso? VIT. Illa est cœli facies ichnographica, illa terræ & maris orthographica, illa orbis nuper Hispanis navigationibus aperti sciographica, in tabella ista est Lucretia se interficiens. IOC. Quid quæso dicit? nam moriens, ut videtur, loquitur. VIT. Multi hoc mirantur, quia non cuique tantum dolet. IOC. Intelligo quid dicat. LEO. Quid sibi vult tabella illa tam variè delineata? VIT. Ea est graphia hujus ædificii: reduc à tabella hac velum. IOC. Quid hoc est rei? vetulus sugens papillam fœminæ? VIT. Non legisti exemplum hoc apud Valerium Maximum, titulo de pietate? IOC. Legi, quid dicit illa? VIT. Nondum tantum rependo, quantum ac-*

cepi. IOC. Quid ille? VIT. Iuvat genuiſſe. Aſcendamus has ſcalas cochlides: ſinguli gradus lati ut cernitis, ex ſingulis ſunt ſaxis marmoris Baſaltis. Hæc prima contignatio habitatio eſt Domini, cœnaculum ſuperius hoſpitale eſt: non quod herus meus faciat cœnacularium, quod abſit: ſed paratum eſt hoſpitibus amicis, ornatum, ſemper inſtructum, & vacuum, niſi quum adſunt ſoſpites. Hoc eſt triclinium. IOC. Bone CHRISTE, quæ feneſtræ ſpeculares, quam ſcitè depictæ pictura ſciographica! qui colores, quam vividi, quæ tabulæ, quæ ſigna, quæ coaſſatio! Quænam eſt hiſtoria vitrearum? VIT. Fabella Griſelidis, quã aptè & ingeniosè cõfinxit Ioannes Bocatius: ſed herus meus decrevit addere rei fictæ rem veram, de Godelina Flandrenſi, & Catharina Angliæ Regina, quæ ſuperat inventum Griſelidis. Signa ſunt, primum illud Pauli Apoſtoli. IOC. Quod eſt lemma? VIT. O quantum tibi nos debemus, tu CHRISTO! IOC. Quid ipſe loquitur? VIT. Gratia DEI ſum, quod ſum: & gratia DEI in me vacua non fuit. Alterum illud eſt: Mutii Scævole. IOC. Nec is eſt mutus etiam ſi Mutius: quid mutit? VIT. Non incendet, inquit, me hic ignis, quoniam alius major ardet intus. Tertium ſignum eſt Helenæ, titulus eſt: Vtinam fuiſſem ſemper talis, minus nocuiſſem. IOC. Quid ſignat cæcus ille ſeniculus recalvaſter, indice ad Helenam verſo? VIT. Homerus eſt: dicit Helenæ. Quæ malè tu feciſti, ego benè cantavi. IOC. En lacunar eſt deauratum, admiſtis Margaritis. VIT. Margaritæ quidem ſunt, ſed pretii exigui. IOC. Quo ſpectant feneſtræ? VIT. Hæ in hortos, illæ in impluvium: hæc eſt diæta, ſeu æſtiva cœnatio: en vobis cubiculum, & conclave. Cubiculum ornatum eſt tapetibus, pavimento

con-

contabulato, ſtoriis tecto, & imagines aliquot divæ Virginis, CHRISTI ſervatoris. Illæ alteræ ſunt Narciſci, Euryali, Adonidis, Polyxenæ, qui dicuntur fuiſſe formoſiſſimi. IOC. Quid ſcriptum eſt in limine ſuperiore oſtii? VIT. Recipe te in portum tranquillitatis affectuum. IOC. Quid in interiore poſte forium? VIT. Ne induxeris in portum tempeſtatem. In conclavi illo clauſo adſervantur fere privata utenſilia. Hoc alterum membrū eſt hybernū, vides omnia obſcuriora et magis tecta: tum hypocauſtū. IOC. Amplius mea ſententia, quam pro cœnatione. VIT. Non animadvertis etiam cubiculum interius, eodem vaporario excalfieri? IO. Dicunt cubicula eſſe calidiora, ubi nullū ſit fumale. VI. Non ſolent eſſe in æſtuariis. IO. Quæ eſt illa camera tam eleganter fornicata? VI. Lararium ſeu ſacellum, ubi agitur res divina. IO. Vbi latrina? VI. Superne in granario habemus foricam, ne oleat: in cubiculis enim ſcaphiis utitur herus meus, et trullis, et matulis. IOCVND. Turriculæ illæ et pyramides, et pilæ, et indices ventorum, omnia qua venuſtate, quam admirabili arte? VITRV. Deſcendamus: hæc eſt culina, hoc promptuarium, hæc cella vinaria, illa penuaria: in quâ mire infeſtamur rapacitate furum. IOC. Qua tandem eſt huc furibus ingreſſus. Omnia video probe clauſa, et feneſtras cum clathris ferreis. VIT. Per rimulas & foramina. LEO. Mures ergo ſunt & muſtelæ, quæ vobis univerſum penum diripiunt. VIT. Illud eſt poſticum domus, clauſum ſemper duabus ſeris, affixa & penſili, niſi quum adeſt dominus. LEO. Cur feneſtræ hæ non habent cancellos? VI. Quoniam rarò aperiuntur: ſpectant ad anguſtū angiportū, ut cernis, & obſcurum, rarò quiſquā hic aſſidet, aut profert caput, ideò & clathrare eas ſtatuit herus meus.

LEO. Quibus clathris? VIT. Fortaſſe ligneis, nondum eſt certum: intereà repagulum hoc ſufficit. IOC. Quam amplæ columnæ & porticus plena majeſtatis, vide ut Atlantes illi & Caryatides ſpeciem præferunt enitentium, ut fulciant ædificium ne ruat, quum nihil agant. LEO. Tales ſunt multi qui magna videntur præſtare, quum otioſi & ſegnes vivant, fuci, fruentes alienis laboribus. Sed quænam eſt domus illa inferior, huic adjuncta, tam malè materiata, & rimoſa? VIT. Eſt vetus ædificium, quod quia ducebat rimas, & vitium faciebat ingens, herus meus decrevit hanc alteram è fundamentis erigere, illa nunc nidulatio eſt avium, & habitatio murium: ſed breviter eam demoliemur.

SCHOLA.

Tyro, & Spudæus.

13

TYRO. Quàm elegans gymnaſium, & magnificum? haud eſſe in Academia hac reor ullum præſtantius. SPV. Rectiſſimè judicas, adde etiam, quod magis ad rem facit, nec alibi etiam eruditiores magiſtros, aut prudentiores, quique majore dexteritate tradant doctrinam. TY. Oportet igitur magna hic fieri diſciplinarum operæ pretia. SPV. Et quidem magnis compendiis diſcendi. TY. Quanti docent? SP. Amove te hinc Ocyus cum interrogatione iſta tam prava, tamque importuna, in re tanti momẽti inquirendũ eſt de mercede? nec ipſi qui docent, paciſcuntur: nec diſcipulos convenit id vel cogitare. Ecquod pretium poteſt eſſe par? nunquamne Ariſtoteli-

cum

cum illud fando audivisti? Diis, Parentibus, & Magistris, parem gratiam non posse rependi. DEVS creavit totum hominem, Parens genuit corpus, Magister format animum. TYR. Quid docent isti, & quamdiu? SPV. Habent sua singula auditoria separata, & sunt doctores varii. Alii prima elementa artis Grammaticæ laboriose atque ærumnose pueris toto die ingeminant: alii pœnitiora tradunt artis: alii Rhetoricam, Dialecticam, & reliquas disciplinas enarrant, quæ liberales, seu ingenuæ dicuntur. TYR. Cur eo nomine? SPV. Quia illis decet unum quemque ingenuum imbui: contra, quæ sunt illiberales, circumforaneæ sordidæ, quæ vel labore corporum, vel manibus exercentur, servis potius congruunt, & hominibus qui ingenio parum valent. In istis sunt alii tyrones, alii batalarii. TYR. Quid istuc verbi est? SPV. Et tyrones, & batalarii ex militia nomina sunt desumpta. Tyro est vetus verbum, de eo qui in militia exerceri incipit: batalarius Gallico nomine dicitur is miles, qui jam semel prœlio (quod illi batalam vocant) interfuit collatis signis, & manum conseruit cum hoste: ita in palæstra literaria batalarius cœpit nuncupari Lutetiæ is, qui publicè de arte quapiam disputasset. Hinc designantur doctores, quos à licentia Licentiatos appellant, melius Designati dicerentur: postremò doctoram adipiscuntur, imposito in celebritate Academiæ pileo: ut quasi donentur libertate, et fiunt emeriti. Is est hic supremus honor, et summus dignitatis gradus. TYR. Quis est ille in tanto comitatu, quem clavarii præcedunt cum clavis argenteis? SPV. Is est Rector Academiæ: multi eum assectantur officii gratia. TYR. Quoties in die docentur pueri? SPV. Aliquot horis, una penè ante lucana, duabus matutinis,

tutinis, et duabus pomeridianis. TYR. Tamdiu? SPV. Ita fert mos, et vetus Academiæ inſtitutum: quin et diſcipuli duabus horis, quæ à Magiſtris acceperunt, retractant, & recolunt, & quaſi manſum cibum ruminant. TY. Tantis clamoribus? SP. Nunc ſe exercent. T. Ad quidnam? S. Ad diſcendum. T. Imò verò ad clamandũ, videntur enim non diſciplinam meditari, ſed præconium. Et ille alter plane furit: nam ſi haberet ſanum cerebrum, nec ita vociferaretur, nec geſticularetur, nec ſe torqueret. S. Hiſpani ſunt et Galli paulò ferventiores: et ut ſunt diverſorum dogmatum, tanto ardentiùs concertant, quaſi pro aris et focis, ut dicitur. T. Quid? doctores hîc ſequuntur diverſa ſcita? SP. Interdum tradunt placita contraria. TYR. Quos auctores interpretantur? SP. Non coſdem omnes, ſed ut quiſque eſt peritia et ingenio præditus. Eruditiſsimi et acerrimo judicio ſcriptores ſibi ſumunt optimos quoſque, et eos quos claſsicos vos Grammatici appellatis: ſunt qui ex ignorantia meliorum ad proletarîos deſcendunt, atque etiam capite cenſos. Ingrediamur, oſtendam vobis publicam Gymnaſii hujus Bibliothecam. Hæc eſt Bibliotheca, quæ ex magnorum virorum præcepto ad ortum æſtivum ſpectat. TYR. Pape, quantum Librorum, quantum bonorum auctorum. Græci, Latini, Oratores, Poetæ, Hiſtorici, Philoſophi, Theologi, et Imagines auctorum? SP. Et quidem quantum effici potuit ad vivum expreſſæ, atque eo pretioſiores, foruli omnes, et plutei querni aut cupreſsini, cum ſuis catenulis: Libri ipſi plerique omnes membranacei, et variis coloribus miniati. TYR. Quis primus ille ruſticano ore, naſo repando? SP. Lege titulos. TYR. Socrates eſt, et dicit: Cur in Bibliotheca collocor, qui nihil ſcripſi?

si? SP. Respondent sequentes, Plato & Xenophon: Quia quod alii scriberent, dixisti. Longum esset persequi singulos. TYR. Hem, qui sunt illi abjecti in grandi illa strue? SP. Catholicon, Alexander, Hugucio, Papias, Sermonarii: Dialectici et Physici, Sophistici: hi sunt quos capite censos nominabam. TYR. Imò capite diminutos. SP. Soluta sunt omnia, tollat qui volet, molesto nos liberabit onere. TYR. Vah, quot asinis esset opus ad istos asportandos? miror nõ esse ablatos, quum tanta sit ubique asinorum frequentia. Aliquando in eundem cumulum conjicientur Bartoli et Baldi, et hujus farinæ homines. TYR. Imò furfuris. SP. Non id esset humanæ tranquillitati damnosum. TYR. Heus, quid rei sunt illi in tam fluxis cucullionibus. SP. Descendamus, Batalarii sunt, qui in palæstram ingrediuntur altercatoriam. TYR. Quæso introduc nos illuc. SP. Ingredere, sed tacite ac reverenter. Aperi caput, et specta attentus singula: nam magnis de rebus disseritur, et quas plurimum conducat cognoscere. Ille, quem sedentem aspicis sublimem solum, et præses est certaminis, et contentionum decretor, quasique agonotheta. Primum ejus munus est loca concertantium designare, ne ulla sit confusio, aut perturbatio præire volentium. TYR. Quid sibi vult pellitum epitogium? SP. Ea est ephrestris doctoralis, insigne ordinis ac dignitatis illius. Homo est in nostris paucis eruditus, quique, et in lectione candidatorum theologiæ primas tulit, et ad eum doctissimus quisque primas defert ex hoc ordine. TYR. Et Bardum aiunt lectum esse primum suo anno. SP. Is verò vicit, competitores omnes ambitu et astu, non scientia. TYR. Quis est macilentus ille et pallidus, quem reliqui impetunt.

SPVD. Is eſt propugnator, qui impetum omnium ſuſtinet, et ex immodicis vigiliis maciem ac pallorem contraxit: magnos is habet in re Philoſophica & Theologica progreſſus. Au, tace jam, & auſcylta: nam qui nunc oppugnat, acutiſsime ac ſubtiliſsime ſolet excogitare argumenta, & acerrimè urget propugnatorem, omniumque ſententia cum ſummis in hac diſciplina comparatur, & ſæpè adigit concertatorem ad recantandum. Perpende quomodo ille eſt conatus eludere, quomodo alter confutavit valide, ratione inconfutibili, & quam ille diluere non poterit: jam & jaculum hoc eſt inevitabile, argumentum hoc eſt plane Achilles invincibilis: jugulum petit: non poterit propugnator ſe tueri, ſtatim dabit manus, niſi ſubterfugium aliquod mittat ei divus aliquis in mentem. Hem, profligata eſt quæſtio, ſolertia decretoris. Iam ſolvo tuam linguã: loquere quantũ voles: nã iſte, qui nunc impugnat, vappa eſt, pugione pugnat plumbeo: et altius tamen clamat quam cæteri. Obſerva, videbis eum à pugna raucum diſcedere, hoc eſt ei perpetuum: et quantumcunque repulſa ſint ejus tela, urget nihilo ſecius pertinaciter quidem, ſed ineffi caciter: nec unquam vult habere argumentum ſuum pro derelicto, nec acquieſcere vel defendentis reſponſioni, vel decreto præſidis. Is qui nunc certamen ingreditur delicatulè petit veniam à decretore, comiter præfatur, argumentatur invalidè, diſcedit ſemper feſſus, etiam anhelans, tanquam arduo munere fortiter perfunctus, diſcedamus.

CVBI-

CVBICVLVM, ET LVCVBRATIO.

Plinius, Epictetus, Celſus, Didymus.

14

PLIN. *Hora eſt à meridie quinta heus Epictite, claude mihi feneſtras iſtas, & infer huc lumina ad lucubrandum.* EPIC. *Quæ lumina?* PLIN. *Interea dum hi adſunt, candelas ſebaceas aut cereas: ubi receſſerint, tolletis eas, & ſtatuetis hic mihi lychnuchum* CEL. *Quorſum id?* PLI. *Ad lucubrandum.* CEL. *Quin ſtudes potius de mane? tum enim videtur & temporis ratio, & qualitas corporis invitare, quum eſt minimum vaporum in cerebro, peracta concoctione illa evaporatoria.* PLI. *Etiam hæc hora tranquilliſſima eſt, quum quieſcunt & ſilent omnia, atque iis qui prandent & cœnant non incommoda. Nam ſunt qui cœnant tantum more priſco: alii prandent ſolum ex placitis recentium medicorum, alii & prandent & cœnant more Gothico.* CEL. *An non ante Gothos erant prandia?* PLI. *Erant, ſed levia, Gothi morem invexerunt, bis in die ſaturum fieri.* CE. *Qua de cauſa Plato menſas Syracuſanas damnat, in quibus quotidie exaturentur bis?* P. *Ex eo colligas fuiſſe rariſſimas.* C. *Sed miſſa iſthæc faciamus. Cur lucubras ad lychnum potius, quam ad candelam?* P. *Propter flammam æquabilem quæ minus lædit oculos, illa enim criſpatio myxi officit oculis, & ſevi odor inamœnus eſt.* CE. *Vtere cereis, quorum odor non eſt ingratus.* PL. *Myxus eſt in his magis tremulus, ille vapor ſalubris, & in ſebaceis elychnium eſt lineum*

ple-

plerumque non xylineum: ut propolæ isti ex rebus omnibus quærunt compendium cum fraude. Infunde oleum in lucernam hanc, profer acu myxum, et exfunga. EP I. Quam hæret fungus acui! signum dicunt esse pluviæ, quemadmodum est apud Virgilium: Scintillare oleum, et putres concrescere fungos. PL. Adfer etiam furcinulam, et emunge candelam hanc: ne projicias fungum in pavimentum, ne fumiget: sed opprime intra furcinulam, quando est contecta. Profer mihi pallam lucubratoriam, prælongam illam pellitam. CEL. Ego te tuis libris commendabo. Minervam tibi opto propitiam. PLIN. Paulum malim: vel quod dicere debui, CHRISTVM IESVM DEI sapientiam. CE. Fortasse CHRISTVS Minervæ fabula adumbratur, ut quæ ex Iovis cerebro sit nata. PL. Statue mensam supertibicines in cubiculo. EP. Mavis mensam quam pluteum? PL. Etiam, hoc quidem tempore: sed pone super mensam pluteolum. EP. Stabilem an volubilem? P. Quem malles. Ubi est Dydimus meus à studiis. EP. Eo illum accersitum. PL. Et huc adducito puerum exceptorem: nam libet aliquid dictare. Da mihi illos calamos, et pennas duas aut tres cannæ amplæ, et thecam pulverariam. Profer mihi ex armario Ciceronem et Demosthenem, tum ex plateo codicem exceptorium et regesta majuscula, audin'? Et mea schedia, in quibus libet nonnulla expolire. DYD. Non arbitror esse schedas tuas in plateo, sed in serinio conclavis. P. Id verò ipse scrutator. Adfer mihi Nazianzenum. DY. Non nosco. P. Liber est minimè spissus, consutus, et tectus membrana ruditer. Adfer quoque codicem quintum à primo. DYD. Quod est lemma illius. P. Xenophontis commentarii. Nisi

est

est expolitus, tectus corio cum vinculis & umbilicis cupreis. DID. Non invenio. PLIN. Nunc memini, in quarto loculamento eum reposui, illinc prome. In eo loculamento non sunt nisi Libri soluti, et rudes, quales recens adferuntur ab officina. DID. Ecquod corpus Ciceronis poscis? Nam sunt quatuor. PLIN. Secundum. EP. Nondum est relatum à librario glutinatore, cui dedimus nudius: ut puto, quintus. DID. Quàm placet tibi hæc penna? PLIN. Non sum in eo valde sollicitus, quæcunque in manus venit, ea sic utor tanquam bona. DI. Hoc habes Ciceronis. PHI. Conquiesce reclude mihi Ciceronem, aperi, evolve adhuc tria aut quatuor folia ad quartum Tusculanarum quæstionum, quære ibi de mansuetudine et lætitia. EP. Cujus sunt hi versus? DI. Ejus ipsius, quos de Sophocle vertit, quod facit sane lubis, ac proinde sæpe. EP. Erat credo ad Carmen componendum satis aptus. DI. Aptissimus ac facillimus: nec, ut illo seculo, infelix, contra quam existimant plurimi. EP. Sed tu quomodo intermisisti studium poetices. PLIN. Aliquando repetemus succisivis horis, ut spero: nam habet multum levamenti a studiis gravioribus. Defessus sum jam studendo, meditando, scribendo: sterne mihi lectum. EP. In quo cubiculo? PLIN. In lato & quadrato: et tolle ex angulo anaclinterium. transfer in cœnationem, pone super culcitram plumeam alteram tomenti lanei, vide ut fulchra lecti sint satis firma. EP. Quid refert tua, qui non cubas in alterutra spondarum, sed in medio, sed salubrius foret, si lectus esset durior, & qui corpori resisteret. PL. Tolle cervical, et pro eo repone pulvinos duos, et in hoc æstu malo plagam illam, quam arcta ista hæc lintea. EP. Sine lodice? PL. Etiam. EP. Algebis: nam surgis a studiis extenuato

corpo-

corpore. PL. Injice ergo peristroma aliquod leve. EP. Istud? nullum aliud stragulum? PL. Nullum, si sentiam frigus in lecto, poscam plus vestium: aufer illa peripetasmata: nam ad culices excludendos malo conopæum. EP. Culices paucos hic sensi, pulices & pediculos satis multos. PL. Ego vero miror te aliquid sentire, qui sic dormias & stertas. EP. Nemo dormit melius, quam qui non sentit, quam male dormit. PL. Nihil horum animalculorum, quibus per æstatem in cubiculis infestamur, tam movet nauseam, quam cimices odore illo teterrimo. EP. Satis bonus proventus est eorum Lutetiæ ac Lovanii. PL. Est genus ligni, quod illos creat Lutetiæ, & argilla Lovanii. Colloca hic mihi horologium excitatorium, et obicem insigito ad horam quartam matutinam, neque enim volo diutius dormire. Excalcea me, pone hic sellam plicatilem in qua sedeam, matula in scabello sit mihi juxta lectulum parata: Nescio quid hic olet male, suffias paulum thuris aut juniperi. Cane hic mihi lyra aliquid lectum ingredienti more Pythagorico, ut citius obdormiam, & somnia sint placidiora. EP.

Somne quies rerum, placidissime somne deorum
Pax animi, quem cura fugit, qui pectora longis
Fessa ministeriis fulcis, reparasque labori.

CVLINA.

Lucullus, Apicius, Pistillarius, Abligurinus.

LVCVL.

15

LVCVL. Es tu Popino? AP IC. Sum. LVC. Vbinam agis? AP. In Popina Galli Gallinacei: num eges me? LVC. Etiam, ad Nuptias. AP. Sine me domum transcurrere, ut præcipiam Vxori quemadmodum sint tractandi ganeones, quos scio non solere in hac civitate deesse, tum etiam adventores. LVC. Audin' tu? reperies me in vico lapideo, in ædibus sutorum. AP I. Continuo adero. LVC. Bene est, ingredere Culinam. AP I. Heus Pistillarie, & tu Abligurine, ignem in lare extruite sub fumali grandibus lignis, & quantum fieri poterit acapnis. PIST. Putas te esse Romæ? hic tabernas coctilitias non habemus, è quibus ligna coctilia promuntur, habebis benè arida. AP. Ni ita sit, tu Abligurine suffitor perdes oculos sufflando. ABLIG. Imo bibam largiùs, væ Vino. AP. Væ Aquæ, nam Vinum hodie non attinges, si sim sanus, nolo mihi evertas ollas, & auxillas confringas, & cibos corrumpas. AB. Non vult ardere hic ignis. AP. Injice fasciculum aliquem sulfuratorum, & fomitum frustula aliquot cum his assulis. AB. Extinctus est prorsùm. AP. Transcurre ad ædes proximas cum batyllo, & adfer nobis torrim aliquem prægrandem, & prunas benè incensas. AB. Metallarius est illic dominus, nec sinet carbonem unum sub fornacibus sibi detrahi, citius oculum. AP. Non est metallarius, sed metallicida: ito ergo ad furnum. Quid adfers titionem magis quam torrem? ABL. Non habebant prunas carbonis. AP. Quid malum carbonis? cespitum hic dixeris. Tu furcilla hac move ligna, & agita fomitem, ut ignem concipiat, sume pyrolabem asine. AB. Quid rei est isthuc verbum? AP. Forfex ignaria, pruniceps. AB. Quid

mihi

mihi cum verbis Grammaticis? quasi desint latina. AP. Etiamne asini sunt Grammatici? AB. Quid mirum, quum & Grammatici sint asini. AP. Fac finem altercandi, volo carbones aliquot, aut cespites accendas mihi in hoc foco, ad testuacea lentè incoquenda, suspende ahenum ad ignem, ne desit aqua calida: tum in cacabum injice armum illum vervecinæ, cum bubula salita, cucumam igni admove cum vitulina, & agnina, in chytrapode elixabimus orizam. AB. Quid pulli? AP. Coquentur in auxilla ærea, quæ stanno est illita, quo sapor sit gratior: sed non tam maturè, verua proferes sub nonam, & pinguaria, lucium hunc sines in aqua lusitare paulisper, tum exenterabis. ABL. Carnes & pisces in eadem mensa? AP. Maximè, more Germanico. AB. Atque hoc non placet medicis. AP. Medicinæ non placet, medicis placet. Ego stipitem hunc grammaticum tantum esse existimabam, medicus etiam est. AB. Nunquamne de quæstione illa audivisti, utrum sint in civitate plures medici, an stulti? AP. Quis te detrusit in culinam, quum sis tam saperda? AB. Adversa mea sors. AP. Imò, quod manifestum est, segnities tua & socordia, & gula, & lurcacitas, & ingluvies, & animus degener ac abjectus: ideo ambulas nudis pedibus, semiamictus veste obsoleta, et natibus breviore. AB. Quid tibi cum mea paupertate. AP. Nihil ominò, nec velim esse. Sed ad rem, ne præter rem plura quam oportet: satisne sunt hæc jussa superque infixa et inculcata? scilicet vobis nunquam satis. Da mihi meam braccam, nam foras lubet prodire, continuò adero: cedo tudiculam insigne artis nostræ: hoc est meum fulmen et tridens. PIST. Heus Abligurine, statue hydrias illas in urnario, et hanc bubulam abluito diligenter, et confri-

confricato in labro. Ab. *Etiamne tu hic quoque imperas? unus imperator unis caſtris ſufficit: non ſufficiet culinæ unus? facito ipſe, tu es acrior exactor operæ quã ipſe Magiſter culinæ.* Non vocabo *te poſthac piſtillarium, ſed ſtimulum acutum.* P. *Imo voca me Onocentron. Frange tu vero vitulinam hanc in epixenio, cõminue paulum hujus caſei, ut ſpargamus ſuper hanc offam.* Ab. *Quomodo? manus?* P. *Non, ſed tyrocneſti. Inſtilla huc guttas aliquot olei ex lecytho.* Ab. *Dicisne ex hoc capſace.* P. *Statue hic mortarium.* Ab. *Quod iſtorum?* P. *Illud æneum cum piſtillo ejuſdem metalli.* Ab. *Qua gratia?* P. *Ad terendum petroſelinum hoc.* Ab. *Satius eſt in pila id fieri marmorea, piſtillo ligneo.* P. *Quæſo cantilla, ſicut conſueviſti.* Ab. *Ego nolo Cæſar eſſe, ambulare per Britannos, Scythicas pati pruinas.*

Vt ſapiant fatuæ Fabiorum prandia betæ,
O quam ſæpe petet vina piperque coquus?

P. *Fabiorum, an fabrorum?* Ab. *Quære à ludimagiſtro loripede, & pro fabris & Fabiis referes egregium colophum in gena, vel in bucca.* P. *Sic eſt homo?* Ab. *Vir ſtrenuus, et fortis, et manu promptus? celeritate manuum compenſat linguæ tarditatem.* P. *Cedo urnulam cerviſiariam, exſiccatum habeo palatum, guttur, fauces.* Abl.

Et gravis attrita pendebat cantharus anſa.
Claudere quæ cœnas lactuca ſolebat avorum,
Dic mihi cur noſtras inchoat illa dapes?
Filia Picenæ venio lucanica porcæ,
Pultibus hinc niveis grata corona datur.

Ap. *Vnde tu didiciſti adeo ἐαψῳδεῖν?* Ab. *Inſervivi nuper in Calabria ludimagiſtro cuidam poetaſtro, qui ſæpenumero cœnam aliam non dabat mihi, quam cantillationem centũ verſuum, quibus mirificum aiebat ſaporem ineſſe.*

Ego vero paulum panis & caſei maluiſſem, aquæ erat ſatis domi, & licebat nobis è puteo bibere ex animi ſententia: inde ego quum eſuriens conceſsiſſem cubitū, pro epulis verſus illos ruminabam & concoquebam: nec mihi aliud viſum eſt remedium ad bylimiam illam depellendam, quam culinariam arripere. Ap. *Quæ illi præbebas miniſteria?* Ab. *Quæ Cæſar Reip. ego eram illi omnia: eram illi à conſiliis, etſi nihil unquam ageret conſilio: à ſecretis, quum nihil haberet ſecreti, ne latrinam quidem: ego fundebam ei aquam lavandis manib⁹, quas nunquam abluebat: ego ſervabam ejus theſaurū.* Ap. *Quem theſaurum?* Ab. *Schedas aliquos peſsimarū cantilenarum, quas tineæ exedebant, & opici mures arrodebant.* Ap. *Imò docti mures, qui malis poematis dentem infigebant.*

TRICLINIVM.

16 Ariſtippus, Lurco.

ARiſt. *Quid tu tam ſerò ſurgis, & quidem ſemiſomnis?* Lur. *Mirum eſt me eſſe toto hoc die experrectum, adeo heri edimus & bibimus.* Ar. *Imò ut apparet devoraſti, ingurgitaſti, ebruiſti te epulis, & vino: ſed ubinam oneraſti celocem?* Lur. *Apud Scopam in convivio.* Ar. *Quin potius more Græco συμποσιον vocas, quam latino verbo, cōvivium?* Lur. *Bucca buccam impellebat, intrituræ & condimenta vellicabant, atque inſtigabant deſidem ſtomachum, & appetentiam non patiebantur delaſſari.* Ar. *Refer quæſo, ordine omnia, ut vel auditione ipſa videar mihi intereſſe, & quaſi vobiſcum potare: ut ille qui in caupona Hiſpaniæ duos grādes panes comedit ad nidorem perdicis aſſæ, quo nidore utebatur pro opſonio.* Lur. *Quis enarrarit omnia? majus negotium id fuerit, quam vel emiſſe, vel apparaſſe, vel quod omnia ſuperat,*

comediſſe. Ar. *Aſſideamus in hoc ſaliceto, ad crepedinem hujus ripulæ, & quando ſumus otioſi, pro collocutione aliis de rebus utemur hac ipſa, gramen erit nobis vice pulvinorum, innitere hac ulmo.* Lur. *In herba? an non humor nocebit?* Ar. *Quid? inſanis, humor in ortu caniculæ?* Lur. *Antea recuſabam, nũc animus prurit mihi recenſere tibi plus quam poſtulas: de convivio ſolùm quærebas, accipies etiam de domino, & de triclinio: rogabas ut loquerer, efficiam ut mox paulò ſilentium roges, indicas, imperes: ut Arabicus tibicen, qui ad canendum obolo conducitur, ad tacendũ tribus.* Ar. *Tu loquere quantum libuerit, non eris moleſtus, quandoquidem in opaco loco conſedimus; & orationem tuam carduelis illa vel adjuvabit, vel ad harmoniam moderabitur, ut orationem Caii Gracchi ſervus fiſtulator.* Lu. *Quid iſt huc eſt rei?* Ar. *Poſtquam tu feceris narrandi finem, audies de Gracchis & Graculis, & de Græculis.* Lur. *Deambulabamus forte tranſverſo foro, ego & Thraſybulus nacti pluſculum otii quam ſolemus, adjunxit ſe nobis Scopas. Is a nobis, poſt primas ſalutationes, & blandum congreſſum, cœpit vehementer contendere, ut poſtero die, qui heſternus fuit, apud ſe eſſemus. excuſare nos primum, alius alia: ego autem vadimonium grave, & apud prætorem valde irritabilẽ. Sed ille, ut libenter oſtentat ſuam magnificentiam, quaſi de capite ageretur, orſus eſt accuratiũ ſermonem, quid multa? addiximus, ne moleſtus eſſe pergeret.* Ar. *Scin' quænam fuerit cauſa convivii?* Lur. *Quæ tandem quæſo?* Ar. *Eſt quidem ipſe homo locuples, ornatus argento, veſte, ſupellectile: ſed emerat phialas argenteas tres deauratas et pateras ſex, periſſet pretiũ, ni aliquos invitaſſet, quibus oſtentaret: et alioqui eum ille exiſtimat eſſe divitiarum fructum: habetque uxorem, a qua exſtimulatur ad profuſionem, quam illa magnificentiam nuncupat.* Lur. *Hevi*

ergo ſub meridie convenimus in ejus triclinium. Ar. Qualis erat cœnatio? Lur. Hypethra in opaco frigore: omnia ſanè apparata, ornata, exculta: nihil deerat ad elegantiam, ſplendorem, & lautitias. Planè primo ingreſſu exhilarati ſunt omnium oculi & animi, aſpectu illo pulcherrimo, atque amœniſſimo. Erat abacus ingens, plenus bonis vaſis materiæ omnis, ex auro, argento, cryſtallo, vitro, ebore, murrha: alia etiam vilioris materiæ, ſtannea, cornea, oſſea, lignea, teſtacea, ſeu figlina, in quibus ars commendabat vilitatem ſubſtantiæ: nam erant toreumata permulta, omnia expolita, exterſa, fulgor pene peſtringebat oculos. Illic vidiſſes duo magna malluvia argentea, oris deauratis: umbilicus erat aureus cum inſignibus illius. Habebat utrumque malluvium ſuum guttarnium, quorum epiſtomium erat deauratum: ſtabat & alterum aquiminarium vitreum ſiſtula deaurata cum pulchro figlino, operis Malacenſis, probè ſandaracato. Phialæ omnis generis, et argenteæ duæ ad vinum generoſiſſimum. Ar. Ad uſum meum ampullas vitreas malim, aut etiam teſtaceas, ex iis quæ lapideæ dicuntur. Lur. Quid facias? ita eſt hominum ingenium, non tam in bis quæritur commoditas, quàm opinio divitiarum. Ar. Iſti opulentiſſimi ſæpius videtur aliis tales, ſibi inopes, ideo nullus finis proferendi & ingerendi oculis, præſertim qui nullam habent aliam bonam artem, qua fidant. Sed perge. Lur. Erat cymatium abaci tapete villoſo tectum, ex Turcia uſque allato: poſitæ erant duæ menſulæ procul ab abaco, cum quadris, et orbibus argenteis: unicuique additum erat ſuum ſalinulũ, cultellus, panis, et mantile. ſub abaco refrigeratorium, et œnophora grandia. Tum ſedilia varia, ſellæ, biſellia, ſubſellia, et dominæ ſella plicatilis parata, viſendi operis, cum pulvino ſerico, et ſuppedaneo. Ar. Pone tandem menſam, et

explica

explica mappam: nam mihi inteſtina præ fame rugiunt. Lur. Erat menſa cibila, ingens, ſegmentata, operis teſſellati antiqui, quæ fuerat principis Dicearchi. A. O menſa antiqua, quã diſpari dominare domino. L. Illã ipſe emit in auctione ſatis magna, ſolum quod illius fuiſſet, ut aliquid haberet principis. Datur aqua lavandis manibus, primum magnis recuſationibus, & invitationibus mutuis, et cedendo invicem. Ar. Idem factum eſt in cõſeſſu, quum quiſque ſe inferiorem altero faceret, illum extolleret comitate arrogãtiſſima, quum unuſquiſque potiorem ſe reliquis omnibus cenſeret. Lur. Sed dominus jure ſuo diſtribuit loca: ſacrata eſt menſa à puerulo breviter et perfunctorie, et non ſine rhythmo: Quod appoſitum eſt, et apponetur, CHRISTVS benedicere dignetur. Explicit quiſque ſuum chiromactrum, et injicit ſuper humerum ſiniſtrum: hinc cultello repurgat panem, ſi quid non ſatis putabat à miniſtro purgatum: nam decruſtatus erat appoſitus. Ar. Sedebatis commodè. Lur. Nunquam commodius. Ar. Non potuiſtis male prandere: nam reliqua, ſat ſcio ſuppeditatum iri redundanter, ſiqua modo fuerant in macello. Lur. Nuſquam ubertas, copiaq; ipſa nocet. Aſtat menſæ ſtructor cultellos et furcinulas componens, ingreditur magna pompa architriclinus cum longo agmine puerorum, et exoletorum, qui geſtabant fercula primi miſſus.

CONVIVIVM. 17

Scopas, Simonides, Crito, Democritus, Polemon.

SCop. Vbi nobis Simonides? Cr. Illico dixerat ſe venturum, ſimulac conveniſſet debitorem apud forum. Sc. Rectè habet: à debitore facilius ſe extricabit, quam à creditore. C. Qui iſthuc? Sc. Sicut in victoria, belli conditiones fert victor, non victus. Nã à debitore, quũ ipſe idem volet, à credi-

tore quum alter: ſed conveniſtiſne omnes, ut erat conditum, relicta domi ſeveritate, afferentes vobiſcum hilaritatem, lepores, venuſtates, gratias? C. Plane ita ſpero, & erimus ſicut monet Marcus Varro, belli homines. Sc. Reliqua meæ curæ ſunto. C. Ecce tibi Simonides. Sc. Feliciter. Sim. Et vobis fauſte. Sc. Expectatiſſime. Si. Plane ruſticane, nam ad prandẽdum eram invitatus, non ad expectandum. Sed quæſo fui vobis diu in mora? Sc. Non valde. Si. Cur non accumbebatis ſine me? eſſetis ſaltem proœmiati de fructibus, quib⁹ ego non admodum capior. Sc. Bona verba, te abſente aſſediſſemus? C. Satis comitatum, exordiamur jam opus. Optimum panem & leviſſimum! non plus habet ponderis, quam ſi eſſet ſpõgia, ſiligineus eſt ſitanius, induſtrium habetis pollinctorẽ. Sc. Roſcius eſt piſtrini curator. Si. Nunquamne in id conjicitur? Sc. Abſit tam frugi ſervus. D. Adfer mihi autopyrum. Si. Mihi verò ſecundarium, aut typhaceum. Sc. Cur talem? Si. Quoniam audivi, & ita ſum expertus minus me eſſe, quum panis non eſt ſciti ſaporis. Sc. Heus puer, adferto e panem cibarium, & vulgarem, etiam ex atro, ſi ita mavult: ita demum jucundiſſimè convivabimur, ſi quiſque, quod maximè collubitum erit, ſumpſerit. Pol. Panis hic quem tu tantoperè probas, ſpongioſus, aquaticus eſt, malo denſiorem. C. Mihi vero non diſplicet ſpongioſus, modo ne ſit ſpeuſticus: hic vero etiam hectas attollit, quod focacei ſolẽt facere, quum ſit: ut ſatis apparet, furnaceus. P. Cibarius hic panis & aceroſus eſt, & acetoſus, typhaceum dicas. Sc. Sic conſueverunt noſtri agricolæ triticum omne, quod huc important, aceravare prius in villa, et miſcere multis generibus ſeminum, ſapor autem ex fermento eſt nimio. P. Nullum hominum eſt genus hoc fraudulẽtius, non malefaciunt niſi quum neſciunt. C. Panis hic non eſt ſatis fermentatus. D. Puta te hodie

Iu-

Iudæum, qui ἀζύμο veſcebantur juſſu DEI. C. *Id quidem quod homines eſſent peßimi, ut interdicta eſt illis ſuilla, qua nihil palato gratius, nec ſi moderate ſumas, ſalubrius. Et quidem ἄζυμα juſſi ſunt comedere cum lactucis agreſtibus, quæ ſunt perquam amara.* P. *Illa omnia ſenſus habent altiores omittamus hæc.* Sc. *Et quidem diſputationem de pane. Si de opſoniis fuerit tanta controverſia, magna erit in toto cōvivio diſcordia.* C. *Accidet nimirum, quod Horatius inquit,*

Tres mihi convivæ prope diſſentire videntur,
Poſcentes vario multum diverſa palato.

Sc. *Appone lances illas et tympana cum ceraſis et prunis, et malis granatis, et perſicis pomis, et perciſis præcocibus.* P. *Cur Marcus Varro dixit, convivas non debere excedere numerum Muſarum, quum de eo numero non conſtet? alii enim ponūt tres, alii ſex, alii novem.* C. *Dixit tanquam ſi conſtaret eſſe novem, & ita erat vulgo receptum, unde Diogenis jocus in ludimagiſtrum qui paucos haberet diſcipulos, depictas autem Muſas in ludo, Præceptor inquit, σὺν ταῖς μούσαις multos habet diſcipulos.* D. *Sed eſtne verum Perſas potuum hoc quod apud ipſos eſſet lethale, invexiſſe in Græciam, ad peſtem eorum quibuſcum bellum gerebant?* C. *Sic accepi.* D. *Admirabilis eſt in ingeniis terrarum varietas.* C. *India mittit ebur, inquit Virgilius, molles ſua thura Sabæi: hem, cydonia Perſica.* Si. *Novum inſitionis inventum, priſcis incognitum: cedo nobis pateram illam cum ficis duricoriis, qui ſunt (ut noſtis) prodromi.* Sc. *Satis eſt fructuum: expleamus nos rebus aliis ſalubrioribꝰ corpori.* C. *Quid his ſalubrius?* Sc. *Nihil, ſi ſalubre & ſapidū idem ſunt, ſicut in meridiano ſomno.* C. *Ego condono illis nocumentū propter oblectamentum.* Sc. *Non meminiſti verſiculum Catonis,* Pauca voluptati debentur, plura ſaluti. *Dato ſingulis ſingulas gabatas cum ju-*

re carnium, ut ſorbeant: id vero et calfaciet inteſtina, et blandè abluet ad molliendum ventrem. Si. Profectò puer amo te de ſuilla hac ſalita. O pernam ſapidiſsimam! majalis eſt. Braſſicas illas cum lardo, ſi mihi vis auſcultare, redde coquo, per hoc quidem temporis, aut ſerva in brumam. Lucanicæ hujus ſcinde mihi bucceam unam aut alteram, quo ſuavius ebibam primum cyathum. C. Pareamus medicorum conſilio, admonentium ut porcinæ addatur mensæ, funde vinum. Sc. Sequitur actus fabulæ fortaſsis hoc anni tempore præcipuus. Spectate hujus actus apparatum. Primum omnium à caliculis cuſtos abaci ſcyphos expoſuit vitreos criſtallini viri, tum vino albo puriſsimo, aquam putes ſolo aſpectu. Sammartinium eſt, et partim Rhenenſe, non infectum, ut ſolet in Belgia: ſed quale in mediterranea Germania bibitur. Oenophorus relevit hodie ſerias duas: alteram vini Helvelli, ſeu flavi ex agro Pariſienſi: alteram ſanguinei Burdegalenſis. Habetis in apyroto alia parata, fuſcum, Aquitanicum, et nigrum è Sagunto, petat quiſque ex ſententia palati ſui. C. Quid poteſt nunciari lætius, ut nihil eſt durius, quam perire ſiti. Ego vero mallem optimam nobis aquam proſpexiſſes, hunc nuncium audiviſſem libentius quam de vino. Sc. Nec ea deerit. Si. Nuper quum eſſem in urbe Roma, bibe apud Cardinalem quendam vina generoſiſsima omnifarii ſaporis: nam erat præfectio cellæ vinariæ perquam familiaris: Vinum dulce, acutum, lene, ſuave, auſterum. D. Mihi vehementer placet aigleuces. Po. Sic ferè Belgicis fœminis. Sim. In pagis quibuſdam Galliæ floces apponuntur: ſecundarium autem Vinum et tertiarium, habent in delitiis. Sed ea villa ſunt magis quam Vina: et aliàs Vinum Gallicum toto genere nec aquam, nec ætatem ferè, itaque paulo poſtquam eſt diffuſum bibitur, quippe poſt annum

num inclinat illico, & fit dubium, tum fugiens & acuit: quod si manserit diutius emucet, & in vappā vertitur. Hispanum Vinum & Italicum bene fert & aquam, & ætatem. D. Quid rei est Vinum fugiens? vientur probè dolia, & observetur cella, imo & domus claudatur: si sit opus. P. Vt poma fugientia, quæ ætati cedunt, nec servantur, discedere vulgo dicimus, cujus contrarium est Vinum consistens. D. Funde mihi prius aquam ad dimidium calicem, super hanc infundes Vinum more veteri. C. Imo & hodierno multarum gentium, Germani & Galli contra faciunt. D. Quæ Nationes volunt bibere aquam vinatam, aquæ addunt Vinum: quæ Vinum aquatum, Vino superinfundunt aquam. C. Quæ vero Vino aquam non adfundunt, quid bibunt? D. Vinum purum putum. C. Etiam nisi prius à vinario sit irrigatum. P. Baptizare id vocant, ut Vinum sit Christianum: ea erat meo tempore elegantia Philosophica. DE. Illi baptizant Vinum, & seipsos exbaptizant. PO. Pejus agunt, qui injiciunt calcem, sulphur, mel, alumen, & alia dictu tetriora, quibus nihil est dictu perniciosius: in quos publicè deberet animadverti, ut in latrones, aut sicarios: inde sunt enim incredibilia morborum genera, & potissimum arthritica. C. Ex conspiratione cum medicis id agunt, ut utique rem augeant. DE. Nimis mihi porrigis plenum calicem: deple, quæso te, aliquantulum, ut sit locus aquæ infundendæ. CR. Funde mihi in scyphum illum coloris castanei, quid rei est? SCO. Nux prægrandis Indica, ab labris argento circumcluſa: visne in culullo illo ligni hebeni? quod ferunt esse saluberrimum. Ne addas tantum aquæ, nescis vetus verbum, Perdis Vinum infusa aqua. DE. Imo perdis utrumque, aquam et vinū. P. Malo utrumque perdere, quā ab alterutro perdi. SC. Lubetne potare more Græco, ex illis pateris, et capacioribus

cioribus poculis? C. Minime vero. Admonebas nos modo antiqui proverbii, vicissim admoneo te præcepti Paulini: Nolite inebriari vino, in quo est luxuria. Et Servatoris nostri, Videte, ne graventur corda vestra crapula, et ebrietate. Cr. Vnde est hæc frigida tam pura et pellucida? Sc. E fonte proximo. C. Ad vinum diluendum malim cisternam, modo defæcatissimam. D. Quid putealem? C. Vsibus lavandi aptior est quam bibendi. P. Fluvialem commendant plurimi. C. Recte, si fluant amnes per venas auri, ut ferè in Hispania: sit quieta & liquida. S. Mihi vero in Phiala Samia illa adfer aliquantum cervisiæ, quam puto refrigerando corpori hoc æstu utilissimam. S. Ex qua tandem cervisia? S. Ex tenuissima: nam aliæ nimium incrassant spiritus, & reddunt obesum corpus. P. Mihi item dato, sed in vitro illo terete. S. Curre ad culinam, quid illi cessant? quin mittunt missum alium? vides jam hunc neminem attingere? Adfer pullos gallinaceos elixos cum lactucis, buglossa hortensi, & intubo: vervecinam quoq; & vitulinam. C. Adde etiam in scutellis paulum sinapis, aut petroselini. D. Violenta res videtur sinapis. C. Non admodum congruit bilosis: iis tamen qui crassis & frigidis humoribus redundant, haud inutilis. P. Idcirco sapiunt populi Septentrionales, quibus illa est magno usui, præcipuè cibis crassis, & duris addita, ut bubulæ & salsamentis. S. Hoc loco existimo pultes & ptisanas venturas in tempore, leucophagum, similaginem, amylum, oryzam, vermiculos: edat quisque ex quibus volet. D. Vidi qui à vermiculis hujusmodi vehementer abhorreret, quod autumaret collectos fuisse ex terra aut cœno, & vixisse aliquãdo. C. Scilicet metuebat, ne in aqualiculo suo reviviscerent. Orizam ferunt nasci in aqua, mori in vino, cedo igitur vinum. D. Ne bibe statim à cibo calido, intermisce prius frigidi aliquid & solidi. C. Quid? D. Crustam panis

nis aliquem vel turundam unam aut alteram carnium? S. Vah, piſces cum carnibus in eadem menſa? mare miſcetur terræ: hoc vetant medici. S. Imo hoc placet medicis. S. Credo, quia illis utile. S. Cur ergo vetant medici? S. Erravi, à medicina prohiberi dictum oportuit, non à medicis. Sed qui ſunt piſces iſti? SC. Appone ordine, primum lupum illum aſſum cum aceto & capparibus, tum paſceres elixos cum ſucco lapathi acuti, ſoleas frixas, lucium recentem, & capitonem, lucium ſalitum ſerva tibi, thynnum aſſum recentem, & thynnum in ſalſamento, mænas recentes frixas, cruſtulata in quibus inſunt mulli barbati, murenæ & truttæ, multis conditæ aromatis, gobios frixos, cammaros & cancros elixos. Admiſce ſcutellas cum intritis, alliato, piperato, erucato. SI. Ego vero de piſcibus loquar, non edam. C. Si Philologus cœperit de piſcibus movere controverſiam, hoc eſt de re incertiſſima, & controverſiſſima, incipite nobis lectulos inſternere, hic erit cubandum. S. Nemo dignatur vel guſtare, tolle hæc. S. Atqui convivia olim Romæ lautiſſima, et ut ipſi ſoliti erant dicere, pollucibilia ex piſcibus conſtabant. C. Ita ſunt mutata tempora, etſi hoc etiamnum durat apud quoſdam. Sc. Importate aſſa, pullos, perdices, turdos, anaticulas, querquedulas, palumbos, cuniculos, lepuſculos, vitulinam, & hœdinam, & intinctus, ſeu embammata, aretum, omphacium, oxypora, mala etiam medica, & cytronia, & olivas Balearicas conditivas, quaſſas, & in muria aſſervatas. D. Non adſunt Bethicæ. Sc. Magis ſunt ſaporis ſciti Balearicæ. C. Quid fiet grandibus illis beluis, anſeri, cygno, pavoni? Sc. Oſtende tantum, & refer in culinam. P. Hem, pavonem! Vibi eſt Q. Hortenſius, cui erat in delitiis? Si. Tolle agninam. Sc. Cur tolletur? Si. Quia eſt inſalubris: ferunt eam non alia exire quam qua intravit. C. Vidi quendam devorare oſſa olivarum ſtruthionice.

nicè. S. Ex quibus carnibus ſunt artocreæ iſtæ? C. Hæc eſt cervina. S. Hæc ex damica, illa eſt, ut puto, aprugna. C. Condituras ipſas malim quàm carnes. S. Planè ita eſt, etiam res amaras condimentum reddit ſuaviſſimas. C. Ecquod eſt vitæ totius condimentum? D. Æquus animus? C. Aliud quiddam ego proferam amplius et auguſtius. D. Quid tandem, hoc meo? C. Pietas, ſub qua et animi æquitas comprehenditur, et ad res univerſas aſperas, faciles, medias, condimentum aptiſſimum, et jucundiſſimum. S. Infunde vinum album Hiſpanicum in carcheſium illud, et circumfer per convivas. D. Quid paras agere? ſub prandii finem propinas nobis vinũ forte ac generoſum: paulo dilutius erit poſt hac bibendũ, ſi conſultum cupimus valetudini. S. Rectè mihi videris admonere: frigida enim oportet eſſe in convivio poſtrema, quæ pondere ſuo cibos ad imum ventriculum detrudant, et vapores caput impetentes cohibeant. S. Tolle iſta, muta orbes et quadras, da ſecundam menſam: nunc nemo extendit uſquam manum. CRI. Adeò voravi initio avidè, ut ſtatim amiſerim appetitum. DEM. Ego item non appetitione, ſed impetu feror ad primas dapes, inde me expleo. PO. Neſcio quid edi de piſcibus, id geſtum meum prorſum retudit. S. Tantumne bellariorum apparatum, et cupedines, quum nihil ſuper eſt amplius cupidinis? pyra, mala, caſeus multiplex, ſed palato meo congruentiſſimus eſt hippax. CRI. Non reor hippacem eſſe hunc, ſed Phrygium ex lacte aſini, qualis è Sicilia uſque advehitur, columellari forma et quadrata: qui cũ frangitur, in laminulas finditur, ſive philuras. DE. Caſeus hic, etſi Britannicus, fiſtuloſus, eſt, non erit mea utique ſententia vobis gratus. CR. Sed neque hic ſpongioſus Hollandicus. Parmenſis hic eſt bene compactus, et ſatis (ut videtur) recens: et ille Penafellius, facile cum

Par-

Parmensi certarit. D. *Non est Parmensis, sed Placentinus.* C. *Etiamsi placet vulgo Germanorum suavissimus est caseus vetus, putris, confriatus, et vermiculosus.* Si. *Qui talem edet caseum sitim venatur, et edit ut bibat.* Sc. *Pistor dulciarius nimium moratur, quin adfert scriblitas, artologana testuacea, sartaginea, et cōsperſione in cacabum injecta olei ferventis, melle superfuso?* C. *Caryotas da mihi aliquot, et ad edendū, et ad servandum: fortasse nocte hac nihil edā aliud.* Sc. *Cape igitur spatalium hoc integrum, vin' ex malogranatis?* P. *Heus puer, spolia nobis hanc palmam agrestem, et da quod est esui.* Sc. *Potionis vos admoneo, sciuis Aristotelis esse opinionē, tragemata esse invēta, ut ea nos ad bibendū invitēt, ne cib⁹ in arido coquatur.* C. *Oportet ergo inventorē fuisse vel nautam, vel piscem, qui adeo timeret aridit atem.* Sc. *Adfer ea quæ solent vocari sigillum stomachi, post quæ nihil est nec edendum, nec bibendū: buccellatum, cydoniatum, coriandrum saccaro contectum, hoc vero manducandū est, non edendū: sed quod ex manso reliquum est aridum, expuendū. Collige frusta & reliquias in canistris: adfer aquas odoriferas, rosaceam, flores mali medici, moscatam.* Pol. *Agamus* CHRISTO *gratias.* Puer. *Agimus tibi gratias, Pater, qui tam multa ad hominum usus condidisti: annue, ut tuo favore ad cœnam illā veniamus tuæ beatitudinis.* Po. *Agamus nūc domino gratias.* C. *Age tu.* Po. *Imo agat. Democritus, qui in hisce rebus multum valet.* D. *Gratias tibi non possim agere pro merito, hoc statu Reip. vides enim omnia à Baccho perturbata: sed recitabo quas Dionysio egit Diogenes: nā manducavi memoriæ: tu labēti memoriæ & linguæ titubanti, in tanta eluvione habebis veniam.* Sc. *Dic quicquid libuerit, scribetur in vino.* D. *Defatigasti teipsum Scopa, uxorē, famulos, famulas, vicinos, coquos, pistores, ut nos magis comēdendo*

& bibendo delaſſares. Socrates ſapienter, qui in mercatum celeberrimum ingreſſus exclamavit: O dii immortales, quàm multis ego non indigeo? Tu contra poſſes dicere. Hæc omnia quotula portio ſunt eorum, quibus ego indigeo. Naturæ placent modica, & illis ea ſuſtentatur ac fulcitur, hæc tam multa, tam varia obruunt naturam: merito Plinius. Varietas ciborum homini peſtilens, peſtilentior condimentorum: referimus hinc domum gravata corpora, referimus animos obrutos ac demerſos cibis & potionibus, ut nullo hominis officio poſſimus fungi. Tu ipſe judicato: ecquam tibi gratiam debemus. Sc. *Hæccine eſt gratia quam habetis? ſic rependitis prandium tam opiparum?* P. *Ita plane, quod enim majus beneficium, quam ut ſias ſapientior? tu nos domum remittis plane bruta, nos te domi tuæ volumus hominem relinquere, ut ſcias conſulere tuæ ac alienæ valetudini, & ſecundum naturæ deſideria vivere, non juxta corruptas a ſtultitia opiniones. Vale, & ſape.*

EBRIETAS. 18

Aſotus, Tricongius, Abſtemius, Glaucia.

A Sot. *Quid tu dicis, Tricongi? quam laute nos heri accepit Brabantus ille?* T. *Male ſit illi, non potui tota nocte quieſcere. Vomui (ſit habitus honos veſtris auribus) convolui me ſubinde toto lecto, modo ad ſpondam interiorem, modo ad exteriorem: fauces & ſtomachum videbar mihi rejecturus: nunc præ dolore capitis nec oculorum officio poſſum fungi, nec aurium: lamina ponderoſa plũbi videtur mihi in frontem & oculos incumbere.* Aſot. *Frontem & tempora fortiter aſtringe faſcia, & rex videberis.* T. *Seu ipſe potius Bacchus, à quo inſtitutum manavit diadematum in reges.* Aſ. *Recipe te domum, & edormi crapulam.* T. *Domum ve-*

ro? nihil æquè fugio & averſor, ut domum & uxorem clamoſiſſimam: ea ſi me nunc aſpiceret, longiores haberet homilias quam Chryſoſtomus. Ab. Hoccine appellas tu lautè tractari? G. Planè ita eſt: nam laverunt probè guttur & fauces. Ab. Manus vero? G. Ne ſemel quidem. Aſ. Imo ſæpe vino & lacte, dum alii in aliorum pateras immittebamus manus. G. Quid poteſt dici lautius? & quidem digitos pingui carnium & embammatis inviſcatos. Ab. Tace per divos: quis poſſet abſque nauſea rem adeo audire obſcœnam? quanto minus videre, aut de ejuſmodi vino aut lacte guſtare? Aſ. Divi veſtram fidem, adeon' es Abſtemi delicatus, ut hæc ne auribus quidem poſſis devorare? quid faceres palato, ut nos? Sed heus tu, Tricongi, compotatur ſuaviſſime, mittamus puerum aliquem, qui nobis illa phiala fictili adferat ex eodem vino: nulla eſt certior huic veneno theriaca. T. Eſtne hoc exploratum? Aſ. Quidni eſſet? memineris verſus quos cantat Colax: Ad ſanandũ morſum canis nocturni, ſume ex pilis ejuſdem canis. G. Narra quæſo de convivio. Ab. Ne narres, niſi velis me revomere quicquid habeo in ventriculo cum ipſis vitalib⁹. G. Faceſſe igitur pauliſper. Aſ. Ego narrabo quam commodiſſime, ut nuſquam ſit honos præfandus. G. Incipe obſecro, adverte animum, Abſtemi. Aſo. O Glaucia mi, ante omnia iſtud ex me habe, nullum eſſe hominũ genus quod comparari poſſit cum feſtivo & largo convivatore. Quidam oſtentant eruditionem rerum variarum, id eſt, mera nugamẽta: alii jactant experientiam, & uſu collectam prudentiam: quorſum id? Sunt qui habent quidem opes, ſed non audent expendere: miſeri, quid eos juvat aſſervare? benignus convivator ubique prodeſt, ubique eſt gratus vel ſolus illius aſpectus exhilarat triſtitiam animi, & diſcutit, ſiqua eſt in eo, miſeriam, ſive recordatione cõvivii, ſive ſpe atque expectatione:

alia

alia omnia quæ dicuntur bona animi nec ego video, & sunt jejuna atque infrugifera. A. Rogo te Aiorę, quis est auctor tam bonæ sententiæ? AS. Ego & omnes mei similes, id est plerique ex Gallia Belgica, a Sequana ad Rhenum flumen: tantum dissentiunt inter nos homuli quidam, vel miseri & præpropteri, qui Abstemio suum invident cognomen, frugi volunt appellari: vel quidam magna sapientiæ opinione suffarcinati: inani nomine, quos etiam nos, (id est, maxima pars hominum & præcipua) ridemus. A. Quid audio? G. In hoc iste non fallitur, etsi ebriosus: nam nusquam eruditio minus habet pretii, quam in Belgia: non aliud esse rentur virum eruditione præstantem, quam sutura vel textura. A. Atque student hic multi non infelici profectu. G. Deducuntur à parentibus parvi filii ad scholas tanquam ad opificium, quo parent sibi deinceps victum. Ipsi etiam scholastici, dictu incredibile, quam parvi institutores suos faciant, quam prosequantur honore exiguo, & præmiis adeo tenuibus, ut doctores insignes ac primi nominis tolerare sese vix possint. AB. Ista sunt ab instituto sermone aliena: revertamur ad convivium. G. Hoc malim audire, & missas faciamus jam tandem sermones istos studiosos, qui sunt profectò infrugiferi. AS. Nescio quemadmodum vos Itali de eruditione statuatis: mihi certè res videtur nõ solum inutilissima, sed etiam damnosa. Ab. Idem videtur bovi & sui, quod tibi: & nobis quoq; videretur, si non plus haberemus mentis quam tu. Alo. Non esset finis. Itaque audi jam: primum omnium accubuimus severi & tristes, sacrata est mensa, silentium ubique, et quies: cœpimus expedire cultellum quisque suum, speciem præbebamus non invitatorum sed invitorum, adeò ut diceres facere nos coactos, et faciebamus revera admodum segniter: nondum enim incaluerat animus ardore illo libero: aptat

quisque

quisque mantile suum humeris, nonnulli etiam pectori: alii de mappa extendunt super gremium: sumit panem, aspicit, volvit, purgat, si quid esset carbonis aut cinerum, decorticat: & hæc omnia lente et cunctabunde. Quidam assati sunt cœnam à potione: alii priusquam biberent, paululum sumpserunt acetarii: & bubulæ salitæ, ad excitandū dormiens palatum, et exstimulādum lāguidulum: primus scyphus fuit cervisiæ, ut frigidum cæmentum substerneretur ardori Vini. Allatus est sacer ille liquor, primum poculis angustis et exiguis, quæ magis sitim irritarent, quam restinguerent: dominus homo festivissimus, qui potiorem in hac tota regione nullum habet, ac ne parem quidem, mea utique sententia (quod sit dictū sine cujusquam injuria) jubet adferri pocula capacissima, et cœptum est largiter potari more Græco, ut dicebat ille philogræcus quidam qui Lovanii olim studuerat. Ibi cœpimus loqui, tum incalescere, hilaritas ubique et risus diffusissimus. O cœnæ noctesque Deorum: alii aliis præbibimus, et magna æquitate faciebamus paria, nefas erat sodalem fraudare, tali præsertim tēpore. Ab. Merito, quum ageretur non de calice Vini, sed de sensu et mente, rebus in homine præcipuis. Sed ut hac de re tam læta, tam festiva, tu et ego colloquamur, primum rogandus es an sis ebrius? Asot. Non revera, et facile est cognoscere ex ordine orationis meæ: nam si essem, putas me hæc referre potuisse adeo composite? Ab. Recte est, alioqui juxta Mimi versiculum, cum absente litigarem. Principio, cur non extruitis Templum aliquod in hac regione Baccho cœlestis hujus liquoris repertori? As. Hoc vestrum est qui ædem habetis Romæ Sergii et Bacchi: nobis satis est quotidie illi passim sacra facere. Et fortasse erigeremus Templum, si constaret illū fuisse inventorem: nam de ea re audivi disputari inter studiosos quosdā. Sunt qui putāt primū fuisse

Noam, qui Vinum biberet, quique ſit inebriatus. Ab. Demittamus iſta. Cedo quod Vinum bibebatis? Aſ. Quid noſtra refert quod ſit Vinum, aut cujas: habeat modo nomen & colorem Vini, ita ſatis eſt nobis: delitias illas quærat Gallus aut Italus. Ab. Quæ ergo poteſt eſſe delectatio quum id non guſtas, quod in corpus ingeris? T. Fortaſſe nonnulli initio aliquid guſtant, integro palato: mox vero depravato ex tanta humoris redundantia guſtum omnem amittunt. Ab. Siti jam extincta, nulla ſupereſt voluptas: quæ tota ſita eſt in ſatisfaciendo deſideriis naturalibus, ita ut tormenti ſit genus ſine ſiti bibere, aut ſine fame edere. T. Putas nos abſtemi ad voluptatem potare, aut quod ſit jucundum? Ab. Tango ergo eſtis pejores beſtiis, quæ aviditatibus naturalibus agantur: vos neque illuc ducit ratio, nec revocabit natura. T. Ducit nos ea ſodalitas, & paulatim inebriamur imprudentes. Ab. Quoties eſtis inebriati, quoties alios ebrios vidiſtis? T. Quotidie plurimos. Ab. Non ſufficiunt ergo tam multa experimenta ad devitandum rem tam fœdam: atqui bellua vel uno experimento fieret cautior. Gl. At ſodales iſtos, in quorum gratiam tranſeunt ex hominibus in beſtias, ſcis quam habent charos? dum potant, darent illis pra cordia: digreſſi illinc, vix agnoſcūt, vitam & animam cujuſvis illorum nollent redemptam ſibi nummo ſeſtertio. Ab. Quibus ex poculis hauriebatis Vinum, & quomodo? Aſ. Primū allata ſunt vitrea: paulo poſt, ob periculum ſublatis illis, exhibita argentea. In Vinum injiciebamus a primo herbulas quod id ſuaderet anni temp us: paulo poſt jus carnium, lac, butyrum, cremorem. Ab. O ſpurcitiem, ne belluis quidem tolerabilem! T. Quanto tu tragicoteron exclames, ſi ſcias alios in aliorum pocula manus ſordentes immittere? conjicere ovorum & pomorum, & nucum putamina,

& olivarum ac prunorum ossa? Ab. Abstine ab hisce narrandis, si vis, ne me hinc in sylvas aliquas fuga abripiam. T. Audi tu in aurem Glaucia Quidam horum gestant in faciendo itinere cornu venatorium plenum (ut necesse est) pulvere, & stipulis, & floccis, & sordibus aliis: ex hoc bibimus. Gl. Quid? T. Quid vero? Vinum. Gl. Imo vero mentem. T. Plane ita est: & post epotam mentem, matulis non admodum mundis, sumptis de scammo lecticario, usi sumus pro calicibus. Ab. Quis fuit convivii exitus tanquam fabulæ? As. Natant Vino pavimenta, inebriati sumus omnes, hospes in primis, homo strenuus, dejectis sub mensam magna victoria duobus aut tribus. Ab. O præclaram victoriam, & de re pulcherrima ac prædicanda. Sed omnes tamen Vinum vicit. As. Etiam. Ab. Miserum te, quid putas esse ebrium? As. Probè & ex animi sententia indulsisse genio. Ab. Cui genio? bono, an malo? Gl. Si recte omnia scruteris, nusquam invenies cui indulgeant, neque enim animo, nec voluptati, nec ulli rei alteri, cui alii indulgent, qui vitiis obtemperant, & pravis animi cupiditatibus. Sed inebriari, est sensuum facultates amittere, excidere de potestate rationis, judicii, mentis: planè ex homine fieri vel pecus, vel saxum. Quæ deinceps sequantur, & si nunquam ebrios vidi, tamen facillimum est conjectare: loqui, & nescire quid loquaris, siquid commissum est tibi arcanum maxime celandum effutire, atque ea dicere propter quæ te & tuos, & sæpe patriam ac provinciam universam in grave discrimen adducas: nulla distinctio amici & inimici, Uxoris & Matris, rixæ, jurgia, inimicitiæ, plagæ, vulnera, mutilatio, occisio. T. Etiam sine ferro et sanguine: nam non pauci commutant ebrietatem cum morte. Gl. Quis non malit domi se cum cane aliquo aut fele includere, quam cũ ebrio? plus enim mitis est in illis ani-

mantibus. Ab. Post ebrietatem vero crudıtas, debilitatio nervorum, paralyses, arthritici cruciatus, gravedo capitis et corporis totius, hebetatio sensuum omnium, memoria extinguitur, ingenii acies retunditur: unde stupor in tota mente, et ad intelligendum, sapiendumq;, et ad eloquendum. As. Iam incipio intelligere, magnum esse malum ebrietatem: posthac dabo sedulam operam, ut bibam ad hilaritatem, non ad ebrietatem. G. Hilaritas est janua ebrietatis: nemo venit ad bibendum eo animo ut inebrietur: sed bibendo exhilaratur, sed continuo post sequitur ebrietas: difficile est enim signare hilaritatis metam, atq; in ea sistere. Lubricus est gradus ab hilaritate ad ebrietatem. Ab. Dum Vinum habes in scypho, illud est in tua potestate: dū in corpore, tu es in illius: haberis jam, non habes: quum bibis, tu tractas Vinum pro tuo libito: postquam biberis, illud te tractabit pro suo. As. Quid ergo? nunquamne est bibendum? Abst. Dum vitant stulti vitia, in contraria currunt. Bibendum quidem, non potandum: natura sola in hoc docet bruta, hominem non docebit eadem natura ratione adjuta? Edes quum esuries, bibes quum sities, fames et sitis admonebunt, quantum, quando, quatenus edendum et bibendum. Aso. Quid si semper sitiam, nec sitim possim mitigare, quin fiam ebrius? Ab. Bibe quod inebriare non possit. As. Non fert constitutio mei corporis. Ab. Quid si tantum esuries, ut exsatiari nullo cibo posses, nisi disrumperis? As. Ea vero non esset fames, sed morbus. Ab. Nimirum opus esset medicina ad eam famem tollendam, non dapibus: Nonne? Asot. Quidni? Abst. Eodem prorsum modo, medico tibi esset opus ad eam sitim, non caupone: Et potione de pharmacopolio petita, non de œnopolio, non est ea sitis, sed morbus, et quidem perniciosus.

RE-

19 Agrius, Sophronius, & Holocolax.

AGr. *Quid eſt, quod tam multi regem comitantur, tam vario cultu?* Sophr. *Quin potius vultus cõtemplaris, quam cultus? magis ſunt enim vultus varij ac diverſi, quam cultus et veſtitus.* Ag. *Iſtud quoque de vultibus quamnam habet cauſam?* S. *Veſtiuntur quidem aliàs pro facultatibus, aliàs pro ratione dignitatis aut generis, ſæpe etiam ut cujuſque eſt vel ambitio, vel vanitas, multi quoque veſtimentorum elegantia utuntur pro hamo et reti, ad favorem captandum vel regis, vel procerum, et animos puellarum non raro. Vultus autem affectus animi ſequitur: talis eſt fere, qualis interior animi habitus.* Agr. *Sed cur tam multi huc conveniunt?* Hol. *An non decet ut plurimi ſint ubi eſt caput et regimen Provinciæ totius?* Soph. *Optime: ſed plerique non adeo Rempublicam ſpectant, ut privatam: et ſequuntur eum in cujus manu eſt regimen, non tam Patriæ quam Fortunarum.* Hol. *Quidni? Quandoquidem omnia ſunt pecunia venalia.* Soph. *Sic judicant illi, quibus animus et mens nihil omnino eſt, valetudo autem et dotes corporis viles.* Agr. *Quid opus eſt in hoc tumultu aulico tanta Philoſophiæ ſpeculatione? Ego vero malim de vobis intelligere, quinam ſunt iſti tanto numero, tam varia ſpecie ac forma.* Hol. *Ego tibi omnes percenſebo ordine: Nam Sophronius hic, quantum intelligo, non eſt admodum in regijs verſatus: Ego vero comitatus omnes regios adij, penetravi, perſcrutatus ſum, perſpexi, gratus eram omnibus et jucundus.* Sophro. *Inde credo paraſti tibi cognomen illud Holocolacis.* Holocol. *Rem tenes. Sed tu ſigri auſculta. Ille, in quem aures, oculi, mens omnium intenta eſt ac defixa, eſt Rex, caput Reipublicæ. Sic vere caput,*

& ideò ſalus, quum eſt ſapiens ac probus: pernicies autem, quum malus ac demens. HO. Ille qui pone ſequitur puellus, eſt filius ejus hæres, quem in aula Græca vocabant δεσπότην, hoc eſt dominum: in Hiſpania vocant principem, in Gallia Delphinum. Torquati illi in veſtibus holoſericis, & holobrizis, proceres ſunt regni, inſignes dignitatum militarium nominibus, principes, duces, præſides limitanei, quos Marchiones nominant: Comites, viri, qui Barones voce barbara nominantur, equites. Ille, eſt magiſter equitum, quem vulgo comitem ſtabuli appellant, nomine ex aula Græca ſumpto, ubi magnus Comeſtabulus cognominabatur, ſicut præfectus maris, Admiralus. Eſt & prætorii præfectus, qui non ſolum palatio præerat, ſed etiam ſatellitio, quem Romuli tempore præfectum Celerum nominabant. & ſatellites ipſos Celeres.. A. Quinam ſunt illi in veſtibus talaribus, magna ſeveritate vultus? H. Sunt regii conſultores. S. Iſtos quos in conſilium adhibet princeps, prudentiſſimos eſſe oportet, magni rerum uſus, & in decernendo gravitatis ac moderationis ſummæ. A. Qui iſthuc? S. Quia ſunt oculi & aures Principis, atque adeo regni univerſi: & eo magis, ſi cæcus aut ſurdus ſit Rex, captus ſuis ſenſibus, vel ab ignorantia, vel à deliciis. AG. Etiamne luſcus ille, & ille alter ſurdaſter, oculi atque aures ſunt Regis? SO. Pejor eſt cordis cæcitas & ſurditas. H. Eos qui ſunt à conſiliis ſequuntur ſcribæ, nec ii pauci vel unius ordinis: tum qui pecuniam principalem tractant, vel procurant, coactores, tribuni ærarii, præfectus fiſci, procurator fiſci, & fiſci advocatus. AG. Qui ſunt juvenes illi comptuli & feſtivi, qui ſemper regem ſectantur, & aſtant illi, alii arridentes, alii ore aperto velut admirabundi? H. Hæc eſt cohors intimorum amicorum, delitiæ atque oblectamenta Regis. AGRI.

Duos

Duos illos ingredientes cur assectantur tam multi vultuosi? HO. Quia iis est apud regem fides præcipua: alter est præfectus sacris scriniis, sive princeps scribarum, alter à secretis arcanis, apud quem est regni breviarium, idem est principi à memoria: eaque de causa offerunt se illi quotidie tam multi, ut memoriam illius de se refricent ac renovent, quandoquidem is est principis memoria? Illi autem qui ducunt vultus, sunt litigatores, quique res suas prosequuntur: nec eorum unquam negotia finem inveniunt, longa contexta serie procrastinationum. Duo illi qui ambulant in porticu, præfecti sunt: alter cubiculo, alter regio equili: habent hi sub se alios permultos cubicularios & equisones. Sed ingrediamur regiam cœnationem. AG. Ah quanta turba, qui apparatus tam anxius & morosus! SO. Id vero majore cum admiratione fueris intuitus, si scias quam levem ad rem pertinet. nempe ut sorbeat ovum unum, & paxillum vini bibat nauseabundus. H. Ille est hebdomadæ hujus architriclinus, cum scipo Indico, jocillator est adolescens ille. Structor nondum est ingressus. SI. Qui sunt cum rege pransuri? HO. Quinam esset tam beatus, qui posset epulis accumbere divum. SO. Atqui olim regiæ mensæ adhibebantur convivæ, modo duces exercitati, modo viri claro genere: alias insignes vel usu rerum, vel eruditione, quorum sermone rex fieret melior ac sapientior. Sed Gothica & aliorum Barbarorum superbia morem hunc nostrum invexit. H. Habent proceres assectas suos armigeros & exoletos, pueros pedisequos, pueros a pedibus sive a calcari. Sunt inter eos divites magnificentissimi, qui plerosque excipiant cœnâ rectâ: alii quibus hoc molestum videtur, mittunt amicis sportulas: idque est amicis tenuioribus utilius, sed rectâ convivari plus habet splendoris. AG. Aliud hominum genus videre mihi videor in illo cœnaculo. HO. Illud

eſt Gynæceum, ibi regina habitat cum matronis ſuis & puellis: aſpice ut ingrediuntur & egrediuntur ex parthenone, tanquam apes ex alveari juvenes amatores, mancipia Cupidinis. So. *Sæpe & ſenes bis pueri.* Ho. *Nihil eſt majoris voluptatis, quam audire illorum acutè excogitata dicta, vel poemata, cantiunculas, melodias antelucanas, confabulationes cum puellis: videre ſaltationes, obambulationes, varietates colorum in cultu, habitus & formas veſtimẽtorum, habent pueros amanuenſes, per quos mittuntur & remittuntur mandata: hi vero nunciant & renunciant ultro & citro mandata, qua ſolertia, diligentia, educatione, divi veſtram fidem, nudis capitibus, flexo poplite, atq; etiam poſitis genibus, audire eſt quotidie & videre aliquid novi inopinati, acutè & ſubtiliter excogitati vel dicti animoſè, aut dextrè aut ſolutè facti.* S. *Imo diſſolutè.* H. *Quæ felicitas major? quis poſſit ab hujuſmodi ſuavitate divelli?* S. *Colax, Colax, & tu ſine amore inſanis, & ſine vino ebrius es: quæ ineptia poteſt eſſe major quam iſta abs te deſcripta?* H. *Neſcio qui fiat, ut à ſcholis videas pleroſq; diſcedere, ingreſſi ſemel aulam in ea conſeneſcant.* S. *Tanquam qui de Circes poculo biberant, amiſſa mente, & in belluarum ingenium degenerantes, nolebant indè egredi, & ad hominũ naturam ac conditionem redire.* A. *At hi omnes, cum ſe quiſq; ad ſuam domum receperunt, quid agunt? quibus ſe actionibus occupant, ut ſaltem fallant tempus?* S. *Pleriq; omnes nihil magis agunt ſerii, quàm quod cernis: atq; adeo otium illis multorum vitiorum parens eſt ac nutricula. Ludunt quidam taxillis, chartis, alveolo, aciebus: alii per occultam detractionem, et artificioſam maledicentiam horas pomeridianas tranſmittunt, hoc eſt quibus domi deſident: aliqui mirifice capiuntur ſcurris et planis, in quos ſunt profuſiſſimi, cætera præparci et ſordidi.*

Sed

Sed præcipua aulæ corruptela eſt aſſentatio uniuſcujuſque erga alios omnes, quodque pejus eſt erga ſemetipſum: ea efficit, ut nullus unquam nec a ſe, nec a ſocio veritatem conducibilem audiat, niſi forte in jurgio: quam is tum parū pro veritate accipit, ſed pro contumelia. Hinc Hic quoque eſt nunc multo uberrimus: tu cum tua veriloquentia cæteris ſtrenue: ego arridendo, ac blandiendo, omnia approbando et laudando, evaſi locuples. A. Poſſentne hæc incommoda reges corrigere? S. Perfacile, vellent modo. Sed alijs hi mores placent, quod ſuorū ſimiles: alij ipſi ſibi eas occupationes accerſunt, per quas nūquam vacet rectè aliquid aut ſanè cogitare: non deſunt, qui remiſſis animis, et diſſolutis nō arbitrantur illius domus ac familiæ mores ad curam ſuam pertinere, quæ non pertinent profecto minus, quam ad unūquemque noſtrum ſua domus privata.

PRINCEPS PVER.

20 Morobulus, Philippus, & Sophobulus.

MOr. *Quid agit tua celſitudo Philippe?* Ph. *Lego & ediſco, ut ipſe intueris.* Mor. *Intueor ſane, et cum dolore, defatigas te, et maceras generoſiſſimum iſtud corpuſculum.* Ph. *Quid ergo agerem?* Mor. *Quid alij proceres, Principes, viri nobiles et opulenti, equitare, confabulari cum puellis Auguſtæ matris tuæ, ſaltare, diſcere artem tractandi arma, luſitare folijs aut pila: ſalire, currere: hæc vides eſſe ſtudia nobilitatis jucundiſſima. Quod ſi tantis oblectationibus fruuntur, qui vix digni ſunt ut in familiam tuam admittantur, quid te facere convenit, tanti Principis filium & hæredem?* Ph. *Quid, ſtudium literarum nihilne prodeſt?* Mor. *Prodeſt quidem, ſed ijs qui ſunt initiandi ſatris, aut qui ea arte victum ſunt ſibi comparaturi: quemadmodum*

aliis ſutoria, aliis textoria, et artes cæteræ quæſtuariæ. Surge, quæſo te, pone libros de manibus, eamus deambulatum certè, ut reſpires aliquantiſper. Ph. Non licet mihi nunc per Stunicam et Siliceum. M. Qui ſunt hi Stunica et Siliceus? an non ſubditi tui in quos tu habes imperium, non illi in te? Ph. Stunica eſt educator meus: Siliceus autem inſtitutor literarius. Subditi ſunt illi quidem mei, ſeu veriùs patris: ſed pater cui ego ſum ſubditus, præfecit illos mihi, & me illis ſubjecit. M. Quid ergo? dedit pater celſitudinẽ tuam in ſervitutem illis hominibus? P. Nejcio. M. Ah facinus indigniſſimum. S. Minime vero, O fili: imo illos fecit ſervos tuos, quos voluit tibi ſemper adhærere, oculos, aures, animum, mentem in te unum defixam gerere ſemper, & relictis ſuis quemque negotiis, tuum unius negotium agere, non ut te imperioſe vexent, ſed ut rudes tuos mores boni illi & ſapientes viri ad virtutem, decus atque excellentiam formẽt: non quo te reddãt mancipium, ſed ut verè liberum, & verè principem: quibus ſi non obtemperaveris, tum demum ſervus eris extremæ conditionis, pejoris quam hic inter nos verſantur empti & venditi ex Æthiopia vel Africa. M. Cujus tandem eſſet mancipium, ſi illis educatoribus morem non gereret? S. Non certè hominum, ſed vitiorũ, qui domini ſunt importuniores, atque intolerabiliores quovis homine improbo & ſceleroſo. P. Non ſatis iſta intelligo quæ dicis. S. At intellexiſti quæ Morobulus? P. Planiſſime omnia. S. O quam eſſent homines felices, ſi quam cito habent ſenſum atque intelligentiam rerum levium & malarum, haberẽt etiam bonarum & conducibilium. Nunc vero contra evenit, ætate iſta nugas, ineptias, imo inſanias, ad quas te Morobulus eſt adhortatus, facile intelligis: quæ ego de virtute, de dignitate, de omni laudis genere dicerem, tam caperes, quam ſic Arabice lo-

que-

querer, aut Gothicè. P. Quid ergo faciendũ cõsuleres? S. Vt saltem sustineres assentionem, nec hujus suasũ, nec meis acquiesceres, quoad de utriusq; posses judicare? P. Quis dabit hoc judicium? S. Ætas, institutio, experientia. M. Hui quam esset longũ ista expectare? S. Bene monet Morobulus, abjice libros, eamus lusitatũ, et ludemus ludũ, in quo unus eligetur rex: is præscribet aliis quæ sint agenda, parẽt cæteri juxta leges lusionis: tu eris rex. P. Vt erit ludus? nam si eum ignorem, quomodo potero regem in illo agere? S. Quid dicis Philippule dulcissime, delitiæ Hispaniarũ? in ludo & rebus levissimis, in quibus error nihil adferat periculi non auderes regnum suscipere, ludi nescius: & vis tot & tanta regna serio capescere ac regere, ignarus conditionum populorum, legũ administrationis? denique; rudis totius prudentiæ, instructus solùm ridiculis ineptiis, quas tibi Morobulus hic in animum instillat? Heus puer, dic præfecto equilis, ut proferat hoc equum Neapolitanum, ferocissimum, calcitronem, & sternacem, in quo Philippus sedeat. P. Minime vere illum, sed alium cicuratiorem: nam regendi equi tam refractarii nondum artem habeo, nec vires. S. Quæso Philippe, & putas tu leonẽ ullum esse æque ferocem, aut equum adeo calcitronem, & refractarium, & minùs parentem frœnis, quam gentes ac cœtus hominum? qui conveniunt & congregantur ex omni vitiorum, flagitiorum, scelerũ, & facinorum genere, ex animi perturbationib⁹ concitatis, inflãmatis, ardentibus: equum non audes attingere, populũ possis quovis equo ad regendum, tractandumq; difficiliorem? Sed missa ista hæc faciemus. Vides in hoc flumine illam cymbulam? Navigatio est jucundissima atque amœnissima inter prata & salicta: quæso descendamus in eam: tu sedebis ad clavum, & ages cymbam. Ph. Ita plane, ut vos subvertam et demergam, quemadmodũ nuper fecit Pimentellus.

Soph.

Soph. Nec cymbam quidem gubernare vis, in amne tam modico, et tam placido, quia rudis: et committis te mari illi, undis, fluctibus, tempestati populorum, inscius et inexpertus? plane usu tibi evenet, quod Phaetonti: qui aurigandi nescius, ardore juvenili currum patris gubernandum sibi poposcit: notam esse tibi fabulam reor. Præclare Isocrates, duas res maximas in hominum vita dicebat esse, principatum et sacerdotium, quas tamen nemo non expeteret tanquam dignus, nemo non crederet se rectè posse gubernare tanquam prudentissimus. Phi. Intelligo mihi esse conditioni ac personæ meæ perinde necessarium, ut artem ac peritiam regendi regni. So. Probè rem tenes. Phi. Quomodo eam assequar? Soph. Eduxisti tu illam ex matris utero? Phil. Nihil minus. Soph. Quomodo igitur scies, nisi discas? Phi. Nullo modo. Sop. Qua igitur fronte audet Moriobulus hic esse tibi auctor, ut ea studia rejicias, quibus et artis hujus peritia, et aliarum rerum maximarum ac pulcherrimarum cognitio paratur? Ph. A quibus ergo sunt hæc hauriendæ? Sop. Ab iis qui ea maximis ingeniis animadverterunt atque observârunt: quorum alii sunt mortui, alii vivi. Phi. A mortuis quomodo discendum? possunt ne mortui loqui? Soph. Nunquamne fando audivisti nominari Platonem, Aristotelem, Ciceronem, Senecam, Livium, Plutarchum? S. Magna nomina sæpè et cum ingenti admiratione ac laude. Sop. Illi ipsi et alii permulti eorum similes, jam olim vita functi, confabulabitur tecum, quoties et quamdiu libuerit. Ph. Quomodo? So. Libris, quos ad decendam posteritatem reliquerunt. Ph. Quin dantur illi mihi jam in manus? So. Dabuntur brevi postea quam didiceris cum sermonem, quo possis loquentes illos intelligere. Sustine paulisper, atq; hanc brevem molestiam perfer, quæ devoranda est

in

in accipiendis principijs: illico post incredibiles sequentur delectationes, quas qui nondum degustarunt, mirandum nō est à literario studio abhorrere. Nam qui sunt experti, eos citiùs à vita, quam à libris & rebus cognoscendis avelleres. P. Credo vero qui sunt vivi a quib⁹ sapientia hæc discenda est, et mens bona? S. Si iter esses quopiam inturus, a quibus tandem de itinere percōtareris? utrum ab ijs qui iter illud nunquam vidissent, an qui aliquando confecissent. P. Ab ijs scilicet, qui confecissent. S. Vita hæc nonne est velut iter quoddam, et profectio perpetua? Ph. Sic videtur. S. Qui ergo, iter hoc perambularunt, senes an juvenes? Ph. Senes. S. Senes igitur auscultandi. Ph. Omnes indifferenter? S. Acute rogas, non omnes promiscue: sed quemadmodum de via, sic de vita, utri norunt viam, qui eam peregerunt, nihil animadvertentes, aliud agentes, animo non minus peregrināte quam corpore: an qui annotarunt diligenter & attente singula, & memoriæ mandarunt? P. Nimirum hi posteriores. S. Ergo in cōsilio de vitæ ratione capiendo, non audiendi juvenes: qui iter hoc nunquam sunt ingressi: quanto minus adolescētes & quod stultissimum est atque indignissimum, pueri? neque ad id admittendi senes imprudentes, lascivi, dementes, deteriores pueris: quos divina oracula execrantur, quod sint pueri centum annorum. Solis præbendæ aures senibus magni judicij, usus rerum et prudētiæ. P. Quo signo eos dignoscam? S. Nimirum ætate ista fili, nullo adhuc, sed ubi majus & firmius accesserit judicium, facile id cognosces ex verbis & factis, tanquam notis certissima. Interea vero dum ea ingenij facultate non vales, crede te cunctum, & committe patri tuo, & ijs quos tibi Pater adjunxit institutores ac magistros, infirmæq; istius ætatis gubernatores & quasi manuductores, per eam viam quam tu nunquam iristi. Nam patri cui

charior es quam ipſemet tibi, major eſt de te cura, quam tibi ipſi: atque ad eam rem non ſolum ſuo uſus eſt conſilio, ſed hominum ſapientum. Mo. Nimis diu tacui. So. Ita plane præter morem tuum, eamque rem ego jamdudum vehementer demirabar. Mo. An non Pater tuus Philippe, & Rex Galliæ, et alii magni Reges ac Principes, ſine literis et labore iſto tam moleſto, quam hic teneris tuis humeris inclementer imponit, regna & ditiones ſuas regunt, et in officio continent? So. Nulla res tam facilis eſt, quæ non fiat difficilis, ſi invitus facias. Non eſt opera literis impenſa laboriosa ei, qui lubens eam ſubit: qui autem invitus, ei vere vel luſitare, & in locis deambulare amœniſſimis, grave ac intolerandū eſt. Tibi Morobule nugandi avidiſſimo et nugis ſemper aſſueto, ſeriū aliquid vel agere, vel audire inſtar eſt mortis: viciſſim alii complures vitam ſibi exiſtimarent acerbam, ſi ad iſtum modum vitæ ſuæ rationes inſtituerent. Quam multi ſunt, in Aulis præſertim quibus nihil eſt dulcius, quam otium torpens, atque inertiſſimum? Admoveri manum alicui operi, tormenti eſt loco: quam multi viciſſim in populis, qui emoriantur citiùs, quam ſic dies omnes vacuos tranſigant? & celeriùs delaſſentur nihil agendo, quam ab intentione animi in negotium aliquod. Sed ut reſpondeam tibi de Cæſare, & Rege Galliæ, audies à me in univerſum de ſenibus, quos poſui eos eſſe, qui ſpatium hoc vitæ decurriſſent. Si omnes quotquot viam quampiam peregiſſent concorditer narrarent ſe per viam in locum incidiſſe plenum difficultatis & periculi, ex quo ſaucii & peſſime affecti diſceſſerunt, quod ſi ejuſmodi iter rurſum eſſent ingreſſuri, nihil diligentius caverent, quam illud diſcrimen: quid tu cenſes, an non hominis foret amentiſſimi, quum eadem ipſe via inſiſteret, non recordari tanti periculi, non illud

lud devitare? Phil. *Nondum teneo, quid velis?* Sop. *Faciam igitur planius exemplo: finge esse supra flumen illud tabulam angustam pro ponticulo: referant tibi omnes, quotquot equo insidentes tentarint illam trãsire, decidisse in aquã, adiisse vitæ discrimen: ægre esse extractos semivivos: intelligisne hoc?* Phil. *Intelligissime.* Sop. *Quid tu jam, an non tibi demens videretur, si faciens illac iter non ex equo descenderes, et effugeres id periculum, in quod alios venisse audis?* Phil. *Nimirum ita agerem.* Soph. *Et merito Quære tu jam ex senibus, qui maxime senserint incommodum in vita, quid eos prætermisisse doleat, et vehementer pœniteat? Omnes tibi uno ore respondebunt, qui aliquid didicerunt: Non plus didicisse: qui vero nihil: Non adhibuisse operam, ut aliquid scirent. In hanc querimoniam ingressi, non faciunt finem referendi, missos se fuisse à parentibus, aut educatoribus ad Scholas et Magistros literarum, se tamen vanis delectationculis, vel lusionum, vel amorum, aut ejusmodi nugarum illectos, amicisse pulcherrimas è manibus discendi occasiones: Itaque conqueruntur de fato suo, sortem suam deplorant, ac semetipsos accusant, damnant, interdum quoque execrantur. Vides ergo locum hunc desidiæ atque ignorantiæ esse in via hac vitæ maxime infestum et periculosum, unumque omnium præcipue devitandum: quoniam quidem audis tam miserabiles eorum querelas, qui in illum sunt collapsi: is est igitur omni cura et diligentia cavendus, et segnitie, otio, deliciolis, nugis rejectis ac spretis, in studia literarum, cultumque bonæ mentis tota animi intentione incumbendum. Tu hac de re patrem tuum roga, tametsi juvenem adhuc: et tu Morobule tuum, jam senem: Intelligetis ex eis veram esse meam sententiam.*

LVDVS

VAld. *Quam aſperum tempus, quam rigens, et ſævum cœlum, quam obſcœnum ſolum!* Tam. *Quid nos monet hic cœli ac ſoli habitus?* Val. *Non egredi domo.* Tam. *Quid vero domi agere?* Val. *Ad luculentum fœcum ſtudere, meditari, cogitare de rebus quæ aliquid emolumenti adferãt menti et probis moribus.* Caſt. *Id quidem agendum præcipuè, nec aliquid debet eſſe homini antiquius. Sed ubi ab intentione illa delaſſatus erit animus, quò divertet ſe, hoc dũtaxat tempore?* Lu. *Quidem aliæ ſunt animarum refectiones, ego vero luſu foliorum magnopere oblector, & recreor.* Ta. *Et hæc temporis qualitas eo invitat, ut abdamus nos in cubiculum bene clauſum, & obſeptum undique à vento & frigore, lucente camino, menſa poſita cum chartis.* Val *An, minime chartas.* Ta. *Luſorias dico.* Val. *Iſtud placet.* Ta. *Tum Pecuniæ promatur nonnihil, & calculi ad computandum.* Val. *Nihil opus erit calculis, ſi minuti adſint nũmi.* Ta. *Ego nullos habeo præterquam aureos & argenteos craſſiores.* Val. *Commuta aliquot ex argenteis minuta Pecunia: heus puer, cape ſtuferos hos ſimplos, duplos, ſeſquiduplos, triplos, & à nũmulario cura nobis nũmos minutos, ſimplos, duplos, triplos: non majores.* Ta. *Quam nitidi ſunt hi nũmi?* Val. *Nimirum recentes adhuc, & aſperi.* Ta. *Concedamus in forum aleatorium ubi omnia inveniemus parata.* Caſt. *Non expedit: Nam haberemus arbitros plurimos, quid refert utrũ ludas illic, an in via publica? Cõſultius fuerit, ut recipiam⁹ nos in cubiculũ tuũ, & accerſamus ex ſodalibus aliquot, maxime animo refocillando idoneos.* T. *Tuum conclave eſt ad id commodius: nam in meo*

cubi-

cubiculo ſubinde à pediſſequis matris interpellaremur, aliquid ſemper quæritantibus in arcis mundi mulieribus. Val. In cœnatione igitur. Tam. Eſto ita, eamus. Puer ſiſte hic nobis Franciſcum Lupianum, & Rodericum Manricum, & Zoilaſtrum. Vald. Mane, minimè verò Zoilaſtrum, hominem iracuddum, rixoſum, clamoſum, calumniatorem, & qui minimis de rebus excitat ſæpè atroces tragœdias. Caſt. Optimè profectò mones, nam ſi adoleſcēs talis recreationi ſe noſtræ admiſceret, non eſſet id ludere, ſed ſeriò rixari: accerſe igitur pro illo Rimoſulum. V. Neq; hūc, niſi velis, quæcūq; hic fuerimus nugati, ante ſolis occaſum nota eſſe toti civitati. Caſt. Tam bonus eſt præco? Val. Etiam, rerum quas ſciri nihil attinet: nam res bonas ſacratiùs reticet, quam myſteria Eleuſina. Tam. Veniant ergo Lupianus, & Manricus ſoli. Caſt. Hi ſunt belli ſodales. Tam. Et mone illos, ut afferant ſecum nummulos, quicquid eſt autem ſervitatis & ſerii, domi commendent Philopono tetrico, veniant facetiis, lepore, gratiis comitati. Lup. Salvi ſitis ſodales feſtiviſſimi. Ta. Quid ſibi vult contractio iſthæc frontis? expergite iſtos vulticulosan non eſtis juſſi cogitationes omnes literatas apud Muſæa deponere? Lup. Cogitationes noſtræ literariæ ſunt adeo illiteratæ, ut eas Muſæ quæ ſunt in Muſæo reſpuant. Man. Salvete. Val. Salus eſt dubia, quādo ad acies & pugnas vocamini, & quidem quibus reges ſunt interfuturi. Tam. Eſte bono animo: crumenæ impetuntur, non jugula. Lup. Crumena pleriſq; eſt pro jugulo, pecunia pro ſanguine ac ſpiritu: veluti iſtis Caribus, quorū vitæ contemptus inſtrumentum eſt regibus ad exercendos ſuos furores. Man. Nolo ego eſſe actor in hac fabula, ſed ſpectator. Tam. Qui ſic? Man. Quia ſum infortunatiſſimus, ſemper à ludo diſcedo victus & ſpoliatus. Tam. Scis quid dicunt proverbio

aleatores? Ibi quærendam esse togam ubi à miseris. Ma. Verum, sed periculum est, ne dum togam amissam quæro, perdam & tunicam, & interulam. Ta. Accidit quidem hoc non raro, sed qui non periclitatur, non ditescit. Ma. Ea est metallicidarum sententia. Ta. Imò etiam Iani medij Antuerpiensis. Va. Rectè habet: non possumus nisi quatuor ludere, simus quinque, sortiemur quis erit aliorum spectator. Ma. Ego ero sine sortitione. Va. Nihil tale, nulla est facienda injuria: non cujusquam voluntas id decernet, sed sors, cui primus rex obtigerit, sedebit otiosus spectator: & si quid inciderit controversiæ, judex. Lup. Ecce vobis fasciculos duos foliorum integros, alter est Hispaniensis, alter Gallicus. Val. Hispaniensis hic non videtur justus. Lu. Quid ita? Va. Quoniam absunt decades. Lup. Non solent illi habere ut Gallici. Chartæ enim Hispanæ, quemadmodum & Gallicæ, in quatuor sunt genera seu familias divisæ. Hispanæ habent aureos nummos, charchesia, baculos, enses. Gallicæ, corda, rhombulos, trifolia, vomerculos, seu palas, seu spicula: est in quaque familia, rex, regina, eques, monas, dyas, trias, quaternio, pentas, senio, heptas, ogdoas, enneas. Gallicæ habent etiam decades: & Hispanis aurei, & charchesia potiora sunt, pauciora contra enses & baculi. Gallis autem plura sunt meliora. Ca. Quo lusu ludemus? Va. Triumpho Hispanico, & distributor retinebit sibi indicem chartam si sit monas, aut imago humana. Ma. Sciamus jam, quis erit ludo excluſus. Ta. Probe mones, cedo folia, hoc est tuum, hoc istius, hoc Lupiani: tu es Iudex. Val. Malim te mihi judicem quam collusorem. Lu. Bona verba, cur istuc quæso? Va. Quia es in ludendo admodum vafer, & cavillator: tum aiunt te artem tenere componendi folia, ut tibi expediat. Lu. Non habet fraudem mea lusio, sed imperitiæ

tuæ

tuæ industria mea videtur impostura, quod ferè ignaris contingit. Cæterum, qui tibi placet Castellus, qui simulac lucratus est pauxillum pecuniæ, desinit collusores? Ta. Eludere est hoc quidem potiùs quam ludere. Va. Levius hoc malum: nam si vincatur, affixus erit ludo, clavo plusquam trabali. Ta. Sed lusuri sumus bini, duo contra duos, quomodo erimus comparati? Va. Ego ludi hujus insciens, adhærebo tibi Castolle, quem audio esse calentissimum. Tam. Adde etiam callidissimum. Cast. Non est hic opus electionibus: sorti sunt committenda omnia, quibus obvenerint plura puncta, adversus eos pugnabunt, quibus pauciora. Val. Esto ita, assigna folia. Man. Ut optaveram. Ego & Castellus ab eadem stamus parte, contrarias tuentur partes Valdaura & Tamayus. Va. Sedeamus uti solemus, decussate: da mihi illam sellam reclinatoriam, ut quietius perdam. Ta. Appone scabella, assideamus jam, sortire cujus sint primæ partes. Va. Meæ sunt, distribue tu Castelle. Ca. Quomodo? à sinistra in dextram more Belgico? an contra Hispano more, à dextra in sinistram. Va. Hoc more, quoniam ludo Hispanorum utimur, & rejecistin' decades? Ca. Etiam: quot folia dabo singulis? Va. Novena. Sed quænam erit sponsio? Ma. Terni in singulas manus denarij cum geminatione sponsionis. Ca. Sensim mi Manrice, nimium properas, non esset is lusus sed furor, ubi tantum pecuniæ veniret in periculum: quomodo posses tu oblectari in anxietate illa, ne tot nummi tibi pereant? denarij singuli sufficient, & auctus sponsionis erit dimidij, nempe assium quinque. Vald. Rectè consulis, ita nec nihil ludemus, quod est insipidum: nec quod doleat quod est acerbum. Castel. Habetis singuli novena folia? cordium est familia dominatrix, & hæc regina est mea.

Vald. *Neſcio quam felix eſt omen hoc, certe eſt veriſſimum dominari vulgo corda fœminarum.* Ca. *Deſine ſpeculationes, reſponde ad hoc, augeo ſponſionem.* Va. *Ludum habeo diſſipatum, & male cohærentem, cedo tibi.* Ta. *Ego item, diſtribue tu Maurice.* Va. *Quid agis? non vertis chartam indicem?* Ma. *Volo prius meas computare, ne plures aut pauciores acceperim.* Va. *Unam habes plus juſto.* Ma. *Deponam.* Vald. *Non eſt ea lex luſus: ſed ut vicem tuam amittas diſtribuendi, & tranſeat ad ſequentem: cedo folia.* Ma. *Non faciam, quandoquidem nondum protuli indicem.* Va. *Imò facies per* DEVM. Ca. *Apage, quid tibi venit in mentem mi Valdaura? Juſiurandum admiſces rebus leviſſimis, quod vix graviſſimis rebus adhiberi convenit.* Ma. *Quid tu dicis judex?* Lu. *Profecto ignoro quid ſit in eo facto ſtatuendum.* Man. *Qualem judicem nobis præfecimus ſine judicio? ducem ſine oculis?* Valda. *Quid ergo fiet.* Manr. *Quid tandem? niſi ut mittamus Lutetiam qui hac de re adferat nobis aliquod Senatuſconſultum.* Caſt. *Miſce omnia, & rurſum impertire.* Tam. *O qualem ludum mitto de manibus, non obveniet mihi hodie ſimilis.* Caſt. *Miſce probè iſthæc folia, & præbeto ſingulis attentiùs.* Vald. *Rurſum augeo ſponſionem.* Tam. *Num non prædixi, non habiturum me hodie in manibus ludum illi parem? ſemper ſum infortunatiſſimus, cur ergo ludum vel aſpicio oculis?* Caſt. *Hoc verò non eſt ludere, ſed ſe afflictare: hoc eſt reſici, & recreari animum, ita concitari? ludum oportet eſſe ludum, non moleſtiam.* Ma. *Suſtine paulisper, ne abjicias folia: nam eſt panicum.* Val. *Reſponde igitur, an recipias.* Ma. *Recipio, & rurſum augeo.* Va. *Quid tu ſperas me ferocibus tuis verbis protelare? non concedo.* Man. *Effare tandem ſemel, & expedite,*

expeditè, admittiſne? Vald. *Etiam & quidem libentiſſimè, & animus inſtigat me tali ludo majore pretio certare, ſed iſtud inter amicos ſufficit.* Tam. *Quid verò, me non computatis inter vivos? Adeo nulla eſt mei mentio?* Caſtel. *Quid igitur tu ad hæc, homo fœnee?* Tam. *Ego vero augeo meâ ex parte depoſitum.* Manr. *Quid tu dicis, Caſtelle?* Caſtel. *Nunc me conſulis, poſteaquam tua opera depoſitum crevit in immenſum. Ego incrementum hoc non auderem hoc meo ludo ſuſtinere.* Vald. *Reſponde affirmate.* Caſtel. *Non habeo quod ſic reſpondeam: ſed valde ambiguè, & dubitanter, & cunctabundè, & timidè, & diffidenter: eſtne ſic ſatis expreſſè dictum?* Man. *DEVM immortalem, quanta copia? Non tam denſa nuper cadebat grando. Sed quæſo te, periclitemur paulliſper.* Caſt. *Experiamur quando ita tibi placet, à me verò non ſperâris magnam opem.* Man. *Ferès tamen quas poteris ſuppetias.* Caſt. *Nihil neceſſe id habes admonere.* Man. *Planè victi ſumus.* Tam. *Vicimus denarios quatuor, miſce.* Vald. *Addo aſſes quinque.* Caſtel. *Neſcio an cedam: nam ſcio me certo victum iri.* Tam. *Rurſum alteros quinque.* Caſt. *Quid tu ad hanc provocationem dicis?* Man. *Quid dicam? fugio.* Caſtell. *Tu perdidiſti proximum ludum, ſine me hunc arbitratu meo perdere. Sentio me eſſe inferiorem: ſed ſuſtinendum eſt quamdiu aliquid videro ſupereſſe virium.* Vald. *Quid ergo dicis? Recuſas?* Caſt. *Non. Imo addico.* Tam. *Valdaura, non noſti hunc Caſtellum? Superiorem habet ludum tuo, ſed ita, ſolet callidos provocatores illectare in ſuum rete. Vide ne quo progrediaris temere, ubi tenearis irretitus.* V. *Divûm fidē, quomodo potuiſti divinare folium mihi poſtremū reſtare hujus nationis?* Caſt. *Novi omnia folia.* Valdaur. *Non omnino eſt iſtibus incredibile.*

Caſtel. *Ita planè, novi à facie.* Valdaur. *Fortaſſe etiam a tergo.* Caſtel. *Nimiùm ſuſpicioſus es.* Valdau. *Tu me facis, eat hoc cum tua bona venia.* Tam. *Diſpiciamus, num quæ ſint chartæ averſæ maculatæ, unde poſſint noſcitari.* Valdau. *Faciamus: quæſo vos, ludendi finem: angit me hic ludus, tam infeliciter cedendo.* Caſtel. *Vbi voles: ſed fortaſſe non in ludo eſt vitium, ſed in tua imperitia, qui neſcis ludum ſcienter ad victoriam accommodare, ſed jacis folia abſque arte, ut ſors tulerit: ratus nihil intereſſe, quid priùs, quid poſteriùs mittas, quid quo loco ſis jacturus.* Tam. *Omnium rerum eſt ſatietas, etiam voluptatum, & ego defeſſus ſum jam ſedendo: aſſurgamus aliquantiſper.* Lupian. *Cape teſtudinem hanc, & aliquid nobis cantilla.* Tam. *Quid tandem?* Lup. *De ludo quippiam.* Tam. *Carmen Virgilij?* Lupian. *Iſthuc ipſum, aut ſi mavis, Vivis noſtri, quod ille nuper canebat deambulans in pomœrio Brugenſi.* Valdau. *Anſerina voce.* Lupian. *Cane tu olorina.* Tama. *DEVS meliora: Nam olor non canit, niſi fato jam urgente.*

Ludunt & pueri, ludunt juveneſque ſeneſque:
Ingenium, gravitas, cani, prudentia, ludus,
Denique mortalis, ſola virtute remota,
Quid niſi nugatrix, & vana eſt fabula, vita?

Valdaur. Poſſum vobis confirmare, eſſe Carmen bene expreſſum, tanquam ex ſpongia arida. Lupian. *Tanta cum difficultate componit Carmen?* Valdaur. *Magna, ſive quod raro, ſive quod non libenter, ſive quod alio fert eum ingenij pronitas.*

LEGES

LEGES LVDI.

Varius Dialogus, De Vrbe Valentia.

22 Borgia, Scintilla, & Cabanillius.

BOrg. *Vnde tu jam nobis Scintilla jucundiſsime?* Scint. *Lutetiâ.* Bor. *Quâ tandem Lutetiâ.* Sc. *Quâ tandem quæris, quaſi ſint multæ.* Bor. *Etiam ſi ſit unica, ea quænam ſit ignoro, aut ubi ſita.* Sc. *Lutetia Pariſiorum.* B. *Pariſios nominari audieram, & quidem ſæpè, Lutetiam nunquam. Eſt ergo Lutetia, quos nos Pariſios dicimus. Ea igitur eſt cauſa, cur tu jam diu nulli es viſus Valentiæ & potiſſimum in Sphæriſterio nobilitatis.* Sc. *Alia ego vidi ſphæriſteria Lutetiæ, alia Gymnaſia, alios ludos, longe iſtis veſtris utiliores ac præſtantiores.* B. *Ecquos quæſo?* Sc. *Triginta Gymnaſia plus minus in Academia illa, omni eruditionis, & ſcientiæ & ſapientiæ genere referta: doctos præceptores, juventutem ſtudioſiſsimam, & optime moratam.* B. *Vulgus ſcilicet hominum.* S. *Quid tandem vocas vulgus?* B. *Fæcem plebis, filios ſutorum, textorum, tonſorum, fullonum, & ejuſmodi artificum, atque operariorum.* S. *Vos hîc, ut video, ex veſtra hac civitate metimini orbem univerſum, & eoſdem tota Europa exiſtimatis eſſe mores, quos hîc: dico juventutem illic eſſe frequentiſsimam, principum, procerum, nobilium, & hominum locupletiſsimum, non ex Gallia modo, ſed ex Britannia, Germania, Italia, Hiſpania, Belgia, admirabiliter*

addictam ſtudijs literarum, parentem inſtitutorum præceptis & juſſis: quorum mores non ſimplici tantùm admonitu formentur, ſed acri reprehenſione, quum eſt opus, etiam caſtigatione, plagis, verberibus: quæ omnia & accipiuntur, & perferuntur animis moderatiſſimis, & vultu modeſtiſſimo. Ca. Audivi ſæpenumerò ejuſmodi narrari mihi, quum agerem in Gallia Legatus Ferdinandi Regis. Sed omitte quæſo nunc iſta, aut differ in aliud tempus. Vides nos eſſe in ludo Miraculi, cui eſt proximum Carroſſorum. Hoc age, de pila ſit jam ſermo, oblectandi noſtri gratia. Sc. Amabo ne aſſideamus, ſed deambulantes colloquamur quæ fuerit collubitū, qua ibimus? hac ne per Divi Stephani? an illac ad portam regalem. & viſemus in regia Ferdinandum ducem Calabriæ? Ca. Ne fortè optimi principis interpellemus ſtudia ſapientiæ. B. Præſtabit mulas accerſere, ut vehentes loquamur. C. Ne amittamus quæſo, uſum pedum & cœlum, tempus eſt ſudum ac ſerenum, & aura frigidiuſcula, ſatiùs erit pedeſtres incedere. B. Eamus hac igitur per Divi Ioannis Hoſpitalis, ad vicum marinum. C. Spectabimus obiter decoras formas. B. Apage pedeſtres, erit dedecori. Sc. Majori eſt, mea ſententia, dedecori, viros pendere de judicio puellarum rudium atq; ineptarum. C. Viſne ut recta eamus per plateam ficus, & divæ Teclæ? S. Non, ſed per vicum tabernæ gallinaceæ: nam in eo vico cupio videre ædes, in quibus natus eſt Vives meus: ſunt enim, ut accepi, deſcendentibus ad ſiniſtram poſtremæ in vico: & inviſam eadem opera, ſorores ejus. Borg. Omitte nunc quæſo muliebres viſitationes: ſi mulierem vis alloqui, eamus potius ad Angelam Zabatam, cum qua erunt confabulationes literatæ. Cabani. Vtinam, ſi id cupitis, adeſſet Marchonia Zeneti. Scint. Si vera ſunt quæ de illa quum eſſem in Gallia audivi,

majus

majus est id argumentum, quam ut de illo tractari leviter, & ab aliud agentibus vel possit, vel debeat. Bor. Ascendemus ad divi Martini, an descendemus per vicum Valesii, ad plateam villæ rasæ? Cab. Hac, inde ad sphæristerium Barzij, seu mavis Mosconorum. Bor. In Gallia habetisne ad hunc modum ludos in publico? Scint. De alijs Galliæ urbibus non possum tibi respondere. Lutetiæ scio nullum esse: sed in privato multa, velut in suburbijs Divi Iacobi, Divi Marcelli, Divi Germani. Cab. Et in ipsa civitate famosissimum, quod vocant Bracchæ. Bor. Luditur eadem illic ratione qua hic? Scint. Eadem prorsum, nisi quòd magister ludi præbet illic calceos, & pileos lusorios Borg. Cujusmodi sunt? Scint. Calcei sunt coactilicii. Bor. Non essent hîc utiles. Cab. Videlicet in via lapidosa: in Francia verò & Belgica luditur super pavimentum lateribus constratum, planum & æquabile. Sci. Pilei sunt æstate leviores, in hyeme autem crassi, profundi cum offendice sub mento, ne in agitatione vel elabantur ex capite, vel decidant in oculos. Bo. Offendimento hîc non utimur, nisi quum est ventus vehementior: sed quales habent pilas? Sc. Nullos ferè folles, ut hîc: sed sphærulas minores vestratibus multo duriores, ex corio albo: tomentum est, non ut in vestris, lanugo è pannis tonsa, sed pili ferè canini: eamque ob causam rarò luditur palma. Borg. Quomodo ergo percutiunt pilam? pugno, ut folles? Sc. Ne sic quidem, sed reticulo. Bor. Confecto ex filo? Sc. Ex fidibus crassiusculis, quales ferè sunt sextæ intestudine, habent funem tensum, & reliqua, ut hic in ludis domesticis: sub funẽ mississe globulũ, vitium est seu peccatũ: signa sunt bina seu mavis metæ: numeri quaterni, quindecim, triginta, quadraginta quinque, antegressoi, æqualitas numerorum: victoria, quæ est duplex.

Vt quum dicitur, vicimus *ſignum, &* vicimus *ludum. Pila autem* vel *ex* volatu remittitur, vel *ex primo* reſultu: *ſecundus enim* ictus *eſt* invalidus, *& ibi fit ſignum,* ubi *pila eſt* percuſſa. B. *Non ſunt aliæ luſiones quam ſphæræ?* S. *In* civitate *quot hîc aut plures: ſed inter ſcholaſticos* nulla *alia* permiſſu *magiſtrorum exercetur, ſed interdum clam luditur ſolijs & acieibus: pueruli talis, nequiores taxillis. Nos inſtitutorem habebamus Anneum, qui obſcœno die luſum ſoliorum concedebat: ſed de illo, &* in univerſum *de laſione omni, tulerat ſex leges, quas deſcriptas in tabella appenderat* in *cubiculo.* Borg. *Ne graveris, rogo te, & eas* nobis *referre, quemadmodum alia feciſti.* Scint. *Pergamus deambulare. Nam incredibili teneor deſiderio patriæ aſpiciendæ, tam diu à me* non *viſæ.* Borg. *Conſcendamus mulas,* ut *ambulemus commodius, tum etiam honeſtiùs.* Scint. *Honeſtatem hanc* non *emerem crepitu digitorum.* Borgia. *Ac* ne *ego quidem,* ut *verum fatear, manum ob eam moverem, ſed neſcio quo pacto magis* id *videtur decere noſtras perſonas.* Caban. *Iſthuc quidem rectè: ſed ſumus tres, & in anguſtis* vijs, *aut hominum frequentia dis jungeremur, unde neceſſe eſſet interrumpi ſermonem,* vel *multa ſemper à noſtrùm aliquo* non *exaudiri, neq; intelligi.* Borg. *Eſto ſanè ita, pergamus pedeſtres: ingredere per angiportum hunc ad plateam Pegnarogiorum.* Scint. *Optimè, inde per fabros claviles ad* vicum *dulciarum, tum ad forum fructuarium.* Bor. *Quin potius olitorium.* Scin. *Vtrumque eſt, qui libentiùs oleribus veſcuntur,* vocent *olitorium, qui fructibus, fructuarium. Quæ amplitudo fori, quæ deſcriptio,* vendentium, *& rerum* venum *expoſitarum, qui odor ex fructibus, quanta varietas, mundities,* nitor? *Non poſſunt horti excogitari huic foro pares: quæ autem ædilis noſtri, &*

ejus

ejus miniſtrorum ſolertia et diligentia, ne quis emptor fraude à venditore capiatur? Eſtne ille qui mula vehitur, Honoratus Ioannius? Cab. Non, ut arbitror: nam unus ex meis pueris qui eum modo convenit, reliquit illum abdentem ſe in bibliothecam ſuam: qui ſi ſciret nos una eſſe, nō deeſſet haud dubiè noſtro jermoni, & noſtris ludis ſeria ſua poſt haberet. B. Profer tandem leges. S. Extricemus nos ab hac turba per plateam divæ Virginis Mariæ, ad vicum Fumalis, & D. Auguſtini, ubi minor eſt frequētia. C. Ne diſcedamus tam procul ab urbis corpore, aſcēdamus potiùs per vicum crumenarium ad clivum, inde ad vicum militarem, & ædes familiæ veſtræ Scintilla, cujus parietes lngere adhuc videntur mihi heroem illum comitem Olivanum. B. Imo luctu depoſito, talem juvenem in tanti ſenis locum ſucceſſiſſe ſerio triumphant. Sc. O quam juvat intueri curiam, & quadruplex forum præfecti urbis! quod jam ferè familiæ veſtræ Cabanilliæ hæreditarium videtur, civile, criminale, & tercentum ſolidorum, quæ ædificia, quæ facies urbis? B. Nuſquam potes rectius leges ferre, quam in foro & curia: ædē tādem. Nam de laudibus, ſeu de admiratione potiùs noſtræ civitatis alias erit dicendi locus aptior. Scint. Prima lex quando ludendum: homo propter res ſerias eſt conditus, non propter nugas et luſus. Luſus autem reperti ad reficiendum animum laſſum à ſerijs: tunc igitur ludendum quum animus aut corpus erit defatigatum: nec aliter ſumendum, quam ſomnus, cibus, potus, et alia, quæ vires renovant ac reficiunt, alioqui in vitio eſt, quemadmodum alia, quæ non ſuo fiunt tempore. Secunda lex, cum quibus ludendum: quemadmodum facturus iter, aut iturus ad convivium, diligenter diſpicis qui ſunt futuri ſodales, aut comites, ſic in ludo animadvertēdum, cum quibus ludas, ut ſint homines tibi noti:

nam

nam in ignotis magnum eſt periculum, & verum proverbium Plauti, Lupus eſt homini homo, qui qualis ſit non novit. Sint etiam belli, feſtivi, comes, cum quibꝰ periculum non ſit, ne rixeris, aut pugnes, aut aliquid vel facias, vel dicas turpiter atq. indecorè, ne ſint blaſphemi in DEVM, aut dejeratores: non in dictis ſpurci, ne quid ex contagione affricetur tuis moribus pravum, aut flagitioſum: deniq. ſint ij, qui non aliam ad ludū mentem adferant, quam tu: nempe, ut a labore conquieſcat & levetur animus. Tertia lex: Quo ludo: Primùm: noto: nam in ignoratione non poteſt ſubeſſe delectatio, nec ludentis, nec colluſorum, nec ſpectatorum: deinde quod ſimul animum reficiat, & corpus exerceat, ſiquidem tempus & valetudo patitur. Sin ſecus, ludus ſit in quo non omnia poſſit mera ſors: inſit etiam peritia, quæ poſſit caſum corrigere. Quarta lex: Qua ſponſione. Nec nulla ſponſione, quod eſt fatuum, & celerrimè exſatiat: nec ita magna, quæ in ipſa luſione inquietet animum, & ſi vincaris, mordeat ac deſcruciet: non eſt hic luſus, ſed carnificina. Quinta lex: Quemadmodum: Vt antequam ad ludendum aſſideas, reputes te ad refocillandum animum venire, in cujus aleam conjicias pauculos nummos, hoc eſt, emas illis refectionem defatigationis, cogita eſſe ſortem, hoc eſt, variam, incertam, inſtabilem, communem, nullam idcirco tibi fieri injuriam, ſi perdas, ut id feras æquo animo, ne cõtrahas vultum, & ſuffundas cum triſtitia: ne prorumpas in cõvitia, et maledicta, aut adverſus colluſorem, aut quempiam ex ſpectatoribus: ſi lucrifacias, ne ſis in colluſorem inſolenter dicax, pro ſum ſis toto ludo comis, hilaris, facetus, jocoſus, citra ſcurrilitatẽ & petulantiã: ne des ſignificationẽ ullam fraudis, ſordium, aut avaritiæ: in cõtentione ne ſis pertinax, minimè omnium jurato, memor rem illam totam (etiam ſi meliorem

rem causam habeas) non esse tanti, ut Nomen DOMINI adferas in testimonium. Spectatores memineris esse velut judices ludi: si quid illi pronunciarint, cedito, nullam edens notam improbationis: hoc modo & lusus fit delectatio, & probi adolescentis grata est educatio ingenua. Sexta lex, quamdiu ludendum: Quo ad sentias animum renovatum jam, & reparatum ad laborem, & vocat hora ad negotium serium. Qui secus faxit, improbè factum videri velitis. Quirites, jubeatis. Borg. Cabann. Sicuti rogavit.

CORPVS HOMINIS EXTERIVS.

Durerius pictor, Grynæus, & Velius.

23

DVr. Facessite hinc, nam vos nihil emetis sat scio? & estis mihi impedimento, qui minùs accedant empores propiùs. Gryn. Imo verò nos volumus emere, modo vel pretium relinquas nostro arbitratui, & tempus ipse præscribas: aut contra, nos tempus, tu pretium. Dur. Bella negotiatio mihi nihil est opus tricis ejusmodi. Gr. Cujus est hæc Imago, & quanti indicas? Dur. Imago est Scipionis Africani, et indico sestertijs nummis quadringentis, aut non multo minoris. Gr. Quæso te priusquam verbo uno eam addicas nobis, exanimemus artem Picturæ: et hic Velius est sesquiphysicus, peritissimus humani corporis. Dur. Iamdudum intelligo me à vobis intricari: sed interea dum mercatores nulli adsunt, nugamini quantum libuerit. Gr. Nugas tu vocas peritiam artis tuæ, quid faceres alienæ? Vel. Primum omnium verticem contexisti capillis multis & planis, quum vertex dicatur quasi vortex, à vertendis capillis: ut in fluviis videmus, quum aqua se convolvit. Dur. Inepte,

nec

non conſideras eum eſſe male pexum more illorum temporum? Vel. Brechma habet inæqualiter deflexum. Dur. Acceperat vultus miles ad Trebiam, quum ſervavit patrem. Gr. Vbi tu id legiſti? Dur. In decadibus Titi Livii amiſſis. Vel. Tempora ſunt nimis tumentia. Dur. Cava eſſent ſignum dementiæ. Vel. Occipitium vellem videre. Dur. Verte tabulam. Gr. Cur dixit Cato inter cætera oracula, Frons occipitio prior eſt? Dur. Quam eſtis fatui? an non in quovis homine prius cernis frontem, quam occiput? Gr. Quoſdam prius video averſos, quam adverſos. Dur. Et ego libenter, ut tales emptores & milites. Vel. Cato ſenſit præſentiam domini potiorem eſſe ad curationem rerum, quam abſentiam. Cæterũ cur antias adeo longas habet? D. Loqueris de his caproneis? Vel. Etiam. Dur. Non habuerat multis mensibus tonſorem ad manum, velut in Hiſpania. Vel. Glabellam hanc cur contra ipſius verbi etymon feciſti hirtam? D. Tu ipſe vulſellis pilos detrahito. Vel. Et vibraſſas extantes extra nares: ſed tu, quæ tua eſt verſutia, culpam abs te rejicis in tonſorem. D. Inſcie, non animadvertis eos fuiſſe ætatis illius mores, ſeveros, triſtes, ruſticanos? Vel. Imperite, non legiſti Scipionem hunc ex omnibus ſui temporis hominibus excultiſſimum & politiſſimum fuiſſe, & amantem elegantiarum. D. Expreſſus eſt, quum exularet Linterni. Gr. Supercilium hoc eſt grande, & conveniens Latio, cilium habet nimis cavum, & genas depreſſas. Dur. E vigiliis caſtrenſibus. G. Tu non ſolum es Pictor, ſed rhetor: valde verſatus in tranſlatione criminum. Dur. Et vos quantum intelligo, in crimina tionibus. Vel. Malas habet nimium tumentes, et buccas iſtas. Dur Inflat claſſicum. Gr. Et tu inflabas calicem, quum hæc pingeres. Vel. Imo vero utrem, ſed alibi feciſti piloſum, palpebras fere nullas

nullas appinxisti. Dur. *Ex morbo illi decidérunt.* Gr. *Quo morbo?* Dur. *Quære ab illius medico.* Gr. *Iamne intelligis, ob tuam tantam imperitiam detrahi debere de summa centum sestertios?* Dur. *Imo ob vestras cavillationes et interrogationes adeo molestas, addi ducentas oportere.* Vel. *Pupulas habet hic glaucas, atqui ego audivi cæruleas habuisse.* Dur. *Et ego cæsias, ut Minervam bellatricem.* Vel. *Hirquos fecisti nimium carnosos: et sinus humentes.* Dur. *Flebat, accusatus à Catone.* Vel. *Mandibulæ sunt nimis longæ, et barba densissima ac profusissima: tum pilos dicas setas porcinas.* Dur. *Vos sine modo ullo estis loquaces, et argutuli cavillatores. Abite hinc: nam tabulæ non fiet vobis amplius copia.* Vel. *Amabo mi Dureri, dum alios non habes licitatores, sine nos hic cavillari.* Dur. *Qua mercede?* Vel. *Adscribemus ambo hic tibi singula distícha, quo tabula fiat vendibilior.* Dur. *Nihil opus est meæ arti vestra commendatione: nam periti emptores, et picturæ intelligentes, non emunt versus, sed artificium.* Vel. *Sed nares habet nimium patulas.* Dur. *Erat iratus accusatoribus.* Vel. *Non videmus valleculam.* Dur. *Latet sub barba: ac ne mentum quidem cernitis, neque anthereonem.* Gr. *Horum omnium fecisti tu compendium beneficio grandis barbæ.* Vel. *Collum placet mihi rectum, et musculosum, item juguli.* Dur. *Gratulandum est superis, quod tibi aliquid probatur.* Vel. *At ne nihil in hoc quoque desiderem, jugulos non habet satis cavos, quod in Socrate annotatum Physiognomon tardi esse ingenii signũ pronunciavit. Armos istos voluissem paulo erectiores et ampliores.* Dur. *Non tam erat miles bellator, quam imperator. Non audivisti apothegma hujus? de quo quum milites quidam dicerent, non adeo eum esse valentem militem, ac imperatorem sapientem: is*

respon-

respondit: *Imperatorem me genuit mater mea, non militem. Sed discedite, si non estis empturi: nam video accedentes quosdam negotiatores publicanos.* Vel. *Eamus deambulatum, & inter nos de humano colloquemur corpore, sine Scipione ac tabula. Simus nasus non decet generosam faciem.* Gry. *Quid bosimus, quales fuerunt Hunni?* Ve. *Apage, monstra.* Gry. *Silones non sunt minus deformes. Persæ Aquilos venerabantur propter Cyrum, quem ferunt ea fuisse forma.* Ve. *Ancon & campe sunt in brachio, quod in crure poples & genu, lacertus inde usque ad manum, à cujus musculis etiam crura dicuntur lacertosa.* Gr. *Nonne is est cubitus, ut apud mensores?* Ve. *Est quidem cubitus, & ancon ipse cubitus.* Gr. *Vnde ergo rex Romanus Ancus?* Ve. *Ab incurvo cubito.* Gr. *Manus sequitur, maximum omnium instrumentorum, secta in digitos, pollicem, indicem, medium sive infamem, minimo proximum, minimum.* Ve. *Cur medius infamis? quid designavit flagitij?* Gr. *Institutor noster dixit se quidem scire causam, nolle tamen edisserere, quod esset turpis. Ne quæsieris igitur, non enim decet bonæ indolis adolescentes turpia scrutari.* Ve. *Atqui minimo proximum δακτυλικὸν Græci appellant, quasi annularem.* Gr. *Ita planè: sed in sinistra, non in dextra, quod in eo soliti essent olim annulos gestare.* Ve. *Qua de causa?* Gr. *Aiunt à corde protendi illuc venam: quæ cum annulo, redimitur, velut cor ipsum coronatur. Nodi digitorum sunt condyli, & pro pugni percussu vox ea usurpatur: inter nodos sunt internodia, & generali verbo artus, atque articuli. Tiberium Cæsarem memoriæ produnt tam firmis fuisse digitorum articulis, ut digito recens malum terebraret.* Ve. *Didicisti chiromantiam?* Gry. *Ne nomen quidem ipsum audieram: quid ita?* Ve. *Divinasses hic nobis*

aliquid ex incisuris. Gr. Negavi me scire: & res sic habet, sed si nunc me nosse aliquid profiterer, et attentius manum tuam contemplarer, libenter me auscultares: et homini ejusce impostura imperitissimo fidē non omnino abrogares. Ve. Quī sic? G. Quia id est hominū ingeniū, ut libenter eos audiant, qui se recordita vel eventura profitentur enunciaturos. Vel. Vnde sunt Scævolæ? G. Quasi scæva, à scæa, quæ est sinistra. Aiunt in sexu fœmineo scævas esse plures quā in nostro. Vel. Quæ est vola? Gr. Cavum manus, ubi incisuræ. Ve. Quid involare? Gryn. Id quod tu agis: libenter furari, surripere, quasi vola abscondere, et quod rabiosa Lucretia, involare in oculos pediss equarum. Reliquum corpus, dempto capite, est truncus et ex trunco thorax, concavum pectoris usq. ad ventriculum et costæ: concavum quidem interius: nam exterius inter brachia et pectus, sinus est. Sub ventriculo est venter, et in ventre imo pecten, et pudenda. Vel. An non pudendus magis podex: sive anus? G. Vtrumq. pudendum posterius ob turpitudinem, anterius ob flagitium et dedecus. Femur et ut olim loquebātur, femen, nūc malūt plurativè femina, à genu est crus, cujus os tibia dicitur: carnosum vero illud posterius sura, postremo pes manui non absimilis, nam et digitos habet, et volam quæ et vestigium dicitur, et solum pedis. Vel. Quid? num non vestigium: quod a pede imprimitur? Gr. Et illud ipsum, et solū pedis. Vel. Nostin' quæ sint in corpore virtutum sedes? Gr. Quæ tandem? Vel. In fronte pudor, in dextra fides, in genu misericordia. Gr. Planta pedis non est ipsum solum pedis. Vel. At sic putant multi. G. Atqui Plinius scribit esse gentem, quæ sibi umbram faciat in meridie planta pedis, quam habēt vastam admodum atque enormem: qui fieri id potest? Vel. Profectò planta est à cruris vertebra ad digitos.

EDVCATIO.

Flexibulus, Grympherantes, & Gorgopas.

24

FLexib. *Quânam gratia miſit te huc ad me pater tuus?* Grymph. *Dixit te eſſe hominem egregiè inſtitutum, ſapienter educatum, eaque de cauſa gratum huic civitati, cupere ſe, ut ego eiſdem, quibus tu, veſtigiis inſiſtens, perveniam ad ſimilem favorem populi.* Flex. *Quomodo igitur te id aſſequuturum cenſes?* Gr. *Ingenuâ educatione, quali te omnes prædicant eſſe præditum. Adjecit pater eam educationem magis decere me quam alium quemvis.* Fle. *Cedo, mi fili, quomodo ea in re venis à patre imbutus?* Gr. *Non tam me pater præceptis inſtruxit, quam patruus quidam meus, vir ſenex, verſatus multum & diu in regum comitatibus.* Fle. *Quid ergo illi te docuerunt, mi fili, & amice?* Gorg. *Vide vir prudentiſſime, ne fortaſſe per ignorantiam labaris in dictum aliquod, aut factum ſtultum vel ruſticanum, unde amittas iſtud nomen optime educati.* Fle. *Quid? Tam ne leviter apud vos perit?* Gorg. *Vel unicâ voculâ, unico flexu poplitis, unicâ inclinatione capitis.* Fle. *Nimis eſt inter vos delicatum & infirmum: inter nos enim multo eſt robuſtius et firmius.* Gorgop. *Sic ſunt noſtra judicia, ut noſtra corpora, quæ nullam ferunt offenſionem.* FLEX. *Imo, ut eſt videre, faciliùs ferunt corpora, quam animi.* GORG. *Fortaſſe tu non noſti hunc, ideò filium & amicum nominas.* FLEX. *An non ſunt hæc honeſta nomina, & plena benevolentiæ?* GORG. *Benevolentiæ credo, quam nos haud magni ſane facimus: ſed non reverentiæ, neque officij, quæ nos anxie venamur: nam hic*

domi-

dominus ſolet appellitari, non amicus. An non animadvertis domini præfationem ante prænomen, & famulos verſicolores? non annotaſti in ari hujus ſolemnibus parentalibus tot cereos, tot inſignia: tot homines aratos? FLEX. Quid ergo? affectas tu omnibus eſſe dominus, nulli amicus? GRY. Ita docuerunt me propinqui mei. FLEX. Edat jam, mi domine, tua excellentia præclara illa tuorum conſanguineorum documenta. GORG. Videris tu mihi puerum hunc naſo ſuſpendere: at non eſt quilibet, ne feceris. GRYM. Primùm, eſſe me ex honeſtiſſima progenie, quæ nulli cedat per univerſam hanc Provinciam: idcirco curandum mihi diligenter, atquo adnitendum, ne degenerem à majorum meorum virtute: illos paraſſe ſibi magnum decus, nemini concedendo de loco, de dignitate, de auctoritate, de appellatione: me idem debere facere. Si quis quid velit de honore detrahere, pugnandum ſtatim cum eo: de pecunia oportere eſſe largum, atque adeo profuſum: in honore aſtrictum & attentum: decere nihilominus, me ac mei ſimiles aſſurgere alijs, via cedere, ducere, reducere, nudare caput, poplitem incurvare: non quod alius quiſpiam id mereatur a me ſibi exhiberi, ſed quod ſic conciliabo mihi favorem hominum, captabo auram popularem, & parabo illum, quem tanto ere geſtamus ſemper in ore & in corde, honorem. In ea educatione ſitum eſſe diſcrimen nobilis, & ignobilis: quod nobilis ad illa omnia dextrè præſtanda inſtitutus eſt, atque aſſuefactus, ignobilis agreſti more nihil illorum doctus eſt facere. FLEX. Et excellentiæ tuæ, domine, qualis videtur ejuſmodi inſtitutio? GRY. Qualis vero? niſi multo optima, & digna meo genere. FL. Quid eſt ergo aliud, quòd a me requiras? GR. Nihil planè reſtaret mea ſententia, niſi acceſſiſſet voluntas

patris, qui juſsit prorſum, ſeu verius imperavit rigidè, ut ad te venirem: ut ſi quid in hac educatione noſſes magis reconditum, & quaſi myſterium ſacratius, quo majus mihi decus acquirerem, in gratiam ſui ne gravareris exponere, quo familia noſtra, alioqui honeſtiſsima & celſiſsima, altius aſcenderet: quoniam ſunt non pauci novi homines, qui freti ſua opulentia, nactique dignitatem & honores, per divitias emerſerunt, adeo ut etiam audeant cum vetuſtate & decoribus gentis noſtræ contendere. Fle. Facinus nefandum. Grym. Nonne? Fl. Vel cæco eſſet clarum? Gr. Itaque novi illi homines ambulant comitati longo aſſeclarum ordine, ipſi ſegmentati in veſtibus, vel bombycini villoſi interciſi, vel texti Attalici, ut nos nihil eſſe præ illis videamur, qui villato veſtimur, diſsimulandæ paupertatis gratia: præmium autem hujus tui laboris, ſi operam hanc navaris patri, erit, recipi te in numerum noſtræ familiæ, & admitti ad illius gratiam & meam, ut procedente tempore aliquod à nobis accipias beneficium, ſiſque ſemper in noſtra clientela, & quaſi tutela. Fle. Quid poteſt dici amplius aut optabilius? ſed cedo jam, ſi aperias caput, ac cedas via & loco, appelles blande, quam ob cauſam eris gratus iis quibuſcum verſabere? Gry. Ob eam ipſam cauſam, quia hæc ago. Fle. Iſthæc omnia exteriora ſunt ſolùm ſigna, quæ denotant aliquid eſſe in animo tuo, propter quod diligare, nam ipſa per ſe nemo diligit. Grym. Quidni diligant omnes, quæ ſunt honeſtæ converſationis, in mea præſertim nobilitate? Flex. Parùm admodum es progreſſus, quod liceat inter nos dicere, & tu te perveniſſe jam arbitraris ad ſummum. Gr. Nihil neceſſe habeo parare mihi literas atque eruditionẽ: majores mei reliquerunt mihi, unde vivam: quod etiamſi deſit, non iſtis eſt mihi artibus quærendum tam ignobilibus

bus: ſed haſtæ cuſpide, & enſe diſtricto. Fl. *Animoſè iſtud quidem, & fortiter: quaſi verò quia es nobilis, non ſis futurus homo.* Gr. *Bona verba.* Fl. *Ecquâ tandem parte tui es homo?* Gr. *Me toto.* Fl. *An corpore, quo non differs à belluis?* Gr. *Minimè.* Fl. *Non ergo te toto: ratione igitur & mente.* G. *Quidni?* Flex. *Si hanc ergo ſinis incultam & ſylveſtrem: excolis autem corpus, & illi uni ſtudes, an non tranſis ab humana in ferinam conditionem? Sed ad id, de quo cœperamus loqui: nam hæc digreſſio, ſi vellem mihi indulgere, longiſſimè nos à propoſito abduceret. Verùm quum tu cedis de via, & nudas caput, qualem te eſſe alii exiſtimant?* Grym. *Nobilem & generoſè informatum atque inſtitutum.* Flex. *Nimium durus es: nihilne domi audiviſti de animo, de probitate, de modeſtia, de moderatione?* Grym. *In templo nonnunquam audivi de concionatoribus.* Flexib. *Quum illa abs te vident occurrentes fieri, judicant te eſſe adoleſcentem modeſtum, probum, bene de ipſis judicantem, de te autem moderatè: qua ex opinione naſcitur benevolentia & favor.* Grym. *Explicatiùs id quæſo.* Flex. *Huc pertinet mea oratio: ſi te homines exiſtimarent: adeò ſuperbum, ut ſe omnes contemneres præ te, nudares tamẽ caput, & genu flecteres, non quod ipſis is honor debeatur, ſed quòd te deceat, putas tu ullum fore, qui tibi haberet gratiam, aut te de honoris illa falſa ſimulatione diligeret?* Grym. *Quidni?* Flexib. *Quia tu tibi præſtas, & tua gratia facis, non illorum: quis enim judicabit ſe devinctum tibi de eo, quod pro te ipſo feceris, non pro ſe? an ego honorem eum velut mihi inpenſum accipiam, quem tu tribuis opinioni de te, non meis meritis?* Grymp. *Ita videtur.* Fle. *Ergo paratur benevolentia, ſi illi credant ſibi honorem illum dari, non ut tu habearis co-*

mior ac nobilior, iſtud verò non fiet, niſi eam de te induant opinionem, quod tu illos eſſe potiores ducas te, & dignos quibus tu concedas. Gor. At non eſt ita tamen. Quantumcunque hoc ſit falſum, in eo tamen neceſſe eſt eos falli: alioqui nunquam conſequeris, quod tantoperè expetis. Gry. Quæ igitur erit perſuadendi via? Flexi. Facilis, modo animum ſedulo advertas. Grym. Profer quæſo: nam ea de cauſa huc ſum miſſus, & eris ſemper in noſtra clientela. Flex. Nimis crudum eſt hoc pomum. Grym. Quid tu muſſas? Flex. Dico viam eſſe unicam, ſi ſis talis, qualem te credi cupis. Grym. Qui iſthuc? Flex. Si vis aliquid calfacere, adferſne fictum ignem? G. Non, ſed verum. Fle. Si ſcindere, an fictum in theca gladium? Gry. Non, ſed ſerrum. Fle. Non eſt igitur eadem vis rerum verarum, quæ fictarum. Gr. Apparet non eſſe. Fle. Nec tu idem efficies ſimulatâ moderatione, quod verâ: nam falſa ipſa ſe aliquando produnt, vera ſemper ſunt eadem. In ficta moderatione aliquid aliquando dices, aut facies publicè aut privatim, quum tibi excides (neque enim ſemper te & ubique poteris obſervare) unde fictus deprehendaris: & quantum prius ignotus diligebare, tantum poſtea cognitus ſis odio, & longè plus. Grymph. Quomodo ergo mihi ipſe indicam germanam illam animi moderationem, quam tu præcipis? Fle. Si perſuaſeris tibi id quod res habet, alios eſſe meliores te. Grym. Meliores vero? ubi tandem? in cœlo credo: nam in terra pares ſunt pauciſſimi, melior nemo. Gor. Hoc audivi ſæpè de patre & patruo. Fl. Multum abducit vos à cognitione veri, nominum ignorantia. Quid tu vocas bonum? ut ſciamus, num ſit aliquis te melior. Grym. Quod ego ſcio, quid ſit bonum? ex bonis eſſe progenitum. Fle. Ignoras etiamnum, quid ſit bonum

& jam tenes, quid ſit melius? Quomodo perveniſti ad comparativa, quum nondum poſitiva didiceris? ipſos autem tuos progenitores quomodo ſcis fuiſſe bonos? Quâ tu id notâ cognoſcis? G. *Quid? negas tu fuiſſe illos bonos?* Fl. *Non novi illos; quomodo de illorum bonitate poſſim aliquid in alterutrâ partē ſtatuere? quæro modo, quâ ratione aſſequaris tu fuiſſe illos bonos?* G. *Quia ita omnes prædicāt: ſed quorſũ, rogo te, pertinēt tã moleſtæ interrogationes?* F. *Nō ſunt moleſtæ, ſed neceſſariæ, ut accipias quod ex me ſciſcitaris.* Gr. *Confer, quæſo te in pauca.* Flc. *Multis eſſet id explicandum, cujus tam craſſâ ignorantiâ involveris. Sed quando ita es faſtidioſus, dicam brevius, quam res tanta dici poſtulat: defige jam oculos tuos in me, dum diſſero. Qui ſunt dicendi eruditi? an non ii qui habent eruditionem? qui opulenti? an non qui habent opes?* Grym. *Indubiè.* Flc. *Qui ergo boni? num non ii demum qui habent bona?* Grym. *Ita planè.* Flex. *Miſſas nunc divitias faciamus, quæ non ſunt vera bona, quæ ſi eſſent, multi patre tuo inveniruntur meliores: & negotiatores, & fœneratores præſtarent bonitate viros bonos, & ſapientes.* Grymphe. *Sic videtur ut dicis.* Flexibul. *Expende ergo attentè ac diligenter ſingula eorum quæ referam: an non eſt bonum, acutum ingenium, ſagax, maturum judicium, integrum, ſanum: tum eruditio varia, & magnarum rerum atque utilium prudentia, exercitatio in rebus præſtantibus cònſilium, dexteritas in exequendis negotiis: quid tu de iſtis?* Grym. *Vel ſola nomina videntur mihi pulchra profectò, et magnifica, quanto magis res ipſæ.* Flc. *Age porrò, quid ſapientia, quid religio, pietas in* DEUM, *in patriam parentes, neceſſarios, juſtitia, temperantia, liberalitas, magnanimitas, contemptus caſuum humanorum, et fortis*

animus in adverſis: quid vero iſta? Gr. Præſtantiſſima etiam hæc. Fl. Hæc ſola ſunt hominis bona: nam reliqua omnia quæ commemorari poſſint, bonis et malis ſunt communia: atque ea de cauſa nec bona: quæſo munda ſedulo memoriæ. Gr. Faciam. Fl. Pervelim, nam ingenium tuum non malum eſt, ſed non bene excultum. Reputa igitur cum animo tuo an tu hæc habeas: et ſi habes, quam pauca, et ea quam tenuiter: quod ubi examinaveris acutè ac ſubtiliter, intelliges tum demum, te non magnis et multis eſſe bonis ornatum ac inſtructum, nec eſſe in populo qui pauciora habeat quam tu. Nam in multitudine alii ſunt ſenes, viderunt atque audierunt multa, habent experimenta rerum plurimarum: alii ſtudioſi, qui ingenium diſcendo exacuunt, et expoliunt: alii capeſſunt Rempublicam, alii libenter et diligenter verſant ſcriptores profuturos: alii ſunt ſeduli patres familias: alii alias artes profitentur, et præſtant: vel ipſi agricolæ, quam multa ex arcanis naturæ tenent? Nautæ vero, curſum dierum et noctium, naturam ventorum, poſitus terrarum et maris. Alii ex multitudine ſunt viri ſacri et religioſi, qui numen piè venerantur ac colunt: alii res proſperas moderate rexerunt, et fortiter pertulerunt adverſas: quid horum tu noſti? quid exerces? quid præſtas? nihil omnino præterquam illud: Nemo eſt melior me, bono ſum natus genere. Qui potes eſſe melior, qui nondum es bonus? nec pater tuus, nec avi tui, nec proavi fuerunt boni, niſi hæc habuerunt quæ recenſui: quæ an habuerint tu videris: ego multum dubito. Sed ſi habuerunt, tu certè non eris bonus, niſi illorum fias ſimilis. Grym. Planè terruiſti et pudefeciſti me: non invenio quod poſsim vel hiſcere in contrarium. Gorg. Nihil horum intueliexi, tenebras mihi offudiſti ante oculos. Flexib. Nimi-

Nimirum venis ad hæc nimis durus, et longe diverſis opinionibus infectus et mancipatus. Sed tu Adoleſcens, quo te nunc tandem nomine cenſes appellandum: Dominum, an mancipium? Grymph. *Mancipium: nam ſi ita eſt, ut diſſeruiſti, et intelligo nihil eſſe verius, complures ſunt ſervi multo majores ac præſtantiores me.* Flexib. *Hæc ne leviter deguſtes, confer te domum, et ſolus tecum revolve, excute perpende: quò magis verſaveris, hoc veriora et certiora eſſe intelliges.* Grymph. *Obſecro te, adjice alia, ſi qua habes: Nam momento horæ ſentio me adeo immutatum, ut prorſum videar mihi jam eſſe alius.* Flexib. *Vtinam contigerit tibi, quod Polemoni Philoſopho.* Grymph. *Quid illi contigit?* Flexib. *Vna Xenocratis oratione ex nequiſſimo et perditiſſimo factus eſt ſapientiæ ac virtutum omnium ſtudioſiſſimus, evaſitque magni nominis Philoſophus, et Xenocratis in Academia ſucceſſor. Sed tu, mi fili, ubi apertè cognoveris, quantum tibi ad bonitatem deſit, quod aliis multis ſupereſt: verè et ex animo cedes aliis, et in eis honorabis bonitatem, quâ vides illos ornatos, te autem carere. Iam et ex reputatione tui ipſius vileſces tibi, ac ſordebis, adeo ut nemini occurras tam abjecto, contemptoque quem non tibi anteponat conſcientia tuæ mentis: non enim adduci poteris, ut credas quenquam eſſe pejorem te, niſi quod illius malitia et nequitia protulit ſe foras, tua deliteſcit cautiùs.* Grymph. *Quid tum ſequetur?* Flexib. *Hæc ſi feceris, veram ipſam ſolidamque et ingenuam educationem atque urbanitatem, ſeu, ut nunc loquimur, aulicitatem aſſequeris: eris gratus, et charus omnibus, ſed id non jam magni facies: eris autem, quod unice tum tibi erit curæ, gratus* DEO *immortali.*

PRÆCEPTA EDVCATIONIS.

Budæus, & Grympherantes.

25

BVD. *Quænam eſt iſthæc tanta & tam ſubita mutatio? inter Ovidii Metamorphòſes poſſet referri.* GRYM. *In pejuſne, an in melius?* BVD. *In melius, meâ ſententiâ: ſiquidem ab exteriore cultu, geſtu, verbis, actionibus, bonam mentem licet æſtimare ac colligere.* GRYM. *Eſt ergo quod mihi poſſis gratulari, ſodalis jucundiſsime.* BVD. *Ego vero & gratulor tibi, & ut pergas exhortor, magnaq. indies bonæ iſtius frugis ut capias incrementa,* DEVM *ac divos omnes comprecor. Sed amabo, ne invideas familiari tam charo artem adeò præſtantem ac præclaram, quæ brevi tempore tantum humano pectori probitatis inſtillet.* GR. *Ars & fons rivi hujus uberrimus eſt Flexibulus, ſi eum noſti.* BVD. *Quis non nôrit virum, ut à patre et majoribus natu audivi, ingentis prudentiæ atq. uſus rerum, huic civitati non notum modo, ſed charum, et in paucis venerabilem? O te felicem, qui illum propius audiveris, & ſis cum eo familiariter verſatus, unde tantum retuleris fructus ad rectam compoſitionem morum!* GRY. *Quanto tu felicior, cui hæc domi naſcuntur, quod aiunt: & potes non ſemel aut iterum, ut ego, ſed quotidie, quoties libuerit, talem patrem audire, maximis et utiliſsimis de rebus ſapiẽter diſſerentẽ.* BVD. *Omitte nunc iſta: de te & Flexibulo procedat ſermo inſtitutus.* GR. *Taceamus igitur de patre tuo, quando ita eſt tibi cordi: redeamus ad Flexibulum:* nihil viri illius *ſermone dulcius,* nihil *conſilijs cordatius, nihil præcepcis gravius, prudentius, ſanctius,*

ctius, itaque guſtu hoc, quem mihi ille de ſe præbuit, au-
cta & incenſa eſt mihi miram in modum ſitis hauriendi ex
tam dulci fonte ſapientiæ. Narrant qui orbem terrarum
deſcribunt, fontes eſſe admirabilis ingenii ac naturæ, alios
inebriare, alios ebrietatem tollere, alios ſtuporem immittere,
alios ſomnum: fontem hunc hanc ego vim habere ſum ex-
pertus, ut ex bruto efficiat hominem, ex perdito & nequam
frugi, ex homine angelū. BVD. Poſſumne & ego ex eodem
fonte aliquid vel extremis labris delibare? GRYM. Quid-
ni poſſis? domum tibi, ubi habitat, commonſtrabo. BVD.
Iſthuc quidem alias, tu vero inter deambulandum (aut aſ-
ſideamus, ſi lubet) aliquot mihi refer ex illius præceptio-
nibus, quas optimas eſſe & potiſſimas cenſeas. GRYMPH.
Equidem recenſebo lubens, cum ut tibi gratificer, & proſim,
ſi queam: tum ad meam recordationem. Primum omnium
docuit me, debere unumquemque non magnificè de ſe ſenti-
re: ſed moderatè, ſeu veriùs demiſſè: hoc eſt optimæ edu-
cationis, ac verè comitatis ſolidum fundamentum ac pro-
prium. Hinc navare operam, ut animum excolat atque ex-
ornet cognitione rerum, ſcientiâ & exercitamentis virtu-
tum: alioqui hominem non hominem eſſe, ſed pecus. Rebus
ſacris intereſſe cum maxima attentione et reverentia. Quic-
quid illic ſive audias, ſeu videas exiſtimare magnum, admi-
rabile, divinum, et quæ captum tuum exuperent. Crebro te
CHRISTO commendare precibus, in illo ſpem et fiduciam
tuam omnem collocandam. Parentibus obſequentem te præ-
bere: inſervire illis, miniſtrare, et quæcunque valeas
commodare, prodeſſe, adjuvare. Magiſtrum colere, ac dili-
gere tanquam parentem, non corporis, ſed (quod amplius eſt)
mentis. Miniſtros DOMINI revereri, illorumque
doctrinæ audientem ſe exhibere, qui referunt nobis perſonam

Apoſtolorum

Apoſtolorum atq; adeò DOMINI *ipſius. Senibus aſſurgendum, caput nudandum, attente eis auſcultandum, a quibus ob diutinum uſum rerum collecta ſit prudentia. Magiſtratus honorare, illiſque aliquid imperantibus dicto eſſe audientem, quibus cura noſtri a* DEO *eſt commiſſa. Viros magni ingenii, magnæ eruditionis probos ſuſpicere, admirari, colere, benè illis cupere, & amicitiam illorum, ac familiaritatem expetere ex qua magni fructus reportentur, & is potiſſimùm ut ſimiles eorum evadamus. Denique iis qui ſunt in dignitate, debere reverentiam: idcirco impendendam eſſe liberaliter, ac libenter. Quid tu de hiſce præceptis aicis?* Bu. *Mea quidem ſententia, deprompta eſſe ex divite quodam prudentiæ promptuario. Sed dic mihi, an non ſunt multi ad dignitatem evecti homines indigniſſimi, veluti ſacerdotes non reſpondentes tanto titulo, & magiſtratus pravi, et ſenes ſtulti ac deliri? Quid quæſo de his ſentiebat Flexibulus? an eodem eſſe honore proſequendos, quo potiores?* Gry. *Non ignorabat Flexibulus, eſſe tales non paucos: ſed non concedebat ætati noſtræ, ut nos inter ejuſmodi et alios poneremus diſcrimen: nondum tantum eſſe nactos nos vel ingenii, vel prudentiæ, ut id poſſemus dijudicare: eam cenſuram et ſapientibus eſſe viris relinquendam, et iis quibus illorum eſt regimen commiſſum.* Bu. *Recte hoc quidem ut videtur.* Grym. *Addebat non debere adoleſcentem in nudando capite lentum eſſe, non in flectendo genu, non in unoquoque honorificè appellando, non in comi ſermone ac moderato. Non decere multum loqui apud majores natu, aut ſuperiores: id enim alienum eſſe à reverentia illis debita: ſed tacitum illis auſcultare, et ab eis haurire prudentiam, cognitionem rerum variarum, rectam atq; expeditam loquendi rationem. Breviſſima eſt ad ſcientiam via,*

audiendi

audiendi diligentia. Prudentis & ingenioſi eſſe, de rebus judicare: uniuſcujuſq. de eo quod probè novit: ideoq. negabat ferendū eſſe adoleſcentem, ad pronunciandū et definiendum proclivē: debere illum in ſtatuendo, aut judicādo, de re quantumcunq. levi ac exigua, eſſe cunctabundū, ſeu potiùs timidum, conſcium videlicet ſuæ ignorantiæ. Quod ſi in judicio de re qualibet, par eſt adoleſcentem eſſe talem: quid fiet de literis, de diſciplinis, de legibus patrijs, de ritibus, de moribus atque inſtitutis majorum? de quibus non ſolum ſententiam ferre juvenem, ſed nec diſputare, aut vocare in quæſtionem ſinebat Flexibulus: non cavillari, non rationem repoſcere, ſed tacitè ac modeſtè obtemperare: quod dictum Platonis auctoritate fulciebat, magni in ſapientia viri. Bud. Quid ſi ſunt leges aut mores pravi, iniqui, tyrannici? Gr. Idem & de hoc Flexibulus diſſerebat, quod de ſenibus. Non ignoro equidem, aiebat ille, multos eſſe receptos in civitate mores parùm probabiles: ſanctas eſſe leges: aliquas iniquas: ſed tu imperitus, inexpertus rerū vitæ, quomodo id cenſebis? nondum eo perveniſti eruditione & uſu rerū, ut de eo poſſis ſtatuere: fortaſſe quæ tua eſt ignorantia, vel animi libido, improbas eſſe leges judicabis, quæ ſunt rectiſſimæ, & magno cōſilio ſtatuitæ: rurſum vero optimas, quas juſtum eſſet abrogare. Sine illos de ijs inquirere, diſputare, definire, qui cauſam queunt de ſingulis probabilem reddere: tu id non poſſis. Bud. Ita eſt plane. Perge ad alia. Gr. Nullum eſſe decentius aut gratioſius adoleſcenti ornamentum, quā verecūdiam. Nihil impudentia tetrius, aut inviſius. Magnum eſſe ætatis noſtræ ab ira periculū: ab ea nos ad turpes actiones abripi, quarum paulo poſt graviſſimè pœniteat. Multum itaq. eſſe cum illa luctandū, quoad proſternatur, ne nos ipſa proſternat. Otioſus homo ſaxum: malè occupatus, bellua: benè occupatus,

vere

verè homo. Homines nihil agendo, malè agere diſcunt. Cibum & Potum metiendum naturali deſiderio famis aut ſitis, nõ guloſitate aut pecuniâ libidine infarciendi corporis. Quid poteſt dici tetrius, quam hominem ea ingerere in ſuum corpus, edendo & bibendo, quæ exuant illum humana cõditione, transferant in belluinam, aut etiam in ſtipitem? Compoſitio oris & cuncti corporis, quemadmodũ animꝰ ſit intus habitus, loquitur. Sed ex univerſa interiore facie nullum animi ſpeculum aiebat eſſe certius quam oculos: ideoq. convenire illos eſſe ſedatos & quietos, non elatos, nec dejectos, nec mobiles, ſed nec rigentes: faciem ipſam non in torvitatem nec ferociam compoſitam, ſed ad hilaritatem atq. affabilitatem. Sordes & obſcœnitates abeſſe decet à veſtitu, victu, convictu, ſermone. Sermonem noſtrum nec arrogantem ac pavidum, nec viciſſim abjectum & effœminatum volebat eſſe: ſimplicem autem, & minimè captioſum, nec detortum ad pravas interpretationes: nam id ſi fiat, nihil erit tutum loqui, & frangitur generoſa loquendi indoles ſtultis ac ineptis cavillis. Manus, quum verba facimus, non jactandas, non caput quatiendum, non criſpandum latus, non vultum corrugandum, & diſtorquendum, non pedes agitandos. Mendacio nihil dicebat eſſe tetrius, nec aliud æquè abominabatur. Intemperantia facit nos belluas, mendacium diabolos, veritas ſemideos: à DEO natam eſſe veritatem, a diabolo mendacium: nec eſt aliud ad vitæ communionem perinde damnoſum. Multò juſtiùs debere ab hominum conſortio pelli mendacem, quam qui eſt furatus, aut qui aliquem pulſavit, aut qui adulteravit nummum. Quæ enim eſſe poteſt vel rerum ac negotiorum contractio, vel conſociatio ſermonum, cum eo qui aliud loquitur, aliud ſentit? cum reliquis vitiorum generibꝰ eſſe poteſt aliqua, cum hoc nulla. De ſodalibus & amicitiis adoleſ-

centum multum ille loquebatur, & accuratè, non exiguum id esse momentum ad probitatem, aut flagitia nostræ ætatis: transire ad nos amicorum nostrorum & sodalium mores tanquam contagio: & tales nos ferè fieri, quales hi sint quibuscum versamur: idcirco eam in rem magnam esse diligentiam atq. operam navandam. Nec permittebat nobis, ut ipsi amicitias & familiaritates deligeremus, sed ut à parentibus aut magistris, aut educatoribus nostris delectas, & traditas acciperemus & coleremus: illos ratione duci in eligendo, nos autem rapi pravâ animi aliquâ cupiditate, vel libidine quod si quo casu in necessitudines incideremus inutiles aut noxias, à superiore auctoritate admonitos, abjicere illas quam primum oportere. Dicebat ille quidē cum alia permulta, magna sanè atq. admirabilia, tum hæc ipsa diffusiùs & exactiùs. Sed hæc erat propemodum de recta adolescentiæ educatione summa.

FINIS.

